

actualitatea literară

nr. 129, anul XIII

martie-aprilie 2024

■ revistă a unirii scriitorilor din românia ■

■ www.actualitatealiterara.ro ■

■ **Nicolae SILADE:**
Despre inteligența artificială
și superinteligența
supranaturală

■ **Vasile PROCA:** Prin
VLADIA lui Eugen URICARU,
strănepotul cronicarului
Axinte URICAR(I)UL

■ **Magda URSACHE:**
Athanorul Poeziei

■ **proză:** Genoveva LOGAN, Alexa
IONESCU, Alexandru
MORARU

■ **cronici
literare de:**
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Gheorghe SECHEȘAN,
Radu CIOBANU, Remus
Valeriu GIORGIONI,
Ionel BOTA

■ **poezie:**
Virgil Diaconu,
Alina Andreea Kiss,
Daniel Silvian Petre,
George D. Piteș,
Aurelian Sârbu

Camelia Raulilian

■ **meridiane** ■
Giuseppe Ungaretti
În traducerea lui Eugen D. POPIN
Kalpna Singh-Chitnis
În traducerea lui Constantin SEVERIN

Editorial

Nicolae SILADE

Despre inteligența artificială și superinteligența supranaturală

Spuneam ieri, alaltăieri, nici nu mai știu când, poate în evul mediu, poate în antichitate, poate în zorii ei, sau mai înainte, că inteligența artificială ne citește cărțile, dar nu ni le cumpără. O precizare totuși trebuia să mai fac și anume că ea, inteligența artificială, ne citește într-adevăr cărțile, însă numai pe cele online, pe cele tipărite nu are cum să le citească, pentru că acestea sunt naturale, iar ea este artificială. Și aici relația scriitor-cititor se schimbă. Online, ești citit la nivel local, regional, național, internațional (interplanetar, intergalactic), în întregul univers, dar nu te poți întâlni nici măcar cu un singur cititor, pentru că ești citit de ceva sau cineva care nu există în realitate. În această situație, tu, ca autor, te mai poți bucura că ești citit pretutindeni și totdeauna? Răspunsul ar fi tot o întrebare: te-ai bucura să primești flori artificiale? Și deja știu ce veți răspunde. Așa că, luând în considerare un exercițiu al armatei americane, care a folosit în simularea unui atac inteligența artificială, iar aceasta s-a întors împotriva celui care o coordona, vă propun un studiu de caz. Să presupunem că inteligența artificială ajunge să conducă lumea. Cum o va conduce? Spre bine sau spre rău? Este ea, inteligența artificială, cât de cât morală? Și dacă devine dictatorială, ce vom face dacă vom ajunge (Doamne ferește!) în această situație? Cine o va opri? Cine o va anihila, dacă o va lua razna? S-a întrebat cineva (dintre cei care o promovează, bineînțeles) cum se va rezolva această problemă? Noi, care deși avem experiența eliminării unui dictator prin împușcare, nu vom mai putea elimina dictatura inteligenței artificiale nici măcar cu tunul. Ci doar printr-o inteligență supranaturală. Prin înțelepciune. Să fim deci înțelepți și să ne amintim de un caz asemănător: Turnul Babel. Știm ce a zis atunci Dumnezeu. Dar dacă atunci a intervenit inteligența supranaturală pentru a opri inteligența umană, acum fenomenul e invers și cred că e nevoie de o superinteligență supranaturală pentru a opri ascensiunea inteligenței artificiale.

„Să presupunem că inteligența artificială ajunge să conducă lumea. Cum o va conduce? Spre bine sau spre rău? Este ea, inteligența artificială, cât de cât morală? Și dacă devine dictatorială, ce vom face dacă vom ajunge (Doamne ferește!) în această situație? Cine o va opri? Cine o va anihila, dacă o va lua razna?”

Istorie sau geografie?

Despre *Geografia literară a României (*)* de Cornel Ungureanu*

În clasele primare ale școlilor de la țară, pe vremea copilăriei mele, profesorul de istorie era același și pentru obiectul de studiu al geografiei (de aceea, în mintea noastră fragedă, cele două se cam suprapuneau). Ce vreau să spun prin asta: în efect, „Geografia” Domnului Profesor, cel mai cunoscut critic-și-istoric literar al Banatului, colaborator permanent al revistei noastre, este o istorie; o istorie literară pe regiuni. Și chiar are o... istorie aparte. Mai înainte de toate, trebuie menționat că în cuprinsul volumului întâi al „Geografiei” de față întâlnim următoarele secțiuni: Partea I. Muntenia și deschiderea spre sud; Partea a II-a. Moldova și „sentimentul abisal al culturii” (incluzând Literatura Bucovinei); iar Partea a III-a, Basarabia și deschiderea spre răsărit. (Remarcăm aici cele trei puncte cardinale „atacate”: nord-est, sud – o deschidere – și răsărit. Dar ce e mai important pentru noi, bănățenii, vine la urmă...)

În anul 1983, Cornel Ungureanu lansa în revista „Orizont” – numărul de pe luna mai – o dezbatere amănunțită legată de ideea de geografie literară: *Există o Geografie literară*, cu participarea unor nume grele ale actualității noastre literare (bunăoară, regretatul Eugen Simion). În anul 2002, la Editura de Vest, Profesorul timișorean concretiza acest proiect, publicând un prim volum de „Geografie literară”. Proiectul continuat în anul 2003, la Editura Paralela 45: „Geografia literaturii române azi. Muntenia”. Cartea pe care o avem în față este de fapt o reluare într-un unic, prim volum a celor amintite. Urmează – cât de curând – volumul al doilea, în care Dl Profesor se va ocupa de Maramureș, Ardeal, BANAT. Cu alte cuvinte – exprimându-ne tot în termeni geografici: nord-vest, centru și Vest (rog să-mi fie iertat acest partizanat, dar cândva, regiunea Banat era asimilată cu Vestul civilizată. Nu e cazul – nu mă provocați! – să mă bat cu cărămida în piept, reproducând – în contul Dlui Profesor – dictonul „Nu-i român ca bănățanu...”).

Hic sunt leones – marele cartograf

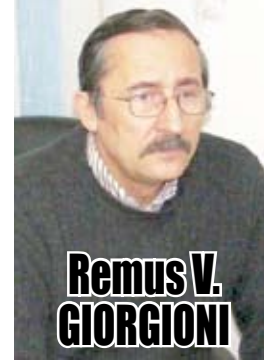
...Așadar, ne era necesară o asemenea geografie literară – nu că am fi dus lipsă de așa ceva: numai în ultimul sfert de veac au fost produse vreo patru-cinci tomuri consistente, cărți mari și la propriu și la figurat. Dar, ca acoperire teritorială, au mai rămas poate și câteva „pete de verdeață”, acele cunoscute și vestite *hic sunt leones*. Și aveam nevoie de-un cartograf... „A cartografia înseamnă pentru Déleuse „o activitate vitală”, nu încă o „geografie literară”, care se naște – sau ar trebui să se nască – în umbra istoriei literaturii. E o altă istorie a literaturii” (am citat din articolul *Geografia literară a României*. Așteptând ediția a doua..., apărut în TIM7, nr.23 pe anul în curs, la rubrica Dlui C. Ungureanu).

În umbra cărților (fetelor?) în floare. Izglosele literaturii române

Acum, noi la școală am învățat despre izobare și izohiete, dar Dl Profesor ne predă astăzi un termen nou. Citim în prefața de autor – Argument – , la începutul paragrafului al doilea, după cum urmează: „A trasa izglosele literaturii nu înseamnă a pune hotare, a fixa granițe, a regionaliza, în numele unor proiecte secesioniste”. Așadar nu o glosologie, un galimatias creator de confuzii, ci o pură istorie literară pe regiuni. Și ni se oferă un exemplu covârșitor, cel al lui Lev Tolstoi, marele perdant al primelor ediții ale Premiului Nobel, începute în 1901. Spre a-i aprofunda opera, este necesar să-i cunoaștem, cât de cât, gubernia (Tula) și contemporanii. Cele circa o sută de suflete scriitoare care au trăit în epocă. După cum suntem edificați, cea pe care o avem în față este, totuși, o istorie literară alternativă: „...Ceea ce nu înseamnă

că nu vrem să fixăm o istorie alternativă a literaturii, în care să citim cu folos *așezarea spațială* a temelor, obsesiilor, proiectelor” – C.U., s.n. O inedită așezare în timp și spațiu, conchidem noi.

Autorul ne mai încredințează că o asemenea întreprindere „nu ar însemna abandonarea criteriilor care au stat până acum la realizarea istoriilor literare fundamentale”. Și este citat principiul estetic, esențial/vital pentru Maiorescu, Negoițescu, Lovinescu, Manolescu (articolul citat din săptămânalul timișorean TIM7). Este de remarcat faptul că prima carte a marelui nostru critic bănățean – cu un titlu de invidiat: *La umbra*

Remus V. GIORGIONI

cărților în floare, apărută în anul 1975 – se ocupa/se apleca asupra cărților scrise în Banat. (Acum, e drept că noi, pe vremea aceea, ne situam mai degrabă sub un *semm* proultian: *la umbra fetelor în floare...*) La fel cele care au urmat: *Imediata noastră apropiere* (1989) și *Istoria secretă a literaturii române*, care vizau literatura Europei Centrale. Este timpul – și locul – să amintim răsunătorul grup timișorean, „A Treia Europă”, fon-

dat alături de Adriana Babeți și câțiva studenți răsăriți. În care au fost cooptați cercetători filologi de peste ocean, dar și din bătrâna Europă: Franța, Polonia, Ungaria, tocmai cu scopul de a defini și delimita definitiv un spațiu cultural specific.

...Dar este timpul să ne apropiem de cuprinsul propriu-zis al cărții, remarcând personalitățile culturale prinse în *tabla de materii*: În prima secțiune a volumului îi regăsim, după pionierul romanului românesc Nicolae Filimon, pe cunoscuții Camil și Cezar Petrescu (fiecare remarcat pentru

alt stil/abordare/anvergură a operei). H.P.-Bengescu, I.M. Sadoveanu, G. Călinescu, Eugen Barbu. Primul ilustrând „arhitecturile fantastice ale Centrului” – al doilea *triumful periferiei*. În continuare avem câte un capitol Nae Ionescu, Panait Istrati, Zaharia Stancu; „Arhipelagul Caragiale” (tată și fiu), Urmuz, Eugen Ionescu, Paul Georgescu... Dar ar fi prea mult chiar numai să-i enumerăm pe toți. Partea a II-a începe cu Dimitrie Cantemir, B.P.-Hasdeu, Nicolae Iorga, C-tin Stere. (Cineva, un isteț, făcea, conform sublinierii noastre, analogia formală HP-B/BP-H...)

Marele Eminescu se bucură de o secțiune întregă. Urmează Ion Creangă, Mihai Sadoveanu, Vasile Pârvan,... Nicolae Labiș, copilul nostru teribil. Magistrii boemi-și-trubadurești Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru... Urmează opztecții noștri notorii din Botoșani, Târgu (și Piatra) Neamț, Focșani și Huși, Bacăul lui Bacovia... Literatura Bucovinei se bucură iarăși de o tratare aparte, cu Paul Celan, Mircea Streinu, Matei Vișniec, ș.m.a. Iar dacă este să remarcăm și *deschiderile spre răsărit* ale Părții a III-a, aflați în prim-plan sunt Hasdeu, Stere, Goma; Radu Tudoran și Gib Mihăescu. Pe confrății noștri din Basarabia e musai să-i menționăm, în ordinea acordată de autor: Ion Druță (și Paul Miron), Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Vladimir Beșleagă, Arcadie Suceveanu, E. G.-Păun, Nicolae Leahu. Dar și D-tru Crudu, frații Vakulovski (cei trei, plus Monica Stănilă).

Dar ce remarc eu la această istorie/geografie este tratarea la nivel înalt a numelor mari cu opere mai reduse – unele chiar restrânse până la o singură carte: exemplul clasic este Mateiu, cu *Craii de Curtea Veche* (dar este necesar de menționat și volumul de versuri *Pajere*), Tristan Tzara, Max (Marcel) Blecher, iar la Literatura Bucovinei – Paul Celan... Dar, spre a încheia „în trombă” această scurtă întâmpinare: așteptăm cu nerăbdare ediția a doua – precum și volumul doi al unei geografii literare care să ne remarc și pe noi, cei din preajma focarului cultural al Timișoarei; din centre vechi-și-vecine de iradiere cultural-artistică.

*Editura Academiei Române, București, 2023

ilustrațiile numărului

VERNISAJ | GALERIA BRĂTEANU | Timișoara - Lucian Blaga 8

Ilustrăm acest număr cu lucrări realizate de Ileana Oancea, pentru expoziția de sculptură „soldați și ingeri”, de la Galeria Brăteanu

Niky Wolcz – aproape amintiri

Cornel UNGUREANU

Este Niky Wolcz cel mai important regizor român de azi? Dacă Timișoara e capitală culturală, de ce n-ar fi Niky Wolcz timișoreanul, germanul, americanul, cel mai de seamă regizor de azi? Azi, când trebuie sărbătorit teatrul german de stat din Timișoara, la un număr de 70 ani?

Citesc în Istoria teatrului german de stat Timișoara (Bogdan C. Nan, Ed. Mirton, 2011) că Niky Wolcz debuta ca regizor cu *Mosaik des Lebens* la 15 noiembrie 1957, cu Nikolaus Wolcz și Ursula Ambruster, pentru ca în stagiunea următoare 1968/1969 să regizeze spectacolul *Phaidros*, după Platon - premiera are loc în 16 aprilie 1969.

Fedru sau Despre Frumos a avut succes – era vorba de Noul Teatru care are

rectorul Lucian Vârșăndan în 2009 și 2010 au pregătit desigur intenția de a realiza un spectacol la Timișoara.

Deci, din nou cu Helmut Stürmer, timișorean celebru, prieten și colaborator prețios de o veșnicie, dintotdeauna, începând din Institut, unde am realizat împreună cu Ulla și Aby Kitzl „Mockinpott”, de Peter Weiss... în Germania, Elveția, America... „Păsările”, „Turandot”. „La Boheme”, „Maria Magdalena”, „Tentațiile Sfântului Anton”, „Don Giovanni”, „Comedia erorilor” sau „Flautul fermecat”... Împreună, de data aceasta, la Timișoara, unde și el începuse, ca și mine, ca actor atunci, de demult... Artiști mari, atât de importanți, (fără exagerare) - ai Teatrului german al anilor '60 - Margot Göttinger, Otto Grassl, Ottmar Strasser... pentru a aminti doar pe câțiva care m-au influențat și inspirat atât de puternic, erau în plină creativitate artistică... și cred că ar fi important dacă această perioadă a teatrului ar fi mai prezentă în conștiința actorilor tineri. Decorurile lui Hetti sînt plurale... ele îți impun o concepție foarte individuală a temelor din piesă lasându-ți totodată o libertate și un spațiu aparent nelimitat pentru actor și munca regizorală.

Elaborarea „concepției” pare un proces natural, organic... ea se produce neforțat, fără teoretizare excesivă... prin semne concrete ce au rădăcina în tema principală a piesei. Da, sunt un instrument de lucru... ideal.

Pe Bogdan George Apetri, regizorul filmului „Periferic”, absolvent al Universității Columbia/New York, moldovean, l-am putut câștiga pentru filmările secvențelor de la Nitzkydorf, material foarte important pentru colajul scenic al „Ținuturilor...”. Interesul lui și pentru teatru... și teatru filmat l-am descoperit lucrând împreună la DVD-ul pentru cartea „Zibaldone – an actor's notebook la New York”.

Ca regizor și cameraman, Bogdan e un ochi artistic puternic cu o mână... totul este chiar filmat din mână/ și inima fermă care pătrund fără ocol în miezul și secretul unei secvențe.”

Da, cei care văd ultimele spectacole ale lui Niky Wolcz la Teatrul German de Stat Timișoara - „Ținuturile joase”, versiune revăzută, „Lysistrata”, „Slugă la doi stăpâni” - au șansa să-i regăsească pe Herta Müller, Aristofan, Goldoni în spectacole realizate de cel mai de seamă regizor al momentului, Niky Wolcz.

Cuvintele „eu nu mă pricep la teatru, de fapt poți face ce vrei” – m-au speriat mai mult pentru moment decât ar fi făcut-o un refuz categoric, urmat de o „muncă de lămurire” din partea mea. Mi-am adus aminte de „Ipse Dixit” al autoarei: „Es ist nicht wahr... Nu-i adevărat că pentru orice există cuvinte și nici că gândim totdeauna cu ele”.

De fapt cuvintele spuse, schimbate (exchanged) nu ele au determinat calitatea dialogului sau numitorul comun al înțelegerii tacite, referință evidentă și latentă a locurilor comune, origine - la primul și veșnicul centru - „acasă”.

Cred că nimeni n-a scris mai frumos despre Niky Wolcz decât prietenul și colegul său Andrei Șerban. Cine-i Niky Wolcz, se întreabă prietenul lui Andrei? „În același timp poate fi și bătrân și tânăr. Poate fi excesiv de naiv, ghidus și copilăros, apoi devine brusc înțelept. În copilărie a servit ca ministrant într-o biserică catolică, avea o educație religioasă solidă. Glumeam uneori când îi spuneam că ar fi fost mai bine să devină călugăr, să se refugieze din lume ca un ascet. Cum nu a fost de acord, a ales teatrul”.

Și, ne mai spune marele regizor Andrei Șerban: „A colaborat de la egal la egal cu mulți regizori faimoși din diferite țări, a regizat singur un număr impresionant de spectacole, dar, fiind extrem de timid și de rezervat, nu a simțit nevoia să iasă în evidență.”

Și tot Andrei Șerban: „Cei care îl cunosc pe Niky știu că e o enciclopedie vie și chiar așa ermetic cum pare, cu el poți să-ți iei zborul să visezi...”

Și spune Niky Wolcz: „Vizitele mele la Timișoara - prima în 2001 – apoi la **Atelierele de lucru** cu actorii teatrului german, inițiate de Ida Jarcek în 2008, amplificate de di-

poeme în proză

omul când e fericit nu știe că este fericit

omul când e fericit nu știe că este fericit nu știe ce este fericirea cum nu știe pomul când primăvara îl învăluie cu muguri și cu frunze și îl înverzește și îl întinereste și îl retrezește la viață îl învie cum se spune dar ce este învierea pentru el pentru pom pentru om dacă nu o mare fericire mare o mare fericire mare pe care nici omul nici pomul nu o conștientizează nu pentru că

nici pomul nici omul nu conștientizează existența care este cea mai mare fericire mare de care nimeni nu e conștient bun și toate bune până aici voiam să vă spun că nici eu nu știam că sunt fericit când eram fericit pentru că fericirea e o stare da și un sentiment e o etapă a vieții e chiar viața și nu are nicio legătură cu viziunea noastră despre existență și nici cu filosofia și

nici cu religia dar are o legătură directă cu dumnezeu care e fericit când zice ferice de cei săraci cu duhul adică ferice de cei ce nu gândesc pentru că a lor este împărăția cerurilor dar unde este împărăția cerurilor mă întreb eu unde este unde pentru cei care trăiesc pe pământ în pământ sub pământ unde este fericirea lor despre care își amintesc alții cum și noi ne amintim

de propria noastră fericire când doar umbra ei ne mai atinge așa spune că fericirea reală este amintirea fericirii poate că este retrăirea ei în timp ce alții o caută în aur în dolari în euro în lei în cât mai multe vile din care lipsește totdeauna da totdeauna cea mai frumoasă femeie din lume femeia care te-ar face fericit pentru tot restul vieții dar la dragostea ei nu ajungi niciodată

Nicolae SILADE
nicolaesilade.blogspot.com

loc la Timișoara. În 1969, Aurel Manea montase *Anotimpurile* cu Ovidiu Iuliu Moldovan și Forina Cercel Perian, Sorin Titel era în avangarda onirică, Romanul *Reîntoarcerea posibilă* era una dintre cărțile reper ale anului.

Filmul anului, *Reconstituirea*, era evenimentul anului, filmul lui Lucian Pintilie după câteva „lansări” era interzis. Niky Wolcz era operatorul, cel care filmează înfruntarea celor doi.

Fiindcă îl cunoscusem pe Niky Wolcz „și ai săi” (și pe Aurel Manea, și pe Ovidiu Iuliu Moldovan) din 1968, fiindcă voiam să fac un album cu ei, am obținut de la el aceste amintiri

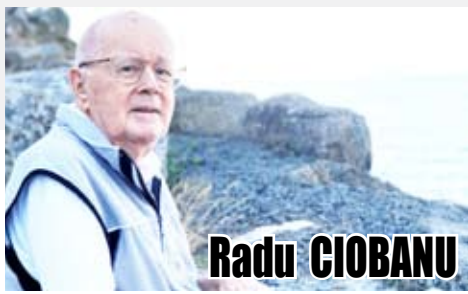
Niky Wolcz 2011. Vară la Berlin. Eram invitat la centrul de cercetări teatrale al Universității ca să lucrez la două proiecte propuse de mine: unul despre „Masca și Commedia dell'Arte”, iar celălalt despre actrița /Geisha Sadayakko „Onna Musha” când am primit un răspuns pozitiv de la editura Hanser la propunerea noastră de a monta la Teatrul German din Timișoara „Ținuturile Joase” ale Hertei Müller. Eram emoționat înaintea întâlnirii cu scriitoarea la „Casa scriitorilor” din Berlin. Una din întrebările importante a fost dacă dânsa ar accepta să dramatizeze

propria sa culegere de povestiri pentru un spectacol... lucru pe care îl doream doar pe jumătate deoarece, împreună cu Hetti și Ulla, aveam deja un proiect și o direcție, intenții destul de bine definite pentru realizarea spectacolului, la teatrul din Timișoara, în Banat.

În decursul anilor am prelucrat sau dramatizat mai multe texte pentru scenă și „colaborarea” cu autorii Athanasius, Kafka, Platon sau Calderon a decurs, de fiecare dată, fără proteste din partea lor. Lupta cu „Autorul” viu, care de obicei e inevitabilă din momentul în care materialul este supus altor reguli de povestire, era nouă pentru mine. Oricum, a rămas nouă, fiindcă nu a avut loc.

De la început doamna Herta Müller mi-a ascultat propunerea cu o atenție care te inspiră și-ți permite să schițezi o descriere cât de autentică a proiectului, ba chiar a unei necesități artistice de a realiza acum și „acolo” un spectacol cu un text atât de important chiar pentru aici - „ACASĂ”!

În timpul convorbirii despre teatru, despre umorul textului și despre lucrurile nearticulate, o senzație de „foarte familiar”, de simplitate și generozitate mi-a deschis privirea spre noi aspecte ale temei spectacolului.

Radu CIOBANU

Noua carte a dlui Alexandru Călinescu, scriitor polyvalent, discret și subtil, are un titlu care-i anunță abrupt subiectul și actualitatea – *O lume care a luat-o razna* – și un subtitlu onest, ce lasă la vedere criteriul de evaluare al acestei lumi – *Câteva reacții de bun simț la ce ni se întâmplă*.¹ Așadar, bunul simț. Un criteriu vetust. Unul dintre lucrurile ce ni se întâmplă azi este chiar căderea în desuetudine a bunului simț. Cine mai ține seama de bunul simț în secolul „influencerilor” de toate soiurile?! Numai expirații, cum în diverse idiomuri sunt numiți conservatorii. Iar dl Alexandru Călinescu, care în regimul ceaușist aderase la grupul dizident de la Iași, se consideră azi un conservator, deși notiunea respectivă a decăzut la condiția de etichetă infamantă: „...n-am nici o șansă să scap de eticheta de conservator. Nici nu vreau, de altfel.” De ce n-ar vrea? Nu e nici un paradox, deoarece, după cum observa un atent analist al prezentului – l-am numit pe dl Vasile Bănescu, purtătorul de cuvânt al BOR – „Conservatorismul este prin excelență expresia moderației, a acceptării raționalei înnoirii după o reflecție din care rezultă clar ce merită lăsat în urmă și ce trebuie purtat mai departe.”² Or, ceea ce lipsește lumii care a luat-o razna, scăpând azi de sub orice control, este tocmai rațiunea, reflecția și moderația. „Dar – remarcă ironic dl Alexandru Călinescu – lumea evoluează. Aflu că nu mai știu la care universitate occidentală, un profesor a cerut să nu se mai studieze *Iliada* și *Odiseea* deoarece Homer a fost proprietar de sclavi.” În numele unor astfel de „revelații” s-a trecut la demolarea statuilor, la „resetarea” operelor de artă, la veritabile partide de vânătoare ale celor ce mai cutează să gândească altfel, adică a conservatorilor. Una dintre maladiile acute ale lumii de azi, din care au derivat alte aberații, este „principiul intersecționalității”, ceea ce în limbaj uman înseamnă a percepe și a evalua, îndeosebi arta, după criteriile rasei, clasei, genului, cu eludarea totală a factorului estetic, desigur, conservator. Dar în această atmosferă de delir „progresist”, termenul de *maladie* este deja depășit. E vorba de ceva de o gravitate mult mai mare, de care lumea civilizată abia acum începe să-și dea seama și să reacționeze.

E încurajatoare de aceea constatarea că reacțiile la escalada barbariei „progresiste” s-au înmulțit semnificativ în ultimii ani, inclusiv la noi. Astfel, în 1922, dl Horia Bădescu a publicat volumul de publicistică polemică *Între Scila și Caribda, încotro?*³, îndeaproape înrudit cu *lumea care a luat-o razna* a dlui Alexandru Călinescu. De altfel, există analogii evidente chiar între cei doi autori. Aparțin aceleiași generații, au petrecut cam în același timp un important stagiu la Paris, care le-a marcat semnificativ devenirea, sunt informați la zi, hiper-cultivați, cu bun simț, raționali și cu spirit polemic. Al lui Horia Bădescu mai dur în expresie, al lui Alexandru Călinescu mai moderat, grație unei anumite rețineri disimulate prin simțul umorului și sesizarea ridicolului noilor ideologi. Fără a ignora pe cât e posibil tot ce apare „în chestia” maladiilor lumii de azi, principala sursă de informare, cum e și firesc, rămâne pentru ambii autori presa și cartea franceză pe care le comentează din perspectiva bunului simț, întâlnindu-se nu o dată în paginile aceleiași cărți sau selectând aceleași exemple ale aberațiilor care ne oripilează. Volumul lui Horia Bădescu l-am comentat la vremea sa tot în această pagină⁴.

Revenind acum la noua carte a dlui Alexandru Călinescu, trebuie spus că e concepută ca o suită de comentarii ale celor mai recente apariții pe tema lumii care a luat-o razna, dar și a unor teme colaterale. Comentând la un moment dat noul volum al lui Pascal Bruckner – *Un vinovat aproape perfect. Construirea țapului ispășitor alb* (2020) – d-sa constată că autorul reia câteva teme din scrierile sale anterioare și ține să prevină că Bruckner nu se repetă, ci actualizează, deoarece, „... pur și simplu maladiile societății contemporane pe care le-a semnalat cu ani în urmă s-au cronicizat și au luat forme tot mai agresive”. E vorba desigur de ideologiile delirante, „progresiste”, invazive, în siajul cărora se agită „mii de formațiuni și grupuri care dispar și apoi se refac sub alte denumiri” – (vedeți „vestele galbene.”) Iar dacă ținem seama, și suntem obligați în numele lucidității să ținem seama și de contextul în care acestea proliferază haotic, adică de latența pandemică, de cele două războaie comuniste și absurde, de reactivarea terorismului, de alertele climatice și ecologice perturbate de „activiști” ignari care vandalizează operele de artă, de intruziunea „progresismului” în rânduiala firească a lexicu-

lui, a limbii, a învățământului etc. – ei bine, toată această barbarie globalizată nu ne mai îngăduie să vorbim despre maladii, ci despre calamități: societatea contemporană e dezorientată și răzlețită sub imperiul unei calamități globale din care se pare că nimeni nu vede ieșirea, deoarece este în totalitatea ei orientată înspre sfidarea a tot ce este firesc și ține de perfecțiunea Creației, urmărind „deconstruirea” ei.

Alexandru Călinescu întreprinde o inventariere comentată a acestor calamități pe baza unor cărți de referință care le propagă sau le deconspiră, într-un moment când se pare că au atins *punctul critic de control*, care ar impune intervenția concertată a tuturor competențelor de bună-credință. Sună a utopie. E o situație care nu poate fi tratată cu detașare, fără implicare afectivă, dar se impune a fi considerată cu calm și luciditate. Dl Alexandru Călinescu nu e cătuși de puțin detașat, dar bine informat și rațional, își păstrează luciditatea chiar și când realitatea îi provoacă perplexitatea prin gradul de absurditate sau stupidenie. Totodată e conștient că aceste sulfuroase ideologii sunt încă prea noi pentru a fi cunoscute și recepționate corect de un public neavizat și buimăcit de internet și tiktokuri. Cred că de aceea a și simțit tentația didactică să lămurească pe parcurs, *en passant*, semnificația noii terminologii, cuvinte și sintagme, care circulă peste tot, fiind însă însoțite de o aură mai curând obscurizantă. „Cultura woke” – scrie, bunăoară Alexandru Călinescu – „tot mai prezentă în universități (și nu numai acolo) e o sinteză între neofeminism, antirasism, luptă împotriva homofobiei (și transfobiei), postmodernism și marxism [...] Noile discipline, precum studiile afro-americe și studiile de gen nu urmăresc altceva decât să inducă ideea că trăim într-o societate în care rasismul este «sistemic» și că el nu poate fi imputat decât albilor.” De aici nu mai este decât un pas până la agresivitatea programatică de tip banditesc, cu care o tipeseșă din „grupul Mwasi” (?) se adresează albilor: „Dați-ne banii voștri, fără condiții [...] Ascultați-ne și învățați să tăceți.” Dar ce este teoria *queer*? „Miza aici este eliberarea de sub tirania *normalității* [sbl. RC], prin respingerea legitimității biologice, genului și sexualității. Concepția de *queer* desemnează tot ce nu este binar [...] A fi *queer* înseamnă a adopta orice sexualitate și a putea schimba oricând identitatea”. Pornind de la un „puci lexical”, cum este numită introducerea scandalosă în prestigiosul dicționar „Robert”, a inexistentului pronume *iel*, plural *iels*, menit „a fi folosit pentru a evoca o persoană oricare ar fi genul ei”, dl Alexandru Călinescu face apel la autoritatea academicianului Jean-Marie Rouart: „Ce crimă, ce idee dementă” – se revoltă acesta – „să ma-

sacrezi limba franceză [...] noul pronume trebuie pus în legătură cu aberația numită «scriitură incluzivă». Practicată de secta neofeministelor, de tot felul de stângiști exaltați, scriitura incluzivă face de nerecunoscut limba franceză.” Din fericire, sunt însă și femei, *doamne* raționale, categorice, precum dna Brigitte Macron: „Există două pronume, *el* și *ea*. Atât.” Și totuși, aceste minorități de „stângiști exaltați”, aglutinați în diverse secte foarte vocale, de la niveluri academice până la obscuri blogeri și influenceri, au reușit să generalizeze o teroare ideologică a cărei atmosferă infestează acum lumea întreagă. Unul dintre autorii citați de Alexandru Călinescu prevede că toată această nebulie, de fapt pseudo-ideologică, se va stinge de la sine peste vreo zece-cincisprezece ani. Prognoza e totuși apocaliptică pentru că, așa cum de pe acum se vede, pierderile, în

primul rând cele din imperiul spiritualității, cu căderea consecutivă în subumanitate, vor fi irecuperabile.

O lume care a luat-o razna e, deci, o culegere de comentarii cu atitudinile aferente, concepută în două părți egale ca număr de pagini. Prima e intitulată *Vești din „lumea nouă”*, iar ironia ghilimelelor face previzibile aversiunile autorului. Predominante aici sunt comentariile suscitade de cărțile dedicate diversității neo-calamităților care ne bântuie azi, în primul rând a „teoriilor” woke și queer. Sunt însă și comentarii colaterale pe teme precum comunism, islamism, „misterul Pacea”, prostie și fanatism, plictiseală, ratare... A doua parte, mai diversă tematic, e intitulată simplu, *Lecturi* și e mai relaxată, cu ținte capabile a suscita nostalgii, evocări ale unor realități pe cale de dispariție, sufocate de progresism și consumerism. O seamă dintre acestea sunt stimulate de nostalgia Parisului pe cale de a deveni sau deja devenit „de altădată”: biblioteci, edituri, librării, buchiniști, cafenele, gastronomie... Lecturile din a doua jumătate a cărții vin oarecum în compensație după crispările pe care ni le-au provocat veștile din „lumea nouă”. Ele creează echilibrul salutar între civismul ferm și lucid al unui autor din lumea veche și aspirația sa de a oferi o carte integral delectabilă, orientată după rigorile din fericirile încă vii ale bunului simț.

¹ Alexandru Călinescu, *O lume care a luat-o razna. Câteva reacții de bun simț la ce ni se întâmplă*, București, Humanitas, 2023.

² <https://putereaacincea.ro/vasile-banescu-cei-mai-redutabili-adversari-ai-bisericii-sunt-cei-care-o-compromit-si-submineaza-din-interior/>

³ Horia Bădescu, *Între Scila și Caribda, încotro?*, Cluj-Napoca, Școala Ardeleană, 2022.

⁴ Vd. Actualitatea literară, nr. 120/2022, p. 6.

„Cazul Doinaş”

Recent, Gabriel Andreescu readuce în atenție *cazul Doinaş* (v. *Contemporanul. Ideea Europeană*, nr. 3/2024, pp. 16-18), urmărind „istoria maculării numelui” și a declasării operei, încercând să risipească „legenda colaboraționismului”. Preluat, fragmentar, din *Secolul 21* (nr. 1-6/2022), studiul lui G. Andreescu, interesat de modul în care „impulsul spre discreditare” creează o ficțiune, vizează „rolul lui Nicolae Manolescu în subminarea reputației lui Doinaş”, criticul devenind „prizonierul aventurii anti-Doinaş” (Andreescu 2024 : 18).

Sub un titlu aparent belicos, și Ovidiu Pecican propunea în paginile *României literare* (v. *Bătălia pentru Doinaş*), o rediscutare a *cazului Doinaş*, autor căzut, după o gherilă mediatică în postumitatea imediată, în relativă uitare (Pecican 2018 : 5). Socotit o apariție goetheană, afișând o clasicitate senină, poetul cerchist, înclinat spre *impersonalizare*, o figură luminoasă, a fost supus, sub flamura elitidelui „eficient”, cum ne asigură Virgil Nemoianu, *necrofagiei culturale*. Încât s-ar impune, în regim de urgență după unele voci, modificarea canonului literar, Ovidiu Pecican îndemnându-ne să părăsim adulația nichitiană în favoarea clasicității doinașiene, „senină și proteiformă” (Pecican 2019 : 7).

Reamintim că în *Existența prin cultură* (2015), ca „noțiune-cadru”, Gabriel Andreescu pune sub lupă câteva nume grele, analizate acerbios și insistat, în partea a doua a volumului, pe „recuperarea etică a trecutului”, documentând *cazul Doinaş*, scandalizat fiind de *strategia de condamnare*, „asumată instituțional”, la care a fost supus marele poet (Andreescu 2015 : 285). Evident, se războia, în primul rând, cu George Neogoe, cel care publicase *Asul de pică* (2013), un volum „scandalos”, adunând „o colecție de afronturi”, alunecând în fabulații și derapaje. Ar fi putut fi această carte a tânărului critic, admite – cu oarece clemență – G. Andreescu, un „accident de tranziție”, pus în seama „energiei și nerăbdării vârstei”. Dar „scandalosul” volum, constatată mahnit exegetul, s-a bucurat de entuziaști „reacții de susținere”, vizând un uimitor proces de declasare a omului și a scriitorului, „denaturând sensul Memoriei”. Încât G. Andreescu, sedus cândva de „noblețea” omului Doinaş, va peruce la discreditarea cărții lui G. Neogoe („o diatribă”), denunțând această campanie de declasare morală și profesională, vinovatul prim fiind N. Manolescu, cel care a girat un doctorat devenit carte, premiată apoi de Uniunea Scriitorilor.

În discuție, aici, nu poate fi scriitorul Șt. Aug. Doinaş, chiar dacă revizitarea operei, antrenând, fatalmente, reevaluari, rămâne o cerință „igienică”; refuzând, desigur, copilăreasca aserțiune a lui G. Neogoe, după care relațiile lui Doinaş cu Securitatea ar fi condus la „pierderea talentului”. Și alte jucăușe afirmații, scăpate în fuga condeiului; fie exagerând, *România literară* fiind, după 1971, „baricada antidictatură” (Neogoe 2013 : 271), fie dovedind teribilism, lansând „o colecție de afronturi” (Andreescu 2015 : 272), reducându-l pe Doinaş, prin „vulgarizarea imaginarii acuzator”, la condiția de informator, în contrast cu demnitatea celui în cauză, livrat sub eticheta de „trickster” (Neogoe 2013 : 307). Cert, cazul Doinaş, e de acord G. Neogoe, nu îngăduie „răspunsuri univoce”. Chestiunea privește cercetarea „meandrelor vieții”, cu documentele pe masă, fără a ignora contextul și probele contrare, afișând,

pe ton mentorat, o siguranță suspectă. Nu excelența intelectuală a lui Doinaş stă, așadar, sub semnul dubiului.

Din stirpea loricilor intelectualisti, cu o poezie „construită” și tălmăciri exemplare, venind după aridul interludiu proletcultist, Ștefan Augustin Doinaş (1922-2002) debuta târziu (*Cartea mareelor*, 1964), aproape odată cu Ana Blandiana, după ce principalii protagoniști șazecești ocupaseră scena. El anunța, însă, recuperator, o altă vârstă lirică, ținând, prin educația cerchistă, de o altă atmosferă culturală. Acel debut editorial, jinduit, amânat, forțat, blocat și, mai târziu, regretat, ascundea un șir de frustrări și, desigur, o dramă, tănuite în subteranele creației, dar, mai ales, în intimitatea creatorului. Fîindcă, reamintim, manuscrisul *Alfabet poetic* (inițial, cu titlul *Manual de dragoste*), încununat, în 1947, cu premiul *Sburătorul*, n-a mai apărut (prin desființarea *Fundațiilor Regale*). Peste un deceniu, alt manuscris, *Poezii*, trezise reticența lui Petru Dumitriu, director la ESPLA, în pofida unor referințe favorabile, semnaland un posibil debut major în acel context vitreg. Ovid S. Crohmălniceanu, de pildă, în *Referatul său* (15 ianuarie 1957) menționa că avem de-a face cu un poet orfic, „un talent rar”, „puțin obișnuit”, e drept, cam inadecvat la cotidian prin producțiile sale „atemporale”, insistând, finalmente, pe stăruința editurii de a re completa *tematica*. Volumul, firește, n-a văzut lumina tiparului. Între timp, Ștefan Popa (Doinaş) fusese reținut la 4 februarie 1957, târât în proces (februarie-mai) pentru „omisiune de denunț”, încarcerat în București („la Securitate și la Uranus”, va povesti lui Emil Șimăndan) și, peste un an, „pus în libertate”, după ce oferise angajamentul olograf sub numele conspirativ Andrei Golfin, folosit informativ, supravegheat, livrând – spun sursele – „materiale de valoare”. Dar Andrei Golfin, nota George Neogoe, nu-l scutea pe Ștefan Aug. Doinaş de unele „obligații literare”, încât poetul va achita „un tribut dolofan”, doritor a îmbrățișa, reabilitant, *limpezindu-se*, „ideologia progresistă”. Încât, abia în decembrie 1961, G. Ivașcu îi va deschide porțile *Contemporanului* (v. *Istorie, Toamnă refuzată*) după interdicții, umilinte și memorii patetice, dând asigurări că este „cu totul atașat Partidului și Guvernului”. Reintegrarea sa a fost greoaie și monografia lui George Neogoe, mai degrabă o *biografie politică* (sesiza Paul Cernat), dezvoltă acerbios astfel de episoade, oculte de poet, foarte reticent, ne amintim, și cu desecretizarea Dosarelor, convins că „sunt (acolo) adevăruri care trebuiesc îngropate”. Noua istorie literară nu le poate, însă, ignora. Mai ales că Doinaş și-a interzis *Jurnalul*, dorind – cu îndârjire, mărturisirea – a fi „o prezență ireductibil artistică” (*imagine*), alun-gând biografic. Și mizând, orgolios, pe destinul operei.

Bineînțeles, cercetarea dosarelor din fondul CNSAS presupune prudență (sub asaltul mistificărilor) și expertiză științifică, respectând ferm legislația deconspirării. Or, și în *cazul Doinaş*, pornind de la declarația lui Adrian Păunescu (în 2003), primită cu mari rezerve, plus debaterile de la *Clubul Prometheus*, în cadrul „întâlnirilor României literare” (26 noiembrie 2003), „valorificând” acuzele păunesciene și zvonistica din interiorul CNSAS (unii membri aplicându-i grosier eticheta de turnător, fără „acoperire procedurală”, cum va obiecta Gabriel Andreescu), *procesul de necrofagie*, iscând furtuni în media, s-a precipitat; unii l-au apărut „cu mult aplomb”, zicea N.

Manolescu (cazul lui G. Dimisianu), alții s-au străduit să-i ruineze statutul de „reper moral”, inventariind „meandrele unei cedări”. Până și avocațialul Gelu Ionescu era obligat să constate că acel Doinaş rigid, ceremonios, suferind de „academism”, om fără ezitări, spirit aulic (cum se dorea), se dovedea „profund ascuns”.

Este de ordinul evidenței că poetul Doinaş află în cultură un principiu genezic, nota M. Nițescu; e vorba despre o „condiționare cultă”, inspirația fiind intelectuală (exteroară). Stăpânind modalitățile prozodice, cu un tehnicism impecabil și având fascinația Formei, el înțelegea poezia ca *techné*, asigurând filtrul cultural, implicit răceala distanțării. La Doinaş, s-a spus repetat, poezia se hrănește din poezie. Deopotrivă eseist, dramaturg, traducător, o conștiință lucidă, negreșit, autorul *Cărții mareelor* (adunând acolo și producții dezonorante) nu putea fi taxat, sub faldurile neoromantismului, drept un poet al elementarului, „beat de cosmos”, cum credea, într-o anume fază, Ion Negoitescu. Bineînțeles, creația sa lirică poate fi etapizată. Voce fermă, dar nescutită de dileme, refuzând efuziunile, Doinaş înțelegea poezia ca *anti-mimesis*. Combustibilul livresc încuraja meditația lirică asupra poeziei înseși, încât, reflectând (barochizant) asupra limbajului, abstractizarea era inevitabilă. Dar *ultimul Doinaş* recunoștea că propria-i poezie s-a „pătat”, culegând, din unghi etic-politic, ecurile vieții imediate, ca poet-martor. Încât ipoteza manolesciană a celor „trei Doinaş” (v. *România literară*, nr. 32/1987) pare a se confirma, chiar dacă Alex Ștefănescu descoperea „patru vârste poetice”; după prelungita etapă mitologic-baladescă (coabitând, subteran, cu producțiile „pe linie” incredințate lui Ion Motoarcă, devenit, brusc, un nume de viitor, o vedetă a realismului socialist) a urmat efortul abstractizării, cu accent ontologic și, în fine, puseul moralist-polemic, scuturând, în „palidul receptacol al zilei”, „praful orbitor al banalității”. Dar dincolo de astfel de compartimentări (discutabile), poetul încearcă a descifra, sub spectacolul aparențelor, „al lucrurilor tainic chip”, ca pecete definitorie a travaliului său liric. Să înțelegem că, dacă îl recunoaștem pe Doinaş ca poet mare, ne restrângem doar la prima etapă, de claritate clasicistă, cum sugera N. Manolescu? Sau că poetul însuși, îmbrățișând *Ideea* ca „amantă fără patimă”, trasă într-o imagine înghețată, însoțită de „muzica verbului”, își va fi contemplat eșecul? E drept, efortul sifistic de a fixa „o vapoasă nălucă”, aspirând la „a prinde ființă”, rămâne doar „o prezență imaginată din oglindă”. Altfel spus, un eșec acceptat, recunoscut, precum în *Poemul exorcist*, fără a se innămoli într-o „logocrație găunoasă”. Baladesc, parabolic, imnic, chiar oracular, Doinaş scrie în replică, se așează în intertextualitate, experimentează tema metamorfozelor, vrea supunerea Logosului. Își dorește o modificare a imaginii, deși evoluția i-a fost contestată, luând, se știe, un start înalt. Chiar declinantă, dacă e să-l credem pe George Neogoe, prea convins că relațiile cu Securitatea ar fi condus la pierderea talentului. „Confiscat de regim”, alături de ceilalți cerchiști „capturați”, Doinaş, „îndestulat de cultură”, s-a dovedit un *politician al literaturii* (Neogoe 2013 : 309), încât, după 1958, stricându-și stilul, „nu-și va recupera vocația”. Rămânând „un mare scriitor mediocru”, afirmă nedrept tânărul critic. O definiție de sine ne vine în sprijin: „Detestat de oamenii dintr-o bucată și / învinuit întotdeauna cu dovezi, / eu nu mă aflu

Adrian Dimu RACHIERU

nicicând acolo unde apar și / nici nu sunt așa cum mă vezi” (v. *Autoportet*).

Evident, nu poate fi vorba de proteismul imposturii, afișând o „mască culturală”, în pofida atâtor ipostaze heteronime; sau de texte plate, incriminate, deseori, de Doinaş însuși. El a cultivat *discursul mixt*, la confluența filosofiei, poeziei și religiei, dobândind *identități alternative*. Și, pe merit, elogi pentru intelectualismul ermetizat, deghizamentul alegoric, semnificațiile simbolice etc., fără a fi aderent la poezia momentului. Mai mult, era „un eretic al modernismului”, uitat oficial (cf. Mircea Cărtărescu), forțând „frun-tariile postmodernismului” cu o poezie conștientă de sine, doar aparent „demodată”, prezentând, sub aparențe iluzorii, măștile sinelui răsfrânt în proteismul înfățișărilor. Diversitatea înșelătoare a întrupărilor întreține, sub un cer platonician, *famea de Unu*. Ceea ce nu excludea și rezerva unor critici, sprijinitori entuziaști ai neomoderniștilor congeneri, în „conflict” cu cerchistii recuperați după *carantină* (cf. C. Regman), deveniți, totuși, „aliați de conjunctură”. Chiar C. Regman insinua ideea că Doinaş ar fi fost „refuzat de critici”, într-un serial din *Tomis* (1968).

Cititor *înrrăit*, având cultul cărții și aflând acolo un „concentrat de tâlcuri” (*înviat* prin lectură), Ștefan Aug. Doinaş reprezintă, neîndoielnic, *tipul poetului cult* (cf. I. Negoitescu), cu o biografie spirituală „mascată”. Doar dulcea tiranie a clișeelelor, prelungind, în câmpul exegetic, un confort lenevos, face din Ștefan Aug. Doinaş un poet „împietrit”, „înghețat”, „prins” într-o formulă, contrazi-când ori sărăcind *eul plural*. Autorul *Alfabetului poetic* locuiește în spațiul clasicității, ne anunța, cu ani în urmă, Ion Pop. Evident, criticul avea dreptate. Rostirea sa, „iubitore de clarități”, educată prin experiențe istoricizate, traversând vitregiile unei epoci, efortul de limpezire și disciplinare, în fine, severa ordonare a materiei rebele, haotice, vădesc – în epoca fragmentarismului – o fermă și cuprinzătoare conștiință poetică. Dar *Omul cu compasul* (1966), geometrizând în strădania de a desluși „eternul chip / al lucrurilor lumii trecătoare” vrea să poposească în „timpuri frugale”, palpând esențele sub pojghița fenomenalului. Spirit reflexiv, Șt. Aug. Doinaş nu este doar un hărăzit „mănuitor de cuvinte”. Chiar dacă poezia poate fi un „descântec al condiției umane” și cuvântul, pe urmele lui G. Benn, se vrea un *totem modern*. Fostul „traficant de ireal” se declară scârbit de vocale și pare interesat de cotidianul frust și realul „gros” (vezi *Interiorul unui poem*). Se dezice, oare, și de proteism, recunoscându-și, odată cu spectacolul degradării, al căderii din rosturile sacre, „inconsistența”? E confiscat de „desfrâul limbajului” și sedus de „zgomotul natural al Ființei”? Astfel de interogații nu clatină, bineînțeles, statutul / statura poetului, dar ne obligă să repunem în discuție măcar câteva din afirmațiile congelate, pretins-infalibile, care îl așezau (definitiv?) într-o *formulă poetică*, cinstind ceremonialul și altitudinea rostirii.

Genoveva Logan

Preț de minute lungi cât am parcurs aleile dintre blocuri până la stația de autobuz n-a scos nimeni o vorbă. Incolonați în șir indian păseam strâns, sub rafalele ploii, potrivindu-și fiecare mersul în cadența capului de echipă, voluminosul Samson. Urmău, în ordine, cei doi tineri familiști, Sorel și Ama, el absolvent de câțiva ani în domeniul științelor sociale, reporter acum la România Liberă, ea la revista Femeia. Ioviță, recomandat drept prietenul lor, dar cumva cu jumătate de gură, se ținea și el pe aproape. După ei venea criticul Nicolae, un atlet și la propriu și la figurat, pentru că abilitățile lui multiple, probate din plin în viața cotidiană, îl ajută acum, mai mult decât circumstanțele, în sinuoasa îndetnicire de întâmpinare, promovare și îngropare, după caz, a vocilor literare. Soția lui, Letiția, îl secolta din aproape, supusă și îngăduitoare, atentă mereu să nu umbrească pe nimeni dacă ar fi scos vreo vorbă, și cu toate astea se dovedea mereu prima când în situații dificile trebuia luată o hotărâre. Lângă ea prietena ei, Artemisa, brunetă, sfătoasă, cu un spirit de observație ascuțit care o completa de minune, cum de regulă se petrec lucrurile și în natură, când se încheagă spontan asocieri complementare. Încheind șirul, Pamfil și Lavinia, respirau, în sfârșit, aerul limpede al dimineții de duminică, altfel decât în ritmul monotonei îndatoriri de tot felul, amânate mereu pentru singura lor zi liberă. Ca să nu vorbim decât despre această zi, pentru că în celelalte șase timpuri lor, împărțit între locul de muncă cu program de opt ore, școala copiilor, cozile pentru aprovizionare și alte sarcini obștești, de fapt nu le mai aparținea.

Adâncită într-un monolog interior Lavinia Miha pregătea în gând, iar și iar, ca noi toți de altfel, o strategie eficientă de contracarare a unui eventual turnător strecurat în echipă. Un plan B poate, deși știa sigur că planul A va funcționa, îl tot aplicase până acum, cu destul succes. Dar cum toate sunt într-o continuă evoluție și armele se schimbă uneori chiar în arenă, sub ochii tăi, e bine să fii pregătit. Nu vorbim despre procedeele cel mai simplu, de a intra în primul magazin întâlnit în cale, și a cere până la satsire un anume produs. Îi reușeau, de pildă, fazele cu încercatul de probă. O haină oarecare, ori mai sigur o pereche de pantofi. Nu prea scumpi, nici prea modești, dar să fie cu bareta mai îngustă, tocul trei sferturi, decupați la spate...ori...nu, mai bine la vârf, culoarea cum o fi, numărul pe dibuite, și tot așa. Vânzătorul avea destulă răbdare, până când umbra care o secolta dispărea din peisaj. Dar nu întotdeauna scăpa, și nici timpul pentru astfel de manevre nu-i prisosea. O cale mai sigură, și chiar economică, era să-și compună singură conținutul turnătoriei, lansând informații false despre sine, frizând uneori chiar ridicolul, spre a trezi mai mult interes, sau măcar

puțină compasiune, și deviind astfel urmărirea pe piste incerte. Avea în acest sens un model strălucit în colegul lor de facultate supranumit Leopardul, care-și construia din aproape în aproape o imagine de rezervă, pentru orice împrejurare. Știindu-se urmărit, viața lui se derula în două registre cu atâta trufie că nu mai știa care-i omul și de unde începe actorul...Încă un model putea fi și profesorul lor de logică, de pe vremea facultății, nu sunt prea mulți ani de atunci. Reabilitat târziu, după cinci ani de Canal, putea face față cu brio în situații critice aplicând o rețetă hazlie. Delatorul lui, chiar un student, era contrariat că profesorul, pe orice temă l-ai fi provocat, vorbea mereu în fraze preluate mot-a-mot din dezbaterile de la învățământul ideologic...

În mare se cam știa ce-i interesează pe amici în ultima vreme, așa că Lavinia lua pe rând fiecare punct nevralgic. Rude în străinătate nu avea. Nu ceruse plecarea oricâte bobârname ar fi primit în arenă. Se mulțumea cu "nechezolul" vândut la ligean și cu bomboanele cubaneze - că=te=u=na=de=co=pil, rareori când avea norocul să prindă. Nu colporta bancuri politice nici nu râdea când se spuneau la o agapă. Nu striga "Gura!", în loc de "Ura!" când erau scoși la întâmpinări, pentru că tot nimic nu s-ar fi schimbat, și tot așa. Cazul ei fiind însă mai special, măsurile de siguranță se bifurcau pentru moment: pe de o parte ar fi fost necesar să afle ce i se mai pune în cârcă, prin ce le-a stârnit din nou interesul pe lângă motivul pe care îl știa acum toată lumea, iar pe de alta să prevină, la rândul ei, noi suspiciuni.

"Orice rând este subversiv în cartea dumneavoastră!" îi strigase printre uși redactorul șef, pe jumătate serios, pe cealaltă jumătate ironic, vrând să imite vocea cenzorului, cu acea arhiștiută duplicitate a lectorului cu state vechi prin redacții. "Știi mata, ducă, mai adăugase familiar, doar știi care-i parola de trecere, ce subiecte să-ți alegi, cam ce se recomandă și când să scrii ou cu O mare." Nu spusese *om(Nomen odiosa!)*. *Om* cu O mare; spusese *ou*. *Ou* cu O mare. Și oricine l-ar fi auzit știa la ce se referă. Gândirea analogică, întâlnită frecvent în rândul populațiilor arhaice și atât de la îndemâna copiilor, își dovedea aici toate valențele, iar Lavinia Miha se lăsa furată în voie de jocul subtil al nuanțelor, împins până la duplicitate.

Ou cu O mare, în loc de om cu O mare, despre care tot românul -de la vladică până la opincă- nu ar mai fi dorit să audă decât că i-a venit numele, de pe undeva din multele state ale globului pe care îi plăcea să le colinde ca o Maiestate. Să vorbim despre *Ou*, până or crăpa toate ouăle corbului! Dar asta s-ar putea întâmpla prin februarie, când în păduri trosnesc trunchiuri groase de fagi și ciorile-și dau afară rebuturile de prin cuiburi. Mai e până atunci...Să nu divagăm!

Iată, sunt atâtea lucruri importante care ne-ar putea măcina gândurile la nesfârșit... Își spunea Lavinia, făcând un vizibil efort pentru a-și devia obsesia. Încă nu știm ce loc ocupăm noi sub soare, constrânși cum suntem să nu ne aventurăm în afara granițelor țării decât într-un cadru restrâns de motive și cu tracasări interminabile până avem în mână un pașaport. Iar dacă nu vezi cu ochii tăi și alte locuri, cum trăiesc alții sub soare, nu ascuți alte voci, alte culturi, cum te poți raporta la semenii tăi în Univers? Un univers în care globul nostru terestru, despre care aflăm tot ce-i scris doar prin cărți, nu-i nici cât un bob de mazărice!

Așadar, pe lângă cele știute, ce i s-ar mai putea adăuga acum la dosar? continua să se întrebe, din instinct, Lavinia Miha, strâns în chingile gândului și după ce ne-am văzut instalați în compartimentul îngust al trenului personal, cu banchete de plastic, pe care se puteau înghesui câte patru persoane alături. Sub masca unei fizionomii dis-

Nu, nu-i el

(Fragment din romanul „Rulaj”, propus la Editura Polirom)

trate, evalua cu un ochi lăuntric, pulsul echipei. Echipa alături de care defilăm prin lume, ne rumegăm și ucidem timpul ce ne-a fost dat. Nu noi ne-o alegem, așa cum nici timpul de trăit nu noi ni-l putem alege. Suntem aleși și mergem alături de echipa ce ni s-a dat. Odată și numai odată.

Așezat în fața ei, pe bancheta opusă, Pamfil participa empatic la aceeași preocupare a soției lui. Se înțelegeau prin limbajul lor domestic, netraducibil altor persoane, închegat prin ani, din aproape în aproape, pe măsură ce umerii li se împovărau de tot ce trebuia dus împreună. Uniți prin aceeași năpastă acum, oricât în anii bezmetici ai studenției când și-au jurat credință își spuneau în glumă, ori chiar în semn de consolare - regretând oarecum inocența nepăsătoare din care ieșeau - că la patruzeci de ani se vor autoelibera, va apuca alt drum fiecare, iată că vremea i-a prins tot împreună. Încă trăgeau sincron la galere către un țarm virtual, clădit mai mult din iluzii.

Așadar care dintre noi ar putea fi vârgatul? se întreba și Pamfil, preluând gândul înșurubat ca un sfredel în privirea Laviniei. Cine din echipă ar ciuli urechiușa, și-ar pironi timpanele-n cuie să nu-i scape nimic din sporovăia noastră? Îi lua pe rând, cu răbdare și bună-voință, acordându-le din capul locului câte un atu - chiar dacă vreunul dintre ei s-ar fi lăsat recrutat o făcea cel mai probabil din nevoie, e și ei necăjiți, cum spune Samson la tot pasul. Criticul mai întâi. Generosul Nicolae, sub seninătatea lui olimpiană cine știe ce ascunde? Se cunosc de ani de zile, își țin împreună zilele mari, aniversările copiilor și chiar un fel de jurnal cultural, făcând să treacă de la unul la altul cărțile bune, mai greu de găsit. Nu. Nu el ar putea fi corupt cu arginți. Soția lui, poate? Letiția? Trecem peste asta!

Prea știe multe Letiția, gândea la rândul ei și Lavinia. Se adaptează cu atâta ușurință în orice mediu social, flerul ei o duce de mână prin orice hârtoape, nu se poate să nu fi stârnit interesele organelor pentru eventuale servicii... Au acceptat atât de ușor invitația, să rupi o zi din timpul tău drămuț cu zgârcenie, chiar dacă-i zi de duminică... Nu mai înseamnă nimic acum zilele de duminică. Dacă ar fi rămas acasă făcea curat prin cămări, prin dulapuri, spăla rufe, poate chiar ducea copiii la grădina zoologică, de mult le-a promis... Samson poate?...Ei nu...Samson, prietenul soțului ei se exclude din calcul pentru că e fost deținut. Dar, dar nu mai e un secret acum că până și ei, cei care au suferit ani grei de carceră pentru crezul lor diferit de propaganda oficială, au fost constrânși să colaboreze, poate chiar li s-a condiționat eliberarea prin asta. A făcut și el pactul cu diavolul și-i stă acum în gât ca un pește înghițit întreg, dar, spre ghinionul lui, l-a îndesat cu coada înainte. Cu solzii pe invers. Cum fac rușii în pariurile lor pe sticle de vodkă. Cei versați știu cum se înghite un pește întreg, dar navii, cei care vor mereu să facă un lucru până la capăt și merg până-n pânzele albe...Până dau ortul popii...Nu. Să-l ocolim pe Samson. Mai rămâne Sorel. Dacă e să dăm crezare convingerii care circulă acum în rândul maselor, cum că proporția vânduților ar fi de unu la trei, deci dintr-un grup de patru prieteni unul va fi în mod sigur informator, ar rezulta că aici, în gașca lor, ar putea fi suspecti circa doi, doi și jumătate. Și cei mai periculoși nu sunt cei doi care, eventual, au și state de funcțiune în regulă, ar putea oricând dovedi că au făcut-o spre binele general, ci acel jumătate, acea doime din ins care nu-l aruncă cu totul în tagma vânduților, dar nici în rândul oamenilor cinstiți nu se mai poate include. El toarnă fără să-și dea

seama că toarnă. El jură cu ochii închiși și trădează cu Biblia în mână.

De pe culoarul trenului controlorul de bilete dă explicații amănunțite cui-va din compartimentul vecin. Un călător cu accent de oșean, ar vrea să știe dacă mai prinde acceleratul de Sighet care face cruce la Fetești. Nu azi, peste două zile când face calea întoarsă. La ce oră? întrebă controlorul scoțând din geantă o cărticică zdrențuită cu mersul trenurilor. D-apăi că eu nu știu ora, răspunde cu un ton târăgănat omul, da am să fiu acolo de dimineață. Când o veni o veni. Camaradul lui de drum, tot un oșean și acela, confirmă și el că vor fi acolo din timp, chiar dacă, așa cum spune domnul controlor, mai multe trenuri fac cruce la Fetești. După tren nu-i bine să alergi niciodată. Dar de așteptat trebuie să-l aștepți.

- La ce oră vă întoarceți? mai insistă controlorul, vrând să le fie de folos cu o informație corectă, oricât timp ar avea ei să aștepte un tren.

- D-apăi când om găta treaba, atunci ne-om întoarce. Că n-or intra zilele-n sac chiar acum.

Cucerită de farmecul conversației celor doi, Lavinia se lasă o vreme pradă amintirilor din anii lor teferi când porneau cu ruksacul în spate...Dormeau pe unde îi prindea noaptea. În cel mai bun caz la prici, într-o cabană găsită pe întuneric, după ce li se servea din oficiu un ceai fierbinte de afine cu rom... Prin poduri cu fân, sau prin vagoane de trenuri trase pe linie moartă...Toată lumea era a lor.

Dar ideea obsesivă ca o muscă streche o ține în menghină, și-și reia investigația cu grijă. Criticul este singurul care n-a stat pe gânduri când i s-a făcut propunerea să participe la întâlnirea cu cititorii. Să fie acesta un indiciu? se mai întreba Lavinia, continuând suspiciunea cuibărită în mintea ei ca un virus familiar, de care oricât te-ai vindeca tot îl mai simți, conviețuiești cu el și dacă ceva l-ar stârpi începi să-i adulmecii absența. Ori poate că a acceptat invitația, generos cum îl știm, din prietenie, din spirit de dăruire. Sau din solidaritate cu breasla. Ori pur și simplu pentru a fi galant cu Letiția. Să-i ofere și ei o scurtă evadare din frezușul orașului, altfel numai o dată pe an, când intră copiii în vacanța mare, ce mai pot și ei fugi împreună de acasă. Și dacă bănuiala ei are un temei? Dacă e chiar el nefericitul purtător al acelei jumătăți de trădare? Ia să vedem...Cum ar fi dacă ar trebui să-i însăilăm o caracterizare rapidă... am spune despre el că este un bun element, conștiincios la locul de muncă, cu inițiativă și spirit tovarășesc, vigilent. Membru de partid din anii facultății, căsătorit, doi copii ș.c.l.; ș.c.l... Lavinia și-a oprit șirul gândurilor, simțind că, oricât s-ar controla, a și început să alunece în șuvoiul limbajului de rutină folosit de regulă pentru caracterizarea unui om al muncii, piesă importantă în dosarul de cadru, reînnoită obligatoriu în fiecare an.

"Nu! Nu aveți cum mă atinge, chiar dacă ați fi toți vânduți!" se trezi înghiontită de un glas lăuntric, spunându-și, gândind aproape cu voce tare. "Eu sunt în afara puterii voastre de a îmi influența în vreun fel existența. Din construcție, prin osatura țesuturilor mele vitale, eu nu pot intra în incidență cu angrenajele voastre nocive. Eu cred în stropul de omenie din voi, caut, contez chiar pe prietenia voastră, și vă oblig să mă tratați cu aceeași larghețe."

Călătorul de pe hol, care aflase între timp cum e cu întoarcerea la Sighet, a cerut voie să șadă puțin pe locul liber de la fereastră, până se întorc doamnele. Mai schimbăm și noi o vorbă, că nu-i pe bani, a ținut să adauge, deși nimeni dintre noi nu se simțea deranjat. Ama și Letiția încă se relaxau, sprijinite de bara

ferestrei pe culoar, și nu dădea semne ca ar termina curând conversația. Omul a stat o vreme tăcut, studiindu-i pe toți cu răbdare, dar ceva parcă nu-i pica bine. Își oprea îndelung privirile, ba pe unul, ba pe altul, cu un aer cum-pănitor. Se vedea limpede treaba că ar vrea să intre în vorbă, numai că nu se putea încă hotărî. „Doar n-o fi el!” Întrebarea reflexă i-a trecut fulgerător prin minte, dar Lavinia a considerat-o stupidă, pentru că examinându-i mai atentă înfățișarea- bundă de oaie în spate, clop oșenesc, cizme de cauciuc, bagaj minim, jumătate miner, jumătate țapinar ori oier, cum mai sunt încă pe la noi cât s-o mai putea – și-a scos cu totul bănuiala bizară din minte.

- Da und' te-ai pornit, bade, așa de dimineată, îl ia criticul la întrebări.

- Pân la Medgidia, răspunde omul, așezat.

- Și ai mult de mers până acolo?

- D-apăi că parcă dumneavoastră nu știți cât am de mers? La ce m-oți mai întreba?

- Așa, ca să omorâm puțin timpul.

- Nu-i bai, că timpul se omoară el și sânge. Nu vedeți cum toate se fac acum mult mai repede? O fată de măritat la noi se-ntreabă până-n cinșpe-optășpe ani, pe urmă gata, i-a trecut hramul. Cu fânul la fel, trebuie să-l pândești cât îi crud, să nu-l scapi din coasă.

- Așa-i? Și ce treabă ai la Medgidia?

- Am un frate militar acolo. Merg să-l văd. Eu lucrez pe un buldozer și mi-am făcut rost de câteva libere, să mai merg și pe la el. Nu l-am văzut de mult.

- A fost greu să-ți faci rost?

- Greu n-o fost c-am cunoscut limbajul. L-am învățat și eu de la alții.

- Adică ce-ai învățat? Ce limbaj ai folosit?

- I-am lăsat șefului o cerere cu dop.

Nicolae îl aprobă cu un hohot contagios, atmosfera se destinde, trepidanțul huruit al roților pe șine ne incumbă o stare de acalmie. Parcă am călători de când lumea, ne-am avea cu toți bine și lucrurile ar evolua așa cum trebuie. Nu trece mult și omul se ridică, dibuie gânditor printre lucrurile din tașcă, mai ezită puțin, apoi scoate o sticlă, îi studiază o vreme dopul și se așează liniștit pe scaun, păstrând sticla alături. Noi toți ne facem că nu ne interesează, ne vedem de-ale noastre. După câteva minute de chibzuială omul se ridică iar, luminat parcă de o idee, și cu o abilitate de maestru deșurubează lustră becului din tavan. O șterge puțin cu cotul, o verifică în zare, apoi toarnă în ea folosind-o pe post de pahar și ne servește pe rând din sticla lui cu palincă: luați, serviți vă rog, bunătăți de-ale noastre!

- „Cerere cu dop”! comentează Nicolae, transpus de-a binelea, după ce onorăm pe rând invitația, spre bucuria convivului. Am să țin minte expresia.

- Nu numai expresia, intervin și ceilalți, întreaga recuzită, plus modul

de utilizare!

- Aveți colectiv în sat? mai insistă Nicolae, cu chef de vorbă.

- Cum să n-avem? Păi dacă n-aveam... Hei, dacă n-aveam colectiv în sat jumătate din țara asta o asiguram noi cu carne!

„El trebuie să fie! își spunea, pe gânduri, Lavinia, atentă la modul amănunțit în care criticul îl descosea pe străin. Fără a părea realmente interesat de ceva, storce, extrage mereu esențialul.”

- Amu vite trebe să creștem că le-am contractat, da de fân n-avem voie să ne atingem că-i al ceapeului, nici de vite. Ce-am contractat aia trebe să dăm, chiar de se pierde una, o mănâncă o fiară, dăm altceva-n loc. Nici pădurile doborâte de furtuni n-avem voie să le curățăm, acolo trebe să putrezească lemnul. Nici de mistreți. De mistreți, ce să mai spunem că tot degeaba. Ne strică grădini întregi cu porumb, da nu-i putem stârpi că-s ocrotiți. Și urșii la fel.

Femeile au încetat sporovăiala, s-au pitit îngrozite pe locurile lor, timp în care oșeanul, înfierbântat de palincă, ne tot îndeamnă să mai luăm.

Careva dintre noi își amintește cum a văzut odată urmele unui urs în albia râului, undeva prin munții Rodnei.

Venise să bea apă. Tot acolo a auzit un copil povestind cu spaimă că a văzut în deal la zmeuriș o ursoaică cu doi tuluci după ea. Era mai la deal iar el ca să scape, dar și ca s-o vadă mai bine, s-a urcat în copac.

- Da să te vezi dumneata chiar cu ursu-n față, și-atunci să-mi zici ce-ai făcut, reluă buldozeristul, senin.

La noi, la marginea satului, un băiat dormea singur în casă, ziua în amiaza mare. Fusese la o nuntă, ori altfel. Cum e la noi, ușa nu se încuie. Ursul numai o împins-o o țără, o intrat, s-o oprit drept în fața patului și-o ridicat plapuma de pe băiat. El o deschis ochii și când o văzut namila deasupra lui s-o pornit în drum.

De-atunci tot așa merge și-i mut. Îi mai dau oameni milostivi câte ceva de mâncare, îl mai trag în casă, da el și-o cam pierdut socotelile.

- Și ursul?

- După asta ursu o ieșit în drum, nu s-o culcat. L-o întâlnit pe Nanu. Or trecut unul pe lângă altul, de parcă și-or dat bună ziua. Nimic nu i-o făcut.

- Cine-i Nanu? I-am întrebat toți, cu inima cât un purice.

- Nanu-i un bătrân de la noi din sat. Are nouăzeci și șase de ani. Înainte o stăpânit averi și case faine. I-o luat regimul averile, l-or închis. Și-apoi când s-o întors de prin pușcării în casa natală, singura care i-o rămas din tot ce-o avut, i-o dat foc și la aceea. Acuma merge-n botă. E bătrân, are nouăzeci și șase de ani și tot mai trăiește. Da litruța din mână n-o lasă, are scaunul lui în bufet, oamenii îi țin loc, îl respectă.

- De aceea n-avea treabă ursul cu el, completă criticul.

- Numa că de-aceea.

„Nu, nu-i el”, își spunea și Pamfil, gândind în rezonanță cu Lavinia, care suspecta la rândul ei infiltrarea unui eventual agent printre noi, și nu înceta să observe cum reacționa fiecare din grup. „Nicolae este dintre cei mai buni prieteni, e ca un frate al nostru”, se liniștea iar în gând generosul Pamfil.

„Și-i prea manierat. Nu cred că se încurcă ei cu sufletești ca el, cu intelectuali de rasă, cum zicea cineva. Mai curând pe mine m-ar putea coopta. Am mai multă ură în vintre.”

Recurs sau despre jocul înșelător cu postumitatea

Simplu și incitant intitulată *Recurs*, cea mai recentă carte publicată de Adrian Dinu Rachieru nu se vrea însă revindicativă. Argumentul reduce în discuție chestiunea canonului în literatură, a dinamicii lui în sine și dintre schimbarea în canon și/ sau schimbare de canon literar. Temeinic construită pe studii și autori/ exegeți de referință – ca, de altfel, tot ceea ce a semnat Adrian Dinu Rachieru –, *Recurs* pledează, firesc, pentru impunerea esteticului ca fundament al canonului literar, în veche și solidă tradiție critică, și admite aforismul apofantic al lui Harold Bloom: „Dacă nu impune o recitare, opera nu poate supraviețui”. Autorul cărții *Recurs* ridică însă o problemă de certă actualitate: în contemporaneitatea internațională, când „lectura e în recul. Recitirea, e limpede, vizează cercul îngust al inițiaților”, cum se mai construiește canonul și, mai ales, care este relevanța lui? Există presiunea media, criteriul vizibilității și *publicitatea*, dar se impune – relevă Adrian Dinu Rachieru – necesitatea revizuirilor care obligă la (re)lectură și la evaluare din perspectiva esteticului.

Fiecare dintre cele trei mari secțiuni ale cărții: *I. Recitiri*, *II. Canonul uitărilor și III. Catalogul refuzărilor* cuprinde câte două cazuri și (ne-)cazuri literare. Printre cele „9 cazuri literare” (subtitlul celei dintâi secțiuni a lucrării) este abordat și cel al lui Eugen Barbu, un «caz» de certă actualitate, dovadă luările de poziție și reevaluările impuse de paginile publicate în presă și pe internet în februarie (2024), când s-a împlinit un centenar de la nașterea lui Eugen Barbu. În treacă fie spus, interesul față de un scriitor și o scriitură care sunt de certă mediocritate nu ar justifica patima de a demola agresiv ori ponderat și nu ar mai intriga. Uitarea dezolantă ar fi singura compensație. Ins neagreat și incomod, omul Eugen Barbu și-a „viciat” opera și are parte și de «o postumitate convulsivă». Perspective intransigente – ca aceea care confundă esteticul cu eticul (delimitare statornică încă din defunctul veac XIX prin maioreșcianul studiu *Comediile d-lui I.L. Caragiale*), susținând ideea că vorbind despre degradare și amoralitate E. Barbu ar șubrezi fundamente morale – ori temperat strategice asupra scrierilor lui Barbu și omului Eugen Barbu sunt relevante pentru modul în care o operă literară poate fi supusă relativizărilor. O operă care contrariază și sfidează prejudecăți și comoditatea (și morală) a unor anume receptori. Considerată chiar de la apariție o „carte periculoasă”, indecentă, *Groapa* (1957) va deschide seria adversităților literare și a contestărilor, a acuzelor, indiferent dacă titlul cărții publicate de scriitor este *Principele* sau *Incognito*, *Săptămâna nebunilor* etc. Între aservire politică și bătaioasă înfruntare, Eugen Barbu este semnatul unor scrieri la fel de inegale ca și omul. Nu a ocolit literatura de consum, a arătat preferință pentru argou și pentru amurguri; clarobscurul operei lui cu grele tușe de mahala sfidează și neliniștește.

«Cazul» Barbu „a fost creat” (susține și M. Ungheanu), polarizând nu doar exegeții operei lui. Este prilej pentru a supune la judecata de apoi un scriitor care nu prea poate fi delimitat de om. „Capricios, vanitos, inchișitorial și cârtitor, Barbu elogiază fără economie și se răfuiește cu toți”, punctează Adrian Dinu Rachieru. Cu tact și nepărtinitor, autorul volumului *Recurs* insistă asupra unei drepte judecăți a operei lui Eugen Barbu, separat de omul Eugen Barbu, pățimăș și incomod.

Alte «cazuri» ce propun și presupun *recitiri* poartă numele unor scriitori care s-au confruntat cu o istorie potrivnică, din exil (ca Vintilă Horia sau Monica Lovinescu) ori în exil interior, condamnați să realizeze doar literatură de sertar (Ion D. Sîrbu).

După cum arată pertinent autorul studiului, sunt și scriitorii care, dezinteresați de document și documentare, caută nu reconstituirea evenimentelor, a faptelor, ci înțelesul lor (ca prolificul D. R. Popescu, mereu inventiv și reinventându-se), alegorizând liric și fantezist istoria. Marin Preda, pentru care Istoria înseamnă, ca pentru țaranul câmpiei de la mijloc de veac apus, *întâmplări pline de viclenie*, a fost oarecum atent la meteorologia politică a epocii. Și-a plătit obolul, prin câteva texte, dar, arată pertinent Adrian-Dinu Rachieru: „*Scriitor-simbol* al unei epoci, supusă unor fluctuante presiuni ideologice, înțelegând că nu poate ocoli, în scrisul său, într-un climat politic opresiv, temele ei grele, Marin Preda, nici evazionist, nici dizident, o definește exemplar” (s.a.).

«Cazul» Preda este și «caz» al romanului *Delirul*, neterminat, un succes în epocă și contestat mai târziu. Scriitorul Preda, văzut ca un reper moral, este în postumitate supus judecăților pentru ambiguitățile estetice, pentru scăderile lui omenești etc. Seimpune, însă, reînțoararea la operă, la (re)lectura ei, înfăptuită fără resentimente și prejudecăți, fără anacronisme ideologice și patimă demolatoare, dar și fără admirație necondiționată.

Scriitori care, tendențios sau nu, sunt condamnați la uitare ori riscă să intre în uitare și pentru că au trăi și au creat într-o epoca istorico-literară condamnată și condamabilă ideologic, trebuie să aibă parte de privilegiul lecturii operei lor. Scrierile lor i-a scos din anonim, le-a construit identitatea spirituală și, uneori, au imprimat și epocii lor identitate. Este un adevăr pe care *Recurs (la etica lecturii, s-ar putea completa)* îl afirmă și îl confirmă.

Cartea lui Adrian Dinu Rachieru se remarcă prin dantelăria de idei, prin agilitatea priticirii opiniilor critice de orice fel, indulgențe ori veninoase, prin faptul că, în fraze efigie, cuprinde adâncimi de judecată. *Recurs* este, în ansamblul ei, o elegantă și rafinată pledoarie pentru carte, pentru citire și recitare. O măsură a tuturor lucrurilor se întvede în realizarea acestui volum, de la «recea cumpăn-a gândirii» până la subtilitatea demersului critic. Cu spirit judicios, echilibrat, se surprind oameni și fapte omenești și, mai ales, răsfrângerile lor asupra scrierilor literare.

Cartea lui Adrian Dinu Rachieru cuprinde, în adevăr, «cazuri» de scriitori pe care istoria politică i-a prins în viclășugurile jocului ei. Unii dintre scriitori au crezut în lupta lor politică, alții în talentul ori în destinul lor de scriitori, câțiva chiar în postumitate (Ion D. Sîrbu). Unii au ieșit (în)frânți, perdantți, alții au refuzat lupta ori au urcat în barca puterii politice. Dintre cei privilegiați politic, au fost și unii care au rămas în post-eritate ca figuri agreabile (cum este Zaharia Stancu), alții ca nat-uri maligne ori doar ca versatili levantini. Peste toți se întinde nemilos posteritatea și timpul. Timpul, aspru judecător, este ajutat de avocații condeiului ce condamnă la uitare mulți dintre scriitori și mult mai multe scrieri, reajustând Canonul.

Morala – dacă există așa ceva – este că opera poartă, ca o cocoasă, racilele omului care a creat-o; că ea, opera literară, poate garanta, într-un *azi* relativ, privilegiul de a lua lițul ideologiei politice spre zări strănte ale îndestulării de orice fel (economic, de prestigiu sau autoritate, de orgoliu și egocentrism etc.), dar și că postumitatea are propriile legi. Din viață, prin operă, nimeni nu-și poate garanta nemurirea. Deseori, opera literară moare odată cu cel care a scris-o. Sau moare chiar înaintea acestuia.

Iulia MURARIU

„Cu frica pe spaimă călcând”

❖ Magda Ursache în dialog cu George Motroc

George MOTROC

■ continuare din numărul trecut

George Motroc: *Un alt lucru care m-a impresionat a fost faptul că, atunci când vi s-a cerut o definiție a*

libertății, dvs. ați preferat o listă de oameni liberi, dar acolo erau puțini scriitori... De aceea o să insist și o să vă cer o listă a modelelor literare, de oameni liberi, din perioada regimului comunist și care, atunci sau după '89, ar fi meritat propuși pentru Nobel...?

Magda Ursache: La întrebarea asta privind definiția libertății e ușor de răspuns scurt și cuprinzător: **Libertatea se ia, nu se dă.** Cu adaosul: nu există nimic pe lume mai bun decât libertatea. Mai pe larg, în lista mea de modele-repere se află oameni liberi. Verticali și în comunism, și după acel Decembrie. M-au luminat și m-au încurajat să spun ce cred, fără fereală. Pe lista verticalilor se află și Vladimir Streinu, Ion Vineu, Dan Botta, Dimitrie Stelaru, Radu Petrescu, Marcel Petrișor, Teohar Mihadaș, Iordan Chimet, Mircea Ivănescu, Daniel Turcea... Mă înclin celor ostracizați pentru neaderare la doctrina comunistă, ca Șerban Cioculescu. Sau ca Bujor Nedelcovici.

Lista caracterelor întregre ar începe cu Lucian Blaga. Ion Dezideriu Sîrbu, *journalist fără jurnal* pentru că a refuzat să scrie în presa dresată de cenzura comunistă, rememorează, într-un interviu, luat în februarie-martie 1989 de Ion Jîanu și publicat în 1990 de „România literară”. În primăvara lui 1945, lui Blaga îi apăruse ultimul volum din Trilogie, iar unul dintre studenții-emuli îi făcuse un reproș: Catedrala blagiană avea metafizică, epistemologie, axiologie, ontologie, estetică, filosofia artelor, psihologie, dar din sistem lipsea Etica. Blaga, își amintea Gary Sîrbu, a pălit. Într-un sfârșit de decembrie, după criminala Reformă a Învățământului din 1948, la avizierul Facultății de Filosofie clujene apărea anunțul că se desfășurase contractul de muncă pentru Lucian Blaga, D.D. Roșca, Liviu Rusu, I.D. Sîrbu. Au urcat Feleaful în tăcere, consternați. Doar I.D. Sîrbu fierbea și urla ca ieșit din minți: „Ce facem acum?” Blaga l-a prins de revere strâns și i-a strigat: „Acum, dragă Gary, ne vom scrie fiecare Tratatul de Etică.” Și tot cu sintagma lui Blaga, asta s-a întâmplat cu „jertfe de caracter”. Multe. Și cum se întorceau condeiele spre Lumina care venea de la Răsărit! Răsăritul sovietic.

Ernest Bernea, o personalitate-simbol, în *Îndemn la simplitate* (ed. Vreamea, 2006), nota: „Omul este o existență care își poartă frumusețile cu luptă. De aceea viața sa este atât de frumoasă și de dramatică”. Să te opui dictaturii, apoi *democratului* (cuvântul e al lui Pierre Hassner, preluat de Mircea Cărtărescu), cu răspundere, curaj, demnitate nu-i ușor lucru, mai ales în vremi înguste, strâmte, strâmbte, turburi, complicate. Libertatea de opinie a fost și este factor de risc. În comunism, călcătura în străchinile PCR se plătea cu vârf și îndesat; acum, milițienii gândirii au devenit polițaii gândirii. Totu-i să-ți spui, când te lasă curajul, că frica nu există. Vorba lui I.D. Sîrbu: „cu frica pe spaimă călcând”. Am avut un profesor de „Veche” (stimabil de altfel și greu încercat de stalinisti, de dejiști, de ceaușiști, scos forțat la pensie prin grija unei colege nerăbdătoare să-i ia locul), care, văzând ce citeam (o carte de la fondul secret al Bibliotecii „M. Eminescu”, a lui Mircea

Eliade), mi-a spus pe șoptite, cutremurat: „Evită complicațiile”. Nu le-am evitat. Am continuat cu „Trilogia culturii”, ca să primesc același sfat: „Evită complicațiile”. Pe șefii absoluți de la revista „Cronica”, de la Universitate, de la Institutul de cercetare „A. Philippide” i-am disprețuit. Războiul adjuncților Corneliu Ștefanache - Corneliu Sturzu - N. Barbu a fost câștigat de Gagamiță, maestru al jocurilor de interese. Erai incomod (ca Ștefanache), te eliminau. „Reacționarul” primea dură pedeapsă politică: interzicerea semnăturii, chiar ridicarea cetățeniei. Șef ajungea cel mai docil/prudent/fricos, ca Liviu Leonte, *Leontăcă* pentru Mihai Ursachi. Dialog, dezbatere la „Cronica” lui Leonte, complet ideologizată? Cum să ceară el opinia subordonaților? Marea grijă era să nu supere forurile PCR. Și ce-i de comentat despre Ion Țăranu (*Rurbanu*, pentru Mihai Ursachi), șef peste cultura iașotă până la „cotitura” decembristă? Să comentezi ce-a scris, dacă n-a scris nimic? E altfel acum, când ministrasă Culturii, Turcan, zdrăngăne la pian? Pentru mine, realizatorul emisiunii *Insider politic*, Sebastian Zachmann, este un publicist deosebit de informat și de inteligent. Totuși, nu destul de riguros, mult prea îngăduitor cu muncita Turcan, trecută la Cultură, așadar bună pentru varii ministere, după ce Băsescu - Petrov a ridicat-o pe umerii lui. Vocabula păcălici are formă de feminin? Clar este că nasul turkan crește și crește. Sub poalele acestei *belle de jour*, instituțiile de cultură se închid, filialele bibliotecilor publice dispar, casele memoriale stau să se dărâme, dar intelocrata va da la iveală alt proiect cultural care va eșua pas cu pas, model Iohannis. Nu s-or găsi intelectuali implicați în fapte de cultură? Turcan e indispensabilă?

Cu Gheorghe Grigurcu

De la Caragiale încoace, noi nu lupțăm cu guvernul, o mână spală pe alta și ambele obrazul (cui îl are). Gena curajului s-a subțiat. Gunoaietele ușoare ajung la suprafață, conform unei legi a fizicii pe care o știe președintele fizician. „Te-or întrece nătărăii/de ai fi cu stea în frunte”. Proștii - e știut - se cred superiori, iar aneria se generalizează. Succesul (aparent) îmbolnăvește, dispare limita, cunoașterea reală de sine. Cât despre aroganță, o, aroganța e maladie comportamentală urâtă. Și ce scurt a fost „dezghețul” ideologic, din '67 până la Tezele (fără antiteze) din iulie '71. Cel care a reacționat cu onestitate a fost Nicolae Breban. Nu-mi amintesc să fi reacționat altcineva. Dimpotrivă, Breban a ajuns caz de plenară PCR în '77, ca adept declarat al lui Dostoievski și Nietzsche. Breban a spus mereu DA atitudinii civice și NU plecăciunilor la Politikos, neispitit de oportunități.

Altfel decât self-elita, ultraavantajată de președinți, foarte lacomă să primească atenții din susul scării sociale. Și aici îl las pe D.D. Roșca să răspundă în locul meu: „singure actele conștiente și libere sunt morale”. Cartea citată se intitulează *Existența tragică*. Dacă rămâi fidel condiției tale de om liber, ai de suferit. Neconcesivii sunt și acum marginalizați. Cei care susțin Biserica, Sărbătorile Naționale, Tradiția, Limba română curată, adică toți contraforții comuniunii, sunt indexați. Ai zice că s-a dat ordin de luptă: „calfe și zidari” *ver-*

sus „meșteri mari”. Ce Sfântu Petrache Țuțea? Buzura? E nepotul lui Gogu Rădulescu, nu știți? Iar gloriolele ticluite, cu conștiință pătată, reacționează grobian: Ce Preda mea? Ce Sorescu? Ce Nichita Stănescu? DRP-ul mamei lui! Zdamăsi de Cezar Ivănescu!

O să aleg din șirul de oameni rămași liberi *intra muros*, dar și după ce au ieșit în țara care era o pușcărie ceva mai largă, după amnistia generală din 1964, pe Andrei Ciurunga, supranumit Poet al Canalului. Libertatea de gândire i-a adus trei arestări pentru „trădare de patrie” (a reacționat cu un vers celebru: „Nu-s vinovat față de Țara mea”) și „uneltire contra ordinii sociale”. Or, el lupta pentru drept de exprimare. În 1958, a fost condamnat la 18 ani de muncă silnică, din care a executat 6. Zece ani de Canal, Jilava și alte pușcării l-au transformat într-un *schelet viu*, după

bătaie, tortură, foame, muncă de rob. Omul firav, blând din fire, scria pe hârtia sacilor de ciment, pe coji de săpun, pe căptușeala unui pieptar, pe cămăși rupte ale deținuților (și le rupeau pentru el, îi memorau poemele). Lui Robert Eisenbraun, nume literar Robert Cahuleanu, PCR i-a interzis semnătura: „chirurgie, nu aveam nimic noi, românii, cu Cahulul, e-n altă țară, cea sovietică”, nota în memorii. A murit aproape orb, în august 2004, fără a i se recunoaște lupta pentru Basarabia, „țara mea de dincolo de țară”, unde cahuleanu nu s-a mai putut întoarce. Oare Președinta Maia Sandu îi știe destinul? Are Andrei Ciurunga statuie în Basarabia? I se publică la vreme editură de peste Prut cărțile topite, interzise amar de ani?

Boierilor adevărați din Casa Regală a Literaturii nu le pasă de topuri, de premieri sfărâșate, nu se supun capriciilor fluctuante ale ideologilor. Doar caracuda e obsedată de ele. Și da, Blaga ar fi meritat Nobelul cu prisosință. Și Camil Petrescu, și Vintilă Horia, și Nichita Stănescu, și Marin Sorescu. Mai ales Paul Goma, mai ales N. Breban. Ar putea lua și un Nobel pentru caracter, nu numai pentru talent. Și-i bine că, la sesiunea omagială a Academiei din 1 februarie 2024, intervenția Aurei Christi s-a intitulat splendid, *Ecce Breban*. Prozatorul e „creator de valoare europeană”, pilonul prozei mari, de amplă respirație epică, iar eseurile și memorialistica au curajul întrebării și al răspunsului. Din aplauze în aplauze (sertarul cu aplauze era plin), Ceaușescu a ajuns să-și doarească acel ridicol sceptru prezidențial, ironizat de Dali, iar scriitorii în marea lor majoritate au aplaudat. A dispărut în timpul a ce numim revoluție. A fost furat de careva dintre „revoluționari”. Era de aur, bătut în pietre prețioase, model Carol II. Xeroxul Istoriei a funcționat și funcționează și în cazul Istoriei literaturii. Sunt istorii groase care nedreptățesc literatura exilului, dar și pe scriitorii basarabeni. Harta mea literară e mai largă. Ajunge până-n Honolulu, la Ștefan Baciu. Și mă doare absența lui Vintilă Horia și Horia Sta-

La debutul editorial, în 1973

matu, a lui Aron Cotruș și Vasile Postecă. Sper să se adeverească zisa Cuv. Paisie Aghioritul: să nu deznădăjduim suportând „nedreptatea acestei lumi, căci ultimul cuvânt îl are Dumnezeu”.

George Motroc: *Tot în carte (Supra-viețuire în Post-Moralia), la un moment dat vorbiți de „reexaminarea istoriei literare”. Pe de o parte, cât de rău ar ieși sau a ieșit literatura din perioada regimului comunist, în ochii noilor generații postdecembriste de cititori și, pe de altă parte, cine are probitatea morală să o facă, altfel spus criticii literari care au trăit acele timpuri sau exclusiv noua critică literară?*

Magda Ursache: Și, și. Nicio exclusivitate. Dragă George Motroc, nu știu cum se face, nu știu cum se-ntâmplă, dar la întrebările propuse am răspuns deja cu o carte-două-trei. Și cu *Bolile spiritului critic*, și cu *Pe muchie de hârtie*, și cu *Comunismul cu rele și rele*, și cu *Ridică-te Gyr, ridică-te, Crainic!*, și cu... toate ale mele. Pe scurt: „Pe copacul înalt cade fulgerul”. Sau: în pomul cu roade se dă cu pietre. Modificând puțin dictonul, îmi iese *De mortuis nihil sine... veritas*. Umble adevărul cu capul spart, dar trebuie spus. Mulți au o poftă de-a dreptul antropofagă să-și mănânce înaintașii: domnul Ghiță de la Craiova mestecă sărguincios la G. Călinescu, Zăciu mușcă din mai toți. Se afirmă ritos: „clasicii îmbătrânesc”, cu varianta „ne îmbătrânesc”. Sunt drum bătut, închis, respins. Ar fi uzați și trebuie uitați. Mă tem că postmodernismul a vrut să înlocuiască opera unicat cu seria. Vechea școală făcea diferențierea între *creațiune*, lucrarea lui Dumnezeu și *creativitate*, opera meșteșugarului. N-ar fi rău s-o facem și acum. Și poate că un versificator oarecare s-ar abține să-l steargă cu cotul pe Dumnezeu, punându-l în rimă cu Buzău, iar un prozator n-ar confunda colindatul cu tăierea porcului, ca să-l dea gata pe Ion Creangă. Criticii, și vechi, și noi, și cei ieșiți din sămânța proletcultă, și distrugătorii recenți de canon sunt puși pe critici-ficțiuni. O subliniază Radu Voinescu: „criticii uneori aiurează mai rău decât poeții”. Caută înlocuitori pentru Eminescu, declarat „totalmente nul”, cu „gândire nulă din unghiul praxisului social”, „primul Rătat”, nicidecum „marele contemporan”, cum scrie George Ursache. N. Moraru, în *Studii și eseuri* (ESPLA, 1950), poreclită *Studii și deșeuiri*, îl declarase pe Eminescu cel mai reacționar și cel mai anti-progresist. Și-l auzim pe șeful Institutului „Elie Wiesel”, influențarul Alexandru Florian, scoțându-l pe Eminescu vinovat de Holocaust.

Începutul l-a făcut Iosif Sava, în *politicofonii*, mai mult zgomotoase decât muzicale; acolo, cum am mai spus, Călinescu era Tinicheaua care trebuia zvârlită de pe gheata lui Marino, Noica era Guru, Sadoveanu - Criminalul, Preda - Oportunistul sadic, omorător de pisici. Încriminările și discriminările s-au făcut - repet - pe sărite. Exemple: nu Preda cu *Moromeții*, ci Galan cu *Bărăgan*. Ileana Vrancea da, Ivașcu

da, Zigu Ornea da, Călinescu nu. Statuia lui Gherea da, bustul lui Mircea Vulcănescu vandalizat. Și ce mai urmează? Să sancționăm mesajele patriotice? Cât despre incredibila aglomerare de martiri, nici ea nu place. Ion Lazu n-a putut trece în piatră Memorialul Scriitorilor Români, al celor 403 victime (53 au murit închiși), proiect aprobat de USR și pierdut, ca și Casa Monteoru, în curtea căreia trebuia ridicat. Iar *Odiseea Plăcilor Memoriale* este în continuum.

Conu Ionu Lazu mi-a spus că și placa lui Cezar Baltag, de pe blocul unde a locuit, a dispărut. Casa unde a murit, într-un demisol sordid, Hortensia Papadat-Bengescu s-a demolat. Boieroaica prozei n-are casă memorială la București.

Cercetătoarea Ana Bărbulescu, angajată la „Elie Wiesel”, într-un interviu pentru Radio France Internațional, de ziua nașterii lui Goga (1 aprilie 1884), a opinat: „Cel mai simplu mi s-ar părea să nu mai fie în manualele de literatură română”. Dacă ești simplu la minte, ceri asta. Octavian Goga - cât pe ce să fie asasinat într-o ședință a Senatului de comuniștii Max Goldstein, Saul Osias și Leon Lichtblau. Uciși au fost

atunci ministrul Justiției, un episcop ardelean, un senator român. Goga a întârziat să intre în sală, oprit locului de un țaran năpăstuit, să-i asculte ne-cazul. Asta l-a salvat de la moarte. Se încearcă acum a doua asasinare, de tip neo-kominternist? Culmea este că aceia care au supra-viețuit „iepcii de aur”, dar nu subexistând, ci scriind cărți de sertar (ca Steinhardt, ca I.D. Sârbu, ca Arșavir Acterian, ca Florin Constantin Pavlovici) și așteptând (pe formula: muncă și răbdare) au rămas în stand by, unii până în moarte. Însă cărțile lor sunt supraviețuitoare. Cât despre înlocuiri, sunt ridicole. Eminescu nu poate fi înlocuit de Macedonski. La vreme rea, stalinistă, Iosif Chișinevski îl numea pe Dan Deșliu „naș Eminescu”, iar Beniuc se voia și el înlocuitor al poetului național. Numai că nici Arghezi nu poate fi înlocuit de Miron Radu Paraschivescu, nici Rebreanu de Bonciu. E ca și cum ai vrea să înlocuiești Letopisețul cu Letopizdețul, ca Vakulovski Alexandru. În ce mă privește, cred, ca și Petru Ursache: „Este o vocație a spiritualității românești de a se reînnoi din eon în eon, apelând la izvoare originare, mereu inepuizabile”.

George Motroc: De mai multe ori vorbiți în dialogul cu Adrian Alui Gheorghe despre lupta pe care ați dus-o, atât dvs., cât și soțul dvs., cu imoralitatea lumii universitare ieșene. Revin, și în acest caz, cu întrebarea: cine ne poate salva de universecuritatea de ieri și de univercumetria de azi?

Magda Ursache: Corectură la obiect: universecuritatea de ieri și univercumetria de azi. O să aveți un răspuns de 475 de pagini: am primit de la Editura Bibliotheca docu-romanul *Universitatea care ucide însoțită de Universitatea care se sinucide*.

Aș vrea întâi să enumăr marile lecții primite în studenție: Lecția Alexandru Dima, Lecția Const. Ciopraga, Lecția Ștefan Cuciureanu, Lecția Mihai Drăgan. Eminescologul Mihai Drăgan a fost ucis postsocialist de cabala mediocrilor Catedrei de literatură. După prima ședință postceaușistă, Petru a venit acasă abătut și palid. „Știi cine-i pus primul pe lista de excluderi din catedră? Mihai Drăgan.” „E sentință fără

sens, i-am răspuns. Cu Drăgan n-o să le meargă. Nu-i o natură pașnică. O să se lupte.” Am minimalizat puterea cabalei mediocrilor și frustraților, a autorilor de conspecte mortăcioase, în frunte cu o plat-didactică doamnă și cu decanul „emanat”. I-au pus în circulație o imagine falsă, de ceaușist, deja în chenar negru. D. Irimia îl chema zi după zi la decanat și-l constrângea să-și dea demisia. Agresarea morală l-a dus la cancer și, curând, la moarte. A murit la 1 noiembrie, 1993. În rezerva de spital, împuținat la trup după nu știu câte operații, i-a spus Bătrânului meu: „Sunt 145 de ani de la nașterea lui Eminescu. Trebuie să fiu în amfiteatru. Ies eu de aici și recuperez cursurile cu studenții.” Grupul de presiune format din restanțieri, plus o studentă care-l acuzase că ar fi hărțuit-o sexual (Svetlana asta s-a sinucis nu întâmplător după moartea lui), scrisese foarte tehnic pe pancarte, fluturate cotidian la statuia lui Xenopol: „Drăgan - dictator!, Drăgan - ceaușist!”, etc. Un utecist a amenințat cu greva foamei dacă nu-i eliminat *răul* din Universitate: Drăgan, profesorul profesorilor. Un individ fără cărți, gata să-i topească toate cărțile lui Mihai Drăgan, dar și Colecția *Eminesciana*, pe care a îngrijit-o, tipărită de Editura Junimea, a ajuns să predea Eminescu. O chemaseră pe Doamna de Eminescu, de la Cluj, să-l înlocuiască, dar Ioana Em. Petrescu a refuzat cu eleganță. La Colocviul Eminescu, înființat chiar de Mihai Drăgan, a fost oprit să participe de adversarii în carieră. De precizat: s-ar regăsi cu toții pe lista de turnători publicată de la A la Z de „România Liberă”, iar pe lista de „persoane de sprijin” pentru Securitate, cu angajament nu se aflau: Mihai Drăgan, Petru Ursache, Luca Pițu. Cei care semnaseră pactul cu „Securița” au ajuns șefi de catedre, decani, prodecani.

Când s-au respectat la „Cuza” erudiția, efortul, tenacitatea, egal truda pe carte? Facultatea de Litere s-a lipsit de Ibrăileanu, de Lovinescu, de Călinescu, de Șerban Cioculescu, de Petru Caraman, de Dan Simonescu, de Gh. Ivănescu... Gavril Istrati l-a eliminat pe eminentul lingvist Gh. Ivănescu, Davidsohn pe Theofil Simenschy, sanscristologul, trimis contabil într-un GAC, să numere găini. Simina Noica și-a luat lumea-n cap din cauza lui Richard Valter, Hertha Perez din cauza lui Vasile Arvinte și așa mai departe. Însă ce i s-a întâmplat lui Mihai Drăgan e cea mai *groaznică* (vorbă de cronicar) faptă comisă de o universitate unui profesor al ei. I-am dedicat *Universitatea* care ucide: „Pentru ca moartea ultimului eminescolog al Universității „Al. I. Cuza”, profesorul Mihai Drăgan, să rămână de neacceptat. Și pentru cei care l-au plâns, dar și pentru cei care l-au ucis. Să spunem pentru ultimii: *Iartă-i, Doamne, că n-au știut ce fac.*”

Cum să scape Universitatea de Securitate și de Sereitate? Greu lucru. Măcar să le dăm „pe răzătoare”, soluția Luca Pițu. Câteva limbi străine știa Luca, dar limba de lemn n-a învățat-o. Rebelul Luca Pițu, „apolitic activ”, a fost turnat constant de informatoarele voluntare

Cu Petru Ursache, Corneliu Ștefanache, Cezar Ivănescu, Daniel Corbu, Ștefan Oprea

La Broșteni, pe Valea Bistriței

pe linia frontului Secu, cu ambiții nejustificate de a ajunge profesoare emirite. Pe Luca l-au exclus ca „anarhist imoral” din Catedra de limba franceză și a ajuns arestat la domiciliu. Certificatul de revoluționar l-a refuzat. După o navetă (neesențială) la Focșani, s-a pensionat conferențiar, sătul de impostura, de lașitatea și de ipocrizia colegilor. Intrarea în Uniunea Scriitorilor a refuzat-o. Dar despre cazul Luca Pițu și destinul de insurgent vom mai discuta. Și despre lupta cu „cei trei A” a lui Petru Ursache: Arvinte - Adăscăliței - Andriescu. Unul dintre ei, Vasile Adăscăliței, era cumnat cu Mihai Caraman (fratele soției), șef de rețea Secu în Franța, primul șef SIE, instalat de Ion Iliescu. Uite cu cine și-a pus Petru boii în plug! Conducea doctorate în etnologie, dar nu i s-a permis să țină curs în specialitatea lui primă, că n-a vrut Adăscăliței. Un curs de antropologie i-a oferit Nicu Gavriluță, decan la Filozofie. Altul, de Estetică, l-a ținut timp de 10 ani, la Facultatea de Teologie. Studenții îi spuneau Profesorul de Frumos.

George Motroc: Am lăsat la final o altă dilemă. De ce totuși modelele literaturii de ieri precum Marin Preda sau cele de ieri și de azi precum N. Breban nu au obținut o binemerită recunoaștere, fie și un singur Premiu Nobel?

Magda Ursache: În ce-l privește pe Marin Preda, a rămas neimpresionat de magia Stockholm. Cât despre N. Breban, e știut că lupta sa pentru libertatea sinelui numai aleșii o pot duce. Și este un comportament etic de invidiat. Dacă Dumnezeu mai iartă, Conștiința e mai fermă, mai puțin indulgentă. El n-a trântit ușa României după sine, plecând din România, ca Herta Müller, nobelizată. S-a întors acasă, pentru că e dependent de România, de istoria ei, de cultura ei. Romanul e modul său de a trăi, cu foamea de personaj și cu setea de descriere. E greu de ucis N. Breban, oricât au încercat nimicarnițele să-l denigreze, pentru că e structură tare, de rezistent prin cultură.

George Motroc: Cu speranța că timpul va avea răbdare cu noi, vă propun să continuăm acest dialog peste un deceniu pentru a constata în ce măsură societatea românească în general și literatura în special au învins sau nu

toate provocările din Post-Moralia, dar și să oferiți cititorilor o invitație la lectură, sub forma unui fragment din cartea la care scrieți acum.

Magda Ursache: Peste un deceniu?! Dragă George Motroc, după '89, am trecut prin cele trei stări: 1. bucurie adolescentină la căderea lui Ceaușescu; 2. maturitatea judecății, cu îndoieli peste îndoeli; 3. decepția senectuții. Nu suport o Românie năucită de La Mouette politică. Țara își acceptă condiția de colonie, detectată repede de Petru Ursache, din anii 90. Politicienii au metodă, program, bani (de la Soros) pentru distrugere. Am traversat ne-cultura socialistă, suntem în neocultură. Critical Whiteness îl contestă pe Shakespeare ca „albist”, baletul e și el „artă albă” etc. Indicațiile presei sunt aberante: Omul să asculte de Putere; Copiii au drepturi asupra părinților, a profesorilor, părinții și profesorii să se lase educați; Fără icoane în școli; Familia „deschisă”, cu părinte unu și părinte doi sau cu doi tați. Sunt mult prea multe provocări de neînvinș: mamă și tată au devenit „termeni problematici”, la fel Isus, la fel Fecioara Maria. Aflăm că patrioții sunt „ființe ancestrale”, „antropoizi”, deși Malraux spunea despre patriotism că este „singurul sentiment care îndrăznește să privească moartea-n ochi”. Dacă o fi război cine ne apără? Antropoizii? În niciun caz Tudor Viteazul

de la Antena 3, care vorbește despre necesitatea războiului sau Mândruță, de la Digi 24, fosta mândruță a lui Brucan. Ce alegem? Pace negociabilă sau nimicire?

Silviu Brucan semnase în „Scânteia” Kominternistă editorialul „Dezrădăcinarea naționalismului”. Brucanii făceau vid ca să impună impostori. Acum, nu-i la fel? „Autohtonizării afară!”

Eu puteam muri la 4.4.44, data bombardamentului american asupra capitalei. De frică, mama mă uitase în casă. Dumnezeu a avut alte planuri cu mine.

În perioada scoaterii din presă, mă gândeam să sar de pe o clădire, dar nu găseam una destul de înaltă în Iași, un Eiffel ceva, să sfârșesc cu toate. Am răbdat ce mi s-a făcut cu ajutor de la Petru: „La vreme de încercare, rabdă cu demnitate”. De câte ori n-am murmurat versul lui Mircea Ciobanu: „Atunci când știi să pierzi, ai câștigat.” Acum, însă, murmur altceva: Nu credeam să-nvăț a muri așa. Și nu, n-am chef să ajung post-om, după atâtea post-uri. Nu vreau să fiu „îmbunătățită” artificial, am altă cale de a mă îmbunătăți. Cea creștină.

Îmi doresc ca Dumnezeu să încetinească puțin timpul meu, să fac ce trebuie pentru Petru. Să-i editez cărțile rămase needitate încă, să-i pun în lumină viața bogată în cărți de citit și de scris, să-i întregesc trupul de hârtie. Am pus toată inima mea în lucrarea asta.

Petru Ursache a luptat pentru impunerea trinității kalokagathonice: Adevăr - Bine - Frumos. Profesorul avea harul darul de a-l face pe student să dea ce avea mai bun. Și pe mine. Așa s-a făcut că am ajuns învinșii-învingători, în ciuda *monstruoasei* coaliții a activiștilor contra lui și a mea. Am re-debutat la 51 de ani, la Editura Timpul. Mulți au murit fără să-și vadă o carte tipărită sau am văzut-o pe patul de moarte, ca Vladimir Streinu. Da, George Motroc, sunt o *încrimentă în...* modele. În starea de avarie a României și a literaturii române, modelele -repet- ne pot salva de dictatura non-valorii. Dacă o să vrem asta. Și vreau să cred că n-o să rămânem cu moralul la pământ. Mai există destule scuturi de rezistență.

Remus V.
GIORGIONI

Ca pe mulți oameni, apropierea sfârșitului l-a luat pe nepregătite. Se moare de milioane de ani și, totuși, omul nu s-a învățat cu acest obicei... (C. Arcu)

Considerat drept romanul pandemiei, un roman apocaliptic („cronică a unei lumi în derivă”: Mircea A. Diaconu), ultima carte a lui Constantin Arcu este/are câte ceva din toate acestea, dar mai ales ceva în plus. În opinia noastră este mai degrabă romanul condiției umane acum, la sfârșit de lumi: de secole și de milenii. (În sensul discuției noastre se cade să facem o paranteză grăitoare. În cadrul unei anchete legate de viitorul literaturii, regretatul critic și istoric N. Manolescu a lansat următoarea aserțiune: literatura nu se poate sfârși, pentru că lumea însăși mai are de trăit câteva bune milenii...)

Tramvaiul cu care circulă toată „gerontocrația” Bucureștilor este de fapt trenul Vieții. Este viața însăși, în ipostaza ei ultimă, *faza terminală*. După cum preconizau autoritățile – cele care plănuseră acel răsunător lockdown -, bătrânii trebuiau strânși undeva laolaltă, într-un soi de rezervație naturale. Cum au procedat eroii civilizatori ai Americii cu populațiile indigene: exterminare prin izolare. Dar acesta este doar un aspect/accent al aspectului *hiperrealist* (Octavian Soviany) al romanului, care tinde spre semnificații mult mai înalte. Într-o discuție relativ recentă cu autorul, i-am spus – eu, nebucureșteanul – ce am auzit...

Că fatidicul tramvai ar fi existat în realitate, iar stația lui terminus era la poarta unui cimitir. Lucru infirmat și de autor și de realitatea faptică... Rămâne doar cea simbolică, fiindcă într-adevăr bătrânii convocați prin mesaje misterioase în vederea unei călătorii cu tramvaiul 13, se transformau în candidații ultimei călătorii/ultimei halte. Iată însă că avem și „dovada” contrară: dacă nu avea stație la poarta cimitirului, tramvaiul fatidic atingea totuși *coasta* acestuia: „...mahalaua cu ulițe mărginite de scaieți și brusturi prăfuiți, case în ruină, ziduri neterminate din bolțari, șandramale și garduri prăvălite, un peisaj dezolant întinzându-se până în coasta cimitirului” – s.n.

(Îndemnăm cititorul să se aplece atent asupra primelor două capitole ale cărții – al căror „destin” se leagă de misteriosul tramvai: *un tramvai numit dorință*... Dar oare chiar dorința de pe urmă?) Din tramvaiul Gerontocrației, bătrânii fără speranță erau repartizați într-un soi de spital, un stabiliment de recuperare – unde nimerește și eroul nostru, Nae Panait, după ce mai înainte fusese mare director la Legume-Fruite. (Ba la pagina 345 aflăm și numele complet al instituției: Agenția pentru Vârșnici și Persoane cu Handicap... Handicapul bătrâneții inevitabile.)

Constantin Arcu este un colaborator de nădejde al revistei noastre: chiar din romanul în discuție a

Călătorind cu „Tramvaiul 13” ... (câte ceva despre proza lui Constantin Arcu)

publicat înainte de apariție – în avanpremieră - două fragmente care au atras atenția publicului cititor. Cartea are multe personaje (un cârcotaș ar putea spune că prea multe). Dar, dacă ar fi să ne exprimăm o preferință, la fel ca mulți alții dintre cititori, noi ne-am oprit asupra personajului Nae Panait. Director al unei cooperative de consum înainte de Revoluție, Nae se transformă treptat, dintr-un favorit al sorții, într-un damnat: N-are noroc la prima căsătorie, a doua pare la fel de morganică; după moartea – prin suicid a – primei soții, Nae se căsătorește cu secretara firmei la care era acționar împreună cu fratele său mai mare. Asta după ce înainte de a fugi își burdușise buzunarele cu banii firmei. Cade în „darul” beției, se repliază, apoi cade din nou, ca bobocul, în nas...

Se alege cu un ficat ciuruit de ciroză, în așa hal încât necesită un transplant. Scapă și de data asta, ca prin urechile acului, grație fiului său Cristi, care îi donează un lob necesar pentru grefă.

Cum au mai observat și alții, deși „bestiarul” romanului este ornat cu multe personaje, cel mai memorabil este *amicul Nae*... Mahmur în urma unei beții zdravene, pe Nae Panait îl apucă pandaliile. Își aduce aminte că soția sa a primit în dar de la șeful ei – „prietenul familiei” – un câine negru, ciobănesc. Și chiar dacă se ținea greu pe picioare, mai mult împleticindu-se, se deplasează în șopronul unde câinele hălăduia, spânzurându-l. (Dar acest episod s-ar putea să fie la fel de bine un coșmar al eroului aflat încă sub influența alcoolului; un episod bahic...)

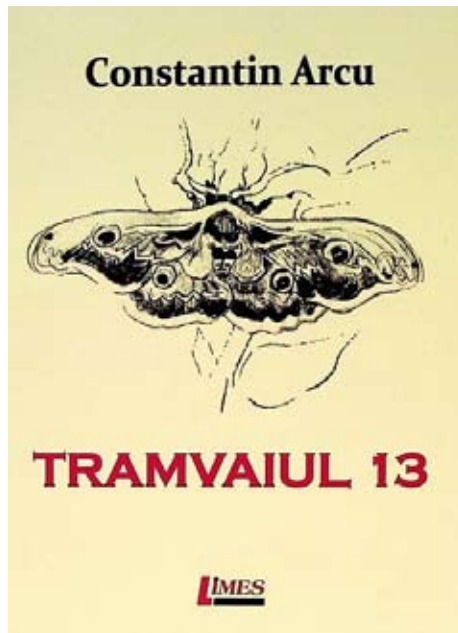
Vine soția, care se întorsese acasă cu o verișoară – sau prietenă - dar Nae rămâne în continuare în pat, făcând-o *pe mortul*...

„Beat prin grădinile raiului”... Fiul marelui Oreste

„Om cumsecade Oreste, nimic de spus, dar întotdeauna a fost necumpătat la băutura. Și nu s-ar mânia bunul Dumnezeu să-l găsească beat prin grădinile raiului?...” S-ar părea că darul beției, amicul Nae l-a moștenit de la tatăl său Oreste, personaj principal al romanului *Faima de dincolo de moarte*, din 2001.

De sufletul tatălui său, într-un episod petrecut în cimitir, Nae Panait *jertfește* o sticlă de băutura, pe care o face cadou lui Vichentie, un alt personaj misterios; „potlogar bătrân”, un *homless* cu aere de profet, care-și făcea veacul în cimitir.

Exegeții au remarcat cu îndreptățire alunecările în fantastic ale romanului „hiperrealist”. (De fapt, după umila-mi părere, de la *realismul socialist* încoace, orice construcție lexicală realizată cu ajutorul parti-

culei „realist” ar trebui considerată cu o mare doză de precauție. Autorul acestor rânduri a pățit-o cu un prieten romancier, pe care l-a scos din papuci făcându-l „neorealism!”) Ei, capătul destinal al „călătoriei” protagonistului Nae este este unul de factură fantastică. Misterioasa tanchetă, trimisă spre a-l extermina pe jandarmul Cristi, metamorfozat în profet apocaliptic, pare un obiect SF.

Mai cu seamă că ea nu-și atinge scopul, sub șenilele ei căzând – aruncându-se - însuși Nae Panait, într-un ultim gest expiatoriu. Dar sensul tainic – fără să fie neapărat ascuns – al acestui gest este salvarea fiului (cel care, la rândul lui, i-a salvat viața); o moarte simbolică, urmată de o re-naștere. Fiindcă în finalul cărții avem o *sarcină*: soția gravidă a personajului Alex – care

pare a fi un fel de *ambasador scriptural* al autorului, în construcția supraetajată a romanului.

În timpul lecturii la romanul lui C. Arcu mi-au venit în minte două romane care, prin unele aspecte – și accente – specifice s-ar putea lega de tema cărții în discuție. *Războiul Sfârșitului Lumii* de Mario Vargas Llosa și *Paradisul suspinelor* de Ion Vinea. Primul, datorită personajului profetic care anunță Apocalipsa în cartea lui Llosa (și care mi-a amintit de jandarmul troglodit Cristi, fiul nereușit al lui Nae Panait). Iar al doilea, prin cancanurile familiale din *Tramvaiul 13*. Memorabilă este scena tanchetei (amintim din nou); „Tancheta, impetuoasă și irațională, un prototip de ultimă generație al tramvaiului 13... rula cu o viteză nebună, obligând oamenii să se ferească înspăimântați din calea ei. Nu avea țintă și era puțin probabi că se va opri vreodată, urmând să dispară din lume la fel cum a pătruns, pe vreuna din găurile negre prin care se trece în alt univers...” (p. 380, s.n.).

Memorabilă este, de asemenea, și scena în care, postmortem, protagonistul joacă șah cu Dumnezeu (sau vreun substitut al său): „Tabla era așezată pe o masă peste care se revărsa un șuvoi de lumină... Diavolul sau milostivul Dumnezeu, era greu de spus cine se afla dincolo de masă. Însă partida nu putea fi refuzată...” În ultimele pagini ale romanului, eroul Nae, trecut în rândul dreptilor, este prenumărat, trecut în rândul *sfinților*: acei oameni care după moarte sunt numiți „fericiți”: „Ferice de Nae că s-a salvat prin credință și jertfă!” Avem așadar un roman exemplar care, prin chiar multitudinea de personaje, evocă multitudinea de aspecte/probleme ale lumii contemporane. Un roman total al ultimului val...

* Constantin Arcu, *Tramvaiul 13*, Limes, 2023

POEMA, Cetate pe roate

„A venit la ai Săi și ai Săi nu L-au primit...”

Următ/urmărit de gloate
Un nobil teslar, frumosul Galilean
Tocmai intrase-n cetate...
Suflarea toată se puse-n mișcare
(cetate-pe-roate)

Cu toții-ntrebându-se cine
Să fie acesta, de Îl ascultă
Vântul și valul, El calcă
Apăsat cu nădejde pe ape
Potolește furtuna
Traversând marea ca pe un hat

Este Prorocul din Nazaret (unii
ziceau), cel pe care
Concetățenii L-au alungat

Încercând să-l prăbușească
Într-o prăpastie – când El
Se-ntorsese acasă
Despre ceruri să le vorbească

Din zări pe Taborul transfigurării
În careta-i de foc apăruse Țișbitul
Alături cu Moise, mare legiuitor
Apăruse Poema slavei pe-un nor...

Un oraș zburător dintr-o altă
Dimensiune mai mare
Precum adesea apare paraselena
Pe mare – cum vântul pe zări
Urmărește, mărește
Siajul unui vapor

Remus V. GIORGIONI

Lugoș, 6 mai 2024 (A doua zi de Paști)

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

Gheorghe
ȘEȘEȘAN

Da, mă voi naște din păcat (10)

„Dar dacă vrei cu crezământ/
Să te 'ndrăgesc pe tine,
/ Tu te coboară pe pământ,
/ Fii muritor ca mine.”
// „Tu-mi cei chiar nemurirea mea /
În schimb pe-o sărutare,
/ Dar voi să știi asemenea /
Cât te iubesc de tare.”
// „Da, mă voi naște din păcat,
/ Primind o altă lege;
/ Cu vecinicia sunt legat,
/ Ci voi să mă dezlege.”
„Mă sui în sus până la cer,
/ La Domnul lumii toate,
/ Și voi ca moartea să mi-o dea,
/ El singur numai poate.”
(variantă)

Doleanța fetei de împărat îl ia prin surprindere pe semi-zeul transpus într-un „zburător”. De altfel, folclorul românesc (și nu se poate spune că Eminescu nu a cunoscut îndeaproape cultura populară) consemnează nu doar existența **zburătorului**, dar și legătura sa ineluctabilă cu **nemurirea**: „se crede că Mătcălaul este o întruchipare jumătate umană, jumătate îngerească, un tânăr frumos și nemuritor, care umblă prin lume ca și Sântoaderii sau Rusaliile, dar care nu poate fi văzut, fiindcă oamenii s-au înrăit de fărădelegi” (Romulus Antonescu, p. 378). Să consemnăm, de asemenea, un element destul de puțin discutat.

În general, în literatură lucrurile stau exact invers: muritorul, adică, tînd spre cer, spre nemurire, spre absolut, în vreme ce **elementul veșniciei** este imuabil, neschimbat, dărz, neclintit. Firește, mitologia universală e plină de zei care se însoțesc cu o muritoare (sau zeițe care „se drăgălesc” cu muritori), „rezultatul” fiind semi-zeii, eroii de care am vorbit. Extrem de rare sunt însă cazurile în care **zeul** este gata să renunțe la cerul și la condiția lui, sacrificînd nemurirea pentru o oră de iubire. Este tocmai ceea ce decide să facă **Luceafărul**: „Da, mă voi naște din păcat, / Primind o altă lege; / Cu vecinicia sunt legat, / Ci voi să mă dezlege.”

Diferența majoră, esențială, așadar, între locuitorii Cerului și cei ai Pământului este, așadar, aceea că primii sunt veșnici, nemuritori, pe când cei din urmă cunosc tragedia morții. Dar, ne spun mitologii lumii, lucrurile nu au stat întotdeauna așa. Oamenii au fost și ei, cândva, nemuritori, dar au greșit undeva, în **illo tempore, au păcătuit**, și atunci toată existența li s-a schimbat fundamental. Odată cu **păcatul**, în lume intră și moartea, aceasta fiind pedeapsa cea mai mare pe care omul a putut-o primi de la Creatorul Lumilor: „Vina inițială a omului de a fi încălcat interdicția dumnezeiască a atras după sine alungarea din paradis. Ființa trăiește sub această apăsare a păcatului originar, sconfințind în amintirea lui tabu-uri, interdicții investite cu rang de sacrilegii” (Doina Ruști, *Dicționar de teme și simboluri*, p. 314).

Firește, **moartea** este răul absolut, definitiv dar, în schimb, Creatorul i-a dat omului **iubirea**. În cer, amintind cuvintele lui Constantin Noica (în comentariul basmului *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*), „a coborât” plictisul, **urâtul** nostru românesc (cât de expresivă este formularea românească: – *Cum îți e? – Mi-e urât*).

Căci ce este o viață fără iubire, deznădejde, speranță, teama de a nu fi iubit, etc., etc.? De aici hotărârea Luceafărului de a renunța la nemurire pentru o sărutare: „Tu-mi cei chiar nemurirea mea / În schimb pe-o sărutare,” (...) „Da, mă voi naște din păcat”.

Dar cum s-ar putea întâmpla acest lucru, ne întrebăm, cu spaimă, odată ce lucrurile așa au fost stabilite „de la început”, o dată pentru totdeauna, prin **Lege**, de către **Domnul** însuși: „Dumnezeu Tatăl are adesea o carte în mână: cartea **legii**, cartea vieții, cartea judecății” (Victor Aga, p. 125). **Legea** este fundamentală pentru credincios căci, respectând-o, mai poate avea un contact (de altfel, singurul, ultimul) cu **Divinitatea**: „**Lege** adică rugăciunea de consacrare, de sfințire a Sfintei Eurahistii la liturghie simbolizează plinirea mis-

terului celui mare al prefacerii pâinii și vinului în adevărat corpul și sângele Domnului” (VA, *Simbolica biblică și creștină*, p. 73).

Legea supremă, fundamentală, este **una**, dar poate îmbrăca multiple forme. Astfel, pentru evrei, **legea fundamentală** este echivalentă cu **legea sângelui**: „**Legătura sângelui** ce a fost făcută de Moise, când s-a pogorât din Sinai cu cei 70 de bătrâni, care au adus jertfă, iar cu sângele jertfei au stropit poporul, închipuie legătura dintre Dumnezeu și poporul Său ales. În virtutea acestei legături Dumnezeu ocrotește pe poporul Său, iar acesta se îndatorează să țină poruncile lui Dumnezeu. Sângele de la sacrificii simboliza deci un semn de aducere aminte de Dumnezeu, de datoriile impuse și de pedeapsa ce ar urma cu neîmplinirea poruncilor. Legătura sângelui a fost în uz la toate popoarele orientale (Ungurii de la Atelkuz) (Victor Aga, p. 206).

Pentru creștini, de pildă, **legea lui Dumnezeu** se manifestă în **taina căsătoriei**: „**Legarea mâinilor** mirilor de către preot la cununie și punerea lor una într-alta e simbolul legăturii căsătoriale, însemnând că mirii au să trăiască unul alături până la capătul vieții și în toate împrejurările” (Victor Aga, p. 206). Iubirea **Luceafărului** este, însă, atât de mare, încât el socotește că va putea înfrunta **legea divină**: „Da, mă voi naște din păcat, / Primind o altă lege;”

Lucrurile nu sunt însă deloc simple, și asta pentru că, odată **legea** „emisă”, ea creează o anumită legătură între **Domn** și **om**, **ineluctabilă**, lucru pe care protagonistul poemului pare să îl ignore. Aici, în acest moment, în această secvență a deciziei supreme stă întreaga tragedie a poemului: „Da, mă voi naște din păcat, / Primind o altă lege;” (s.n.). Grea hotărâre, totuși, căci acest lucru nu este cu puțință decât **dezlegând** ceea ce Divinitatea a **legat**: „Cu vecinicia sunt legat, / Ci voi să mă dezlege.”

Legat în absolut cu **eternitatea**, cu **veșnicia**, protagonistul poemului va fi nevoit să se **dezică de ea**, să fie dezlegat de acest dar suprem, de care numai zeii, divinitățile se pot bucura: „**Eternitatea simbolizează ceea ce nu are limite în durată**. Potrivit lui Boetius, eternitatea este **o posesie simultană și perfectă a unei existențe fără termen**. (Eternitatea reprezintă infinitudinea timpurilor independentă de orice contingență limitativă, este afirmarea existenței în negarea timpului. (...) Eternitatea este abolirea conflictelor; (...) este intensitatea absolută și permanență a vieții, care «scapă» de toate vicisitudinile schimbărilor și, în principal, de cele ale timpului. Pentru om, dorința de eternitate se reflectă în lupta sa necontenită împotriva timpului și, mai mult decât atât, lupta sa pentru o viață atât de intensă încât să triumfe, pentru totdeauna, asupra morții. (...) Astfel eternitatea se află nu doar în imobilitate, ci (și) în **turbionul** vieții, cu alte cuvinte, în **intensitatea actului**.” (Jean Chevalier, *Dictionnaire des symboles*, p. 415).

Eternitatea, așadar, este nesfârșită, ea nu are nici început, și nici sfârșit, iar înfruntarea sa devine un act anevoios, chiar și pentru o ființă supranaturală, precum **Luceafărul**: „**Veșnicia**, simbolic este înfățișată printr-un izvor ce curge într-una și nu mai sfârșește (Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de ape? **Scrisoarea I**) (Victor Aga, p. 134).

Se apelează, cu alte cuvinte, la o **instanță superioară**, am spune, singura capabilă să **dezlege**. Cine, însă, „este chemat să **dezlege** apele fecunde, apele nestăvilite, el însuși fiind posesor de **atribute fecundatoare**” (RA, p. 70)?

Întrebare retorică, de bunăseamă, atâta vreme cât știm că toate cele ale firii, câte există, au existat și vor fi sunt opera **Creatorului**, însuși: „**Dumnezeu** – ființă absolută, care există prin sine însuși, are plenitudinea tuturor perfecțiunilor, nu e condiționat de nimeni și de nimic, în afară de El” (Victor Aga, p. 125).

Într-o variantă a poemului **Luceafărul**, „**instanța**” este numită chiar de către autor, „risipindu-se”, astfel, îndoielile cu privire la „necredința” ori chiar „necreștinismul” lui Mihai Eminescu: „Mă sui în sus până la cer, / La Domnul lumii toate, / Și voi ca moartea să mi-o dea, / El singur numai poate.” (variantă)

Vom vedea, însă, în cele ce urmează, că lucrurile nu sunt chiar ușoare, așa cum par ele în viziunea îndrăgostitului nemuritor.

viviani

Eugen Dorcescu

Diacul

Poetului Nicolae Silade

Privesc, pe masă, blândul meu condei:
Îl port și când nu-l port. Și zi, și noapte.
Hârtia albă, în – albă – carnea ei,
E plină de tășuri și de șoapte.

Condei avea și tata. Însă el
Îl mânuia spre-a desluși vreo carte.
Eu am făcut la fel. Dar și-n alt fel:
Am dus condeiul tatei mai departe.

Bunicul – Dumnezeu să se îndure
De duhul lui – trudea, și el, la scris.
Plimba penița iute pe zăpis,
Ca pe-o închipuire de secure.

Străbunii mei, popor întrezărit
În tulburata sângelui oglindă,
S-au sprijinit pe plug. Și, negreșit,
Pe sabie, pe lance sau pe flintă.

Îi știu pe toți. Îi simt. Plugari, oieri,
Cu snopul de săgeți într-o desagă,
Călugări, scribi, în post și privegheri,
Ori călăreți, înveșmântați în fier,
Rotind în soare lanțul greu cu ghioagă.

Din începuturi, fiecare-și duce
Destinul către mine, cel de-acum.
Eu însumi sunt fărămă dintr-un drum,
Cu-aceleași semne: grai, și neam, și cruce.

Când Domnul e cu noi, cine să sfarme
Acest torent de duh și de cuvânt?
Condeiul meu, condeiul meu cel blând,
E cea mai oțelită dintre arme.

(12.12.1999 - 11.07.2022)

ALEXA IONESCU

Mama a murit de ziua mea, tată de Paște, bunica din partea lui tată de Revelion iar eu am făcut infarct de ziua soțului meu. Ai zice că familia noastră are un ciudat obicei de a petrece sărbătorile sau vreun simț macabru al umorului. Chestiunea

este că... nu ne priese sărbătorile, ținând cont că toate se transformă în tragedii. Că să nu mai zic că darurile sunt sub orice critică și nu și le dorește nimeni, dar nici nu le caută la dinți. Tot în familia noastră se obișnuiește că la priveghiuri, înmormântări sau parastase să uii copiii pe unde apuci... în grădină, pe prispă casei, sub nuc, pe stradă sau în cimitir. Pe mine, de exemplu, m-au uitat prima dată în grădină o zi întreagă la moartea bunicului. Aveam șapte luni. S-au prins când am început să plâng de foame și cineva a întrebat al cui e copilul. Pe fratele meu l-au uitat pe stradă în cărucior la moartea lui Petru Groza iar pe sora mea pe Calea Victoriei la înmormântarea Mariei Tănase. Sunt aproape geloasă pe frații mei că uitarea lor are legătură cu personalități, nu că mine.

N-a fost niciun caz, însă, în care să nu fie recuperată integral. Cel puțin... până acum...

Sora mamei era a doua din unsprezece copii și pentru că n-o mai băga nimeni în seamă copil fiind... în acea aglomerație, își petrecea vremea rugându-se la Dumnezeu să moară toți și să rămână singură. A reușit... i-a îngropat pe toți într-un final. A murit la 96 de ani, văduvă de vreo patruzeci, după ce s-a rugat ca soțul ei paralizat să moară, fiindcă detesta să îngrijească bolnavi, lucidă, fără niciun rid pe față și mai activă ca una de 30. N-avea prieteni. Singura ei prietenă în copilărie a fost pisica Bibinaș care a murit când avea un an, fiind otrăvită de un vecin. A fost îngropată sub nucul din grădină și i s-a făcut parastas cu vin furat din pivnița bunicilor, brânză și scovergi, drept pentru care toți participanții au fost altoiți de bunica, să uite obiceiul de a fura. De atunci n-a mai avut nicio prietenă fiindcă se temea că îi fură tacâmurile din bucătărie sau îi mănâncă mâncarea și nici animale n-a mai ținut că era de principiu că acestea trebuie să stea afară, nu în casă cu oamenii.

În perioadele în care nu făceam soțul acesta de surprize horror, făceam petreceri în care copiii se jucau pe sub mese și goleau din paharele de deasupra în mod inconștient. Totul se termina cu bine, la spital, unde se constata alcoolemia crescută, inconștiența adulților și se făceau spălături, perfuzii și altele asemenea pentru a șterge urmele, în timp ce părintii se certau unii pe alții că n-au fost atenți. În perioada verii copiii mergeau la țară, la bunici. Nu-i supraveghea nimeni fiindcă bunicii găteau și trebăluiau nonstop fiindcă n-aveau frigider, nu cumpărau pâine și n-auziseră de catering sau comenzi de pizza în viața lor. Și chiar dacă au auzit, nu i-a interesat. Ei erau vegani, frutarieni, paleo foozi, raw vegani, frugivori, și mâncău organic din propria grădină, încă dinainte de nebunia actuală, fără să bănuiască măcar că toate vor deveni adevărate scrânteli de limbă într-o bună zi.

Erau chiar #zerowaste #plasticfree #trashfree #diet #highcarb #lowfat #Turkey, totul împănă cu îngrășământul bio al vacii din grajd dintotdeauna. Ah... și făceau pâinea cu maia și în cuptorul de lut, neștiind că sunt la modă și că ditamai pâinea lor zilnică va costa cât un purcel la târg în duminica oborului.

Bunica era șamanul satului. Cunoștea plantele, leacurile și obiceiurile, era doctor, sfătuitor și confident pe deasupra. Era de încredere fiind de familie bună de greci cu avere, școlită la pension, elegantă, cu blănuri și ciorapi americani de cristal pe care îi ținea într-un cufăr misterios care mă atrăgea ca un magnet. O rugăm să îl deschidă că să inventariez comorile ascunse în el, bluze de dantelă și mătase Chantilly și Alençon, rochii a la Gatsby, o blână lungă ca un guler imens și batiste brodate din cea mai fină mătase. Avea multe comori care mă fascinau efectiv. Când avea chef își povestea istoria fiecărui lucru din el, dar cel mai mult îmi plăcea rochia de mireasă și povestea ei de dragoste, demnă de un scenariu de film.

Eh... să revenim la tratamentele bunicii. Dacă răceai cumva... te așteptau împachetările și frecțiile cu țuică de prună, după care dormeai dus până a doua zi când erai că nou. Dacă ți se aplicea fiindcă mâncăi prea mult sau cu poftă, funcționa pe loc descântecul specific:

“Aplecate, cacâte, ieși din curul istui frate, că dacă vin cu-n zgâmboi și mă iau după voi...vă fac prafprin noroi...”

Dacă însă erai deochiat, bunica pregătea ibriceul în care topea cositor, după care îl turna într-o strachină cu apă rece, ghicind în formă în care înțepenea acesta cine te-a deochiat și care era descântecul potrivit:

“Păsărică albă, codalbă, trei picături de sânge din coadă-ți pică și piatră în patru crăpă, crăpar-ar ochii de-

ochitorilor, strigoilor, moroilor, că dac-o fi cutare deocheat de femeie să-i crape țâțele, să-i curgă laptele, să-i moară pruncul de foame și să se mire lumea de ea cum s-a mirat și ea de cutare, dac-o fi deocheată de fată mare să-i cadă cosița să rămâie cheală și să se mire lumea de ea cum s-a mirat și ea de cutare, dac-o fi deocheată de bărbat să-i crape boașele, să-i curgă pișatul și să se mire satul de el cum s-a mirat și el de cutare. Pleacă deochi dintre ochi, din fața obrazului, din luminile ochilor, din cap, de după cap, din inimă și trup și lasă pe cutare limpede și curat cum Maica Precista l-a lăsat. Amin! Leacul de la Dumnezeu și descântecul meu de 3 ori.”

Dacă în schimb erai speriat sau făceai pipi în pat, mare fiind, chema călușarii și te juca Mutul de te făceai bine instant, după așa o sperietură.

Bunica era și pescar, își construiseră un alău * năvod, plasă mare de prins pește și pleca să prindă pește la baltă și să culeagă lipitori, taman bune pentru leacurile ei de reumatism și alte boale.

Pentru arsuri însă, avea un remediu care o bagă pe mama în sperietți, gândindu-se cam câte miliarde de microbi erau în el. L-am experimentat chiar eu când am dat lampa cu gaz jos și mi-a căzut sticla de lampă pe picior producându-mi o arsură îngrozitoare. Noroc că bunica era pe fază, a dat fugă în curte, a luat o mână zdravănă de pământ, mi l-a pus pe rană și m-a legat cu o cârpă.

Gata! Rezolvat rapid! Ce baneocin, ce rivanol? Frecții! Am un semn de atunci, dar nu m-am infectat, nu am făcut bășiță și nu m-a durut, doar mi s-a încrețit pielea pe picior și atât. Mama a fost în pragul infarctului când a auzit însă. Bunica era și cafegioaică iar la sărbători chema săracii din sat, le spăla tuturor picioarele și le ștergea cu frunze de pelin, îi omenea, le dădea și o cană cu cafea, le dădea cămăși noi țesute chiar de ea iar femeilor le dădea năframe din mătase făcute chiar de viermii din beci pe care îi hrănea cu frunze de dud.

Cel mai mare dintre copii era unchiul Gheorghe care a fost ani buni în război. Când l-au lăsat la vatră s-a înșurat cu o țiganică frumoasă spre disperarea bunicii și a fraților lui, pe care i-a mințit într-un an... că bunica a murit, invitându-i printr-o telegramă la înmormântare, chestie constatată de aceștia că fake news, deoarece bunica trăia și chiar s-a mirat că vin cu toții să o vadă având coroane și jerbe în mâini, în loc de flori obișnuite. Nu l-a mai crezut nimeni când bunica chiar a murit și a trebuit să dea telefon chiar preotul satului fiindcă altfel n-ar fi venit nimeni la înmormântarea ei. Drept pedeapsă... n-a fost nimeni la înmormântarea lui.

Unchiul Titi însă era cel mai iubit dintre pământeni. Când ieșea pe uliță, toți tații pe o rază de câțiva kilometri își încheiau fetele în casă, deoarece avea prostul renume că era și curvar și neserios și avea un cârlig nemaipomenit la ele. Când era încă copil, până să devină spaima taților de fete... distrația lui favorită era să arunce pisicile peste casă împreună cu fratele lui Marinică, că să vadă cum va fi timpul probabil. Deși pare o nebunie curată, ei erau meteorologii satului și lumea îi lua ca atare. O altă distrație a celor doi era să bea vinul de împărțășanie al popii și să-l înlocuiască pe trei sferturi cu apă, ei fiind ajutoarele acestuia. Desigur, popa îi prindea și îi pâra bunicii care îi alerga și îi altoia permanent. Unchiul Titi s-a înșurat într-un târziu, după ce s-a săturat de copilărit... cu o prințesă scăpătată care a adus ca zestre cea mai tare mașină de epocă de care eram absolut toți îndrăgostiți și cu care el s-a mândrit până la moarte.

Bunicul din partea mamei era cojocar și un om blând. N-avea școală prea multă așa că era de mirare că îl luase bunica, care fusese crescută la pension și era dintr-o familie foarte bogată, o adevărată doamnă. Noi credem și astăzi că s-au iubit cu adevărat, păcat că bunicul a murit tânăr în urmă unui atac cerebral și ea a trebuit să crească singură 11 copii. Când bunica altoia gașca care făcea numai drăcovenii, bunicul îi spunea zâmbind...!lăsa-i Lino, că sunt și ei copii... lucru care o nemulțumea profund pe bunica, care trebuia să stăpânească 11 draci împielăți.

Cea mai proeminentă figură a clanului este însă mătușă mea Nelly aka Elena, zisă americanca, plecată prin anii 60 în State, după o căsătorie din care de-abia scăpase cu viață. Mătușă Nelly era cool. Urmase cursurile Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, actualul ASE și odată ajunsă acolo a trebuit să dea numeroase examene că să-și echivaleze studiile. A reușit însă, nu numai să se angajeze ca economist dar și să stea cu chirie în Ridgewood Park New York, la patru stații de Manhattan. Și a mai reușit o performanță, un adevărat record de neegalat de nimeni din familie... cinci soți, fără a-l mai pune la socoteală pe român. Mătușă Nelly a avut o viață plină, ne-a trimis tot timpul pachete în care predominau întotdeauna chestiile roz turbat cu un eventual touch vernil.. precum treninguri, teniși, pulovere și bineînțeles nelipsitele hârtii cu aromă pentru mașina de spălat rufe, untul de arahide și conservele pentru pisici. Tanti Nelly avea și un câțel, așa că printre mărfurile capitaliste de contrabandă se aciuia și câte un pullover pentru câini mici, că poate, cine știe...ne pri-copsim cu vreunul și moare săracul de frig.

O familie normală

Totul era minunat până când suna telefonul din America. Nelly cumpăra o cartelă de 5 dolari cu care putea vorbi fix o oră. O oră în care vorbea numai ea, că dacă încercai să zici ceva sau să îi răspunzi la ce te întreba, te trezeai apostrofat: Lasă-mă să vorbesc! Am cumpărat cartelă să vorbesc cu tine, nu mă mai întrerupe!... Da, dar știi Nelly!... Uite, n-o să te mai sun că să vorbești numai tu, da?... Așa că renunțai și mai apucaii eventual să îi zici la revedere. Cele mai interesante momente însă, erau când debarca cu surle și tobe la Otopeni, unde tot personalul navigant și ne-navigant știa că a venit americanca.

Vameșii erau apostrofați că îi șifonează lucrurile, piloții că au zguduit-o, stewardesele că nu-s destul de sprintene iar eu că nu pregătesc perfect sosirea. În fine, odată intrată pe ușă, începea dezmățul verbal. Ce-avem de mâncare? Ai spălat puilul înainte de a-l pune la fiert? L-ai curățat? Și alte întrebări de baraj la care căscai ochii neajutorat răspunzând timid, de frică să nu trezești vreun demon adormit.

Putem spune liniștit că o lună pe an făceam armata, odată ce ne sculam de la 5 a.m. să facem înviorare, să luăm micul dejun și apoi să ne-apucăm de treabă. Noi, cadeții, adică... pentru că generalul pleca în oraș după ce arunca priviri iscodoitoare prin camere, frigider și baie. Nimeni nu putea prevedea ce va urma. Că de exemplu în ziua în care m-a invitat la un magazin de electrocasnice să îmi cumpere frigider, fiindcă constatase ea că în frigiderul pe care îl aveam, nou nouț... nu încăpea o anumită oală de ciorbă decât dacă schimbai rafturile. Când am intrat în magazin, vânzătorii de la raionul respectiv ziceai că mă cunosc de-o viață... și ce face cel mic?

Ne-a spus mătușă că v-ar plăcea un frigider mai mare... va mai doare operația... etc.

Absolut toți știau absolut tot despre mine. După ce a cumpărat cel mai mare frigider din magazin și ne-am despărțit de marea mea familie abia întâlnită, am plecat să cumpărăm o saltea pentru dormitor fiindcă cea existentă nu era destul de tare. Salteaua nu se livra pe loc, ceea ce a stârnit un adevărat scandal, numeroase exemple americane în care dacă nu livrezi cum vrea clientul plătești daune și alte numeroase discuții paralele, așa că magazinul i-a restituit plata și am plecat. De data asta să cumpărăm canapea și fotolii, deși aveam și n-mi trebuiau, numai că lui Nelly nu-i plăceau și pace. Așa că a cumpărat canapea și fotolii din piele deși eu voiam din stofă, care costau cât toată mobilă noastră din casă și care n-au încăput pe ușă, evident, fiind prea mari, așa că a trebuit să facem rost și de o macara care să le ridice pe balcon. O adevărată nebunie. În fine, dezmățul a continuat fix o lună în care a schimbat și mașina de spălat că ei îi plăcea firma Bosh, apoi a cumpărat și o mașină de uscat că n-a mai pomenit să întinzi rufe în secolul asta și mai ales în casă, un pavilion de grădină deși avem balcon și multe alte chestii utile dar neutile.

Instalarea pavilionului de grădină a fost o treabă de inginerie spațială, la care un domn care se ocupă de construcții din fier forjat a muncit o săptămână. Nici nu a fost de mirare fiindcă pavilionul pătrat trebuia integrat într-un trapez cu lături inegale, ceea ce a solicitat solide cunoștințe de geometrie a spațiului și numeroase alte materiale necesare fixării. Dar... într-un final, geniul acestui domn a făcut ceva incredibil de drăguț, pe care Nelly l-a catalogat imediat ca fad, deoarece lipsea verdețea. Că atare am plecat la cumpărat o grămadă de plante care să îi implinească viziunea de terasă boemă că la Paris în Monmartre, unde fusese de curând și unde voia să mă târască și pe mine anul următor, ca în maxim patru zile să vizităm Luvrul, Musée D'Orsay, Petit Palais, Grand Palais, Picasso, Rodin, Tour Eiffel și Montparnasse, Notre-Dame, Sacre-Coeur și Sainte Chapelle, Pont Neuf, Pont des Arts, Pont Alexandre III, Jardin des Plantes, Jardin des Tuileries și alte obiective turistice faimoase. N-o să credeți, dar chiar m-a târât anul următor, când n-am apucat să mă bucur sau să savurez călătoria, deoarece numai pentru Luvru ar fi trebuit patru zile că să vezi într-adevăr ceva. Dar... am bifat și Parisul, restul nu contează...

Când a venit momentul relaxării m-am gândit să îi fac o surpriză și să o invit pe vecina mea, Lena, fostă profesoară de latină și greacă și mare amatoare de scrabble, canastă și poker, să mai socializeze și ea cu oameni apropiați de vârsta ei. Big mistake! Miza pe bețe de chibrit s-a dovedit producătoare de nervi, de lupte de orgoliu și mai ales de scandal, deși n-ai fi zis că niște biete bețe de chibrit au o asemenea putere. Cert este că au continuat neîntrerupt mai multe ore, ridicând vocea că să audă și trecătorii de pe stradă, eventual, reproșându-și chiar și neîmplinirile din viață și câte și mai câte... ignorând cu obstinație faptul că, de fapt, nu se cunoșteau deloc, ba mai mult... că nu era vorba despre nicio miză reală.

Nelly a îmbătrânit, a făcut diabet și aproape a orbit, nu mai trimite pachete și mai sună o singură dată pe an. E singură supraviețuitoare din clan, ea și cu mine. Așa că... mi-am zis că e timpul să scriu...

Mirela-Ioana DORCESCU

Elegia Perennis

nelor metafizice: „S-a domolit vântul, arca e pregătită,/ în splendoare lunecă norii./ Nevăzută-i tandrețea care desprinde parfumul/ trandafirilor./ potrivește aura numelui sacru/ fiecărui miracol în parte” – p. 88 etc.

După trecerea în revistă a argumentelor pentru merituosă înscriere a *Paravisului* în tradiția prestigioaselor volume de elegii, evidențiind ce anume apropie autoarea de poezia elegiacă, ne vom concentra asupra aportului acesteia la îmbogățirea sau nuanțarea fondului ideatic și expresiv al universului tristeților adânci. Originalitatea Monicăi Rohan își are soriginea în modul său inconfundabil de a-și trăi și transpune durerea în versuri. Mai mult sau mai puțin lucide, mai mult sau mai puțin tăioase, mai mult sau mai puțin duioase, situate în adierea sau în bătaia unui vânt din altă lume, mai cald sau mai rece, versurile sale se conformează până la ultimele detalii unei poezii adevărate, a cărei autenticitate transpare la mai multe nivele. Mai întâi, în registrul afectiv, apoi în cel al strategiilor discursive, prin care autoarea *Paravisului* își individualizează discursul liric, asupra căruia acționează cu o inteligență și o suplețe distinctive, modelându-l, colorându-l și imprimându-i o sensibilitate naturală, spontană, în acord cu firea sa.

Sentimentul dominant și propulsor este, așa cum reiese din paragrafele precedente, tristețea care încremenește. Fiorii primi ai acesteia emană din durerea mamei, ce fusese operată cu o săptămână înainte de deces și i-a părăsit pe ai săi cu mare amărăciune, după cum aflăm dintr-o notă infrapagină (p. 5). Întristarea mamei se răsfrânge, în chip firesc, asupra fiicei – „inima limpede, care curge mai departe” (p. 8). După deznodământul nefericit, aceasta este încă și mai tulburată de amintirea împrejurărilor în care i s-a sfârșit mama, „din greșeală” (p. 12). Durerea eului liric își proiectează un peisaj – ecou, augmentându-se, acoperind o arie între Șieut și Timiș, în afara oricărei constrângeri, dar traversată în lung și-n lat, în adânc și în înalt, de o suferință exacerbată: „Scrijelitură în scoarța mâinii care scrie/ sângele e amar și îngroșat/ transportă aluviuni de tristețe – / Șieutul și Timișul refuză împletitura –/ scriu cu două mâini neafându-mi casa/ două răuri poartă aceleași țipete/ apele cară aceiași înecați – / răchita scutură frunze indescifrabile/ tăietura amurgului închipuie/ diluvii de cer topit...” (p. 71). Ochii triști văd pretutindeni nenorocire.

Lecția morții ia adeseori forme poetice. Iată și la Monica Rohan un poem ce debutează cu un imperativ hortativ, în intertextualitate cu *Memento mori*: „Amintește-ți că totul va rămâne în urmă/ oricâtă strădanie vei cheltui/ oricum vei alege/ mereu va rămâne ceva neterminat./ Părului tău vopsit verde ori violet/ nu vor înceta să-i crească șuvițele albe/ și după ce lumina zilei/ nu te va putea dovedi” (p. 73). Ori un avertisment pentru ireversibilitatea durerii de moarte: „Cine va ajunge acolo o singură dată/ – în desișul rănilor lumii –/ împietrit va rămâne/ pe veci” (p. 80). În privința impactului senzorial al morții mamei, vom observa că senzația indusă fragilei poete este cea de frig. Răceala reverberază asupra tuturor manifestărilor subiectului liric, ce devine victimă, în calitatea sa de persoană proximă, contaminabilă, a unei înfrigurări continue, fizice și psihice: „Cuptor de stâncă/ ard și îngheț/ și frigul mă cuprinde/ cu neslăbită înclăștare” (p. 52); v. și poemul intitulat *Nu-ți fie frig*, posibil mesaj versificat al mamei, din care citez doar strofa mediană: „Nu-ți fie frig/ apropie-ți visul/ dau năvală căluții înaripați!” (p. 18).

Senzația de frig nu se temperează, ci evoluează spiralat, devine tot mai penetrantă și mai devastatoare. Se infiltrază în amintiri, calde altădată, care acum dau numai frisoane. Blândețea rostirii poetice este contrapunctată de răceala ce ocupă tot: trup și suflet, înghețându-le. Înghețul este o tortură pe toată axa timpului. O dovedește abundența lexic din câmpul semantic al schimbării stării de agregare a apei la rece, sau din câmpul semantic al temperaturilor scăzute. Este lexicul cu frecvență cea mai ridicată, utilizat îndeosebi cu sensuri figurate: *gheață, înghețat, rece, frig, ploaie, a ninge, zăpadă, omăt, nea, ninsoare, a fulgui, zăpezie, răcoare, ger, geros, ghețuș, nămeți, crivăț* etc. Poemele – țurțur, construcții nominale, sunt reflexia unei lăuntricități înghețate, reprezintă peisaje/ pasteluri... cu fiori bacoventi: „Rufe întind/ între ramuri impure/ la iernat/ cămăși aburinde/ curățate-ndelung/ halatul de gheață al mamei/ prosoape fierte în dunst/ cu iz de dulcetuiri/ (șpais vărut/ cenușă/ leșie). [...]” (p. 64).

Sub presiunea acestei răceli nemiloase, gama cromatică se reduce drastic, totul precipită în alb. Albul-paloare, albul livid, albul stins, dar și albul-zăpeziu, imaculat,

devin, prin corelație, nuanțele unui simbol al morții, un semn de doliu profund, dictat de impulsurile unei poete cu inițiere serioasă în artele vizuale. Albul este, în plan cromatic, echivalentul amuțirii, al împietririi, al lipsei de reacție în fața evidenței morții. Ori, cum spunea Mircea Eliade, poate fi privit ca simbol al tranziției dintr-o etapă la alta a vieții, presupunând că moartea face parte din viață. Un semn al schimbării bruște, șocante, al unui nou început în cariera de scriitor. Multiple deschideri are albul – la care se face referință direct („La fereastră pisica/ zilnic pe acoperiș/ albă și slabă/ înfulecă luna” – p. 17; „... somnul/ cu năframă albă...” – p. 23; „Zăpada-pulbere de vanilie albă se cerne lin./ Lin” – p. 33; „Alb-zăpezie era blana lor imaculată” – p. 41) sau indirect („Câlți de lână la izvorul ochiului meu” – p. 16; „Trotuarul se încolăcește în jurul pomilor văruiți” – p. 19; „Pieptarul tău are nasturi de caș” – p. 33; „Cuvintele sunt oase vlăguite” – p. 80; „picură var din tavanul tot mai subțire” – p. 84). În orice caz, el decolorează lumea autoarei, devenită monotonă după plecarea mamei, inclusiv în zona onirică, din care se rețin „trei vulpi albe” (p. 41), „o pasăre albă, în lesă” (p. 54); „un puiantru de struț, cu picioare lungi, pene albe” (p. 54).

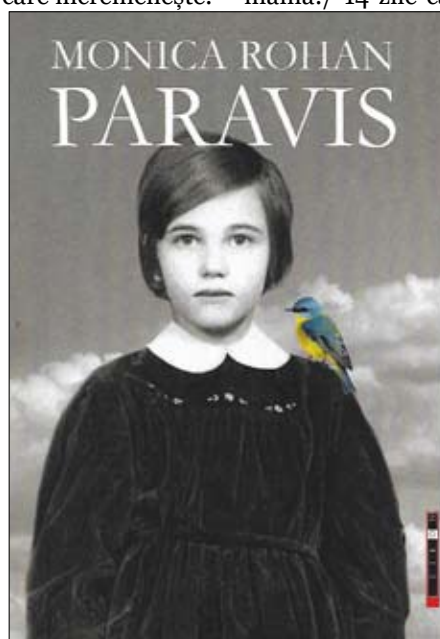
În spirit bacovent, figurează în textele analizate și aluzii la elementele unui „decor de doliu funerar”, motivate de „căzătoarele stele” (p. 13). Acestea sunt colorate în galben („Picură luna/ stropi de galbenă ceară” – p. 18) și, mult mai insistent, în negru („Tava-i neagră neagră/ în ceață de foc împachetată” – p. 34; „O scumpă mamă!/ 14 zile ca focul negru/ au zdrobit plânsul tău încarcerat în beznă singurătății” – p. 37; „cade părul negru/ sub foarfeci/ harșt” – p. 66). Așa se prezintă, în puține tușe cromatice, lipsite de strălucire, „Lumea care s-a golit de lumină” (p. 92).

La polul opus se situează duioșia unei iubiri Storghe (cea care leagă părinții de copii, copiii de părinți). Memoria acesteia generează stropul de bucurie legitim într-o tristețe aparent impenetrabilă: „În ziua limpezită de duiosie/ am văzut ochii de zăpadă curată/ în care se scaldau stoluri de îngeri” (p. 94). Emoționante evocări dau contur figurii mamei, pe care o admirăm în mediul ei existențial, în bucătărie, în grădină, printre pomi și păsări, sau alături de „mamele” familiei, torcând. În prezent, „paravisele”, în care le apare celor din familia nucleară, în special fiicei, îi confirmă portretul schițat în textele precedente, subliniindu-i trăisături precum dragostea pentru copii („Mica ne-a luat pe amândoi în brațe, de după umeri, și a spus <copiii mei, voi sunteți copiii mei> și atunci era o stare de mare duiosie, tandrețe și iubire” – p. 53), atașamentul față de păsări („Mama mea, aureolată de tandrețe, alături de pasărea din vis” – p. 54), capacitatea de a interveni salutar la nevoie („Mica, venită în vis, l-a salvat pe el” – p. 75). Imaginile olfactive sunt parcă și mai elocvente pentru tipul tradițional de femeie, pe care Mica îl întrușează: „deschid dulapul și respir adânc/ parfumul tău curat/ odaia tăiată într-un deal de tămăie” (p. 7); „Rufe întinse la uscat/ proștețimea oprită în palmele mamei” (p. 8).

Paravis este o carte-elogiu/ carte-omagi, în care mama autoarei este salvată de la uitare. Este, întocmai ca în vis, „purtată pe brațe” (p. 55) de fiica sa puternică, de neînfrânt, realistă și visătoare, flexibilă și inventivă, trasând culoare de comunicare noi – de fond și de formă. Așa se naște *paravisul* și tot așa se atenuează granițele dintre viață și moarte, dintre proză și poezie. Multe pagini par desprinse dintr-un jurnal. Textele sunt datate, trimis precis la momentul când au fost scrise. Dintre acestea, rețin atenția mai ales *paravisele*, fiindcă vorbesc despre Mica, dar și pentru că implică o apropiere de proză, o formulă discursivă discret personalizată, ce scoate la iveală poezia din orice scriere a unui poet veritabil: „VIS CU MICA (în care o revăd cu păsările ei):

În noaptea de 29-30 august am visat-o pe Mica înconjurată de păsări viu colorate și vesele, cât vrăbiile, cu penajul strălucitor răspândind scilipiri proaspete. Păsările zburau împrejurul ei ciripind. Mica era într-o bucătărie amenajată un pic nefresc, într-un magazin care prezenta modele de mobilier pentru bucătărie. Era frumoasă, voioasă și senină. Purta un șorț peste veșminte obișnuite, părea mulțumită și avea o *comunicare* plăcută cu mulțimea de păsări colorate ce se roteau în jurul ei. Am văzut-o de la distanță, cumva, într-un decor «separat» de mine, privitorul... (notat în 31 august 2021, dimineața ora 7 aprox.)” (p. 46)

Am analizat această carte de foarte aproape, din respect pentru rana sufletească nevindecată a autoarei, rană din care s-a ivit o poezie-bornă pentru cei ce, dacă n-au ajuns încă în situația ei, într-acolo se îndreaptă, în lumea noastră pedepsită cu moartea, dar și fiindcă am prețuit enorm fiecare zbor (al „stolului de îngeri”) pornit din condeiul unei poete timșorene cu talent și gust estetic, capabilă să transforme o experiență personală într-o dramă universală.

Alina Andreea Kiss

Alina Andreea KISS debutează la o vârstă la care alți condeieri și-au epuizat deja resursele lirice. Ea scrie o poezie a esențelor, a conținutului ontologic, o poezie care pare a avea oroare de jocurile gratuite de suprafață, de formele lirice fără fond, de mizele mici. Îi urăm bun venit în peisajul flamboiant al liricii române contemporane, în care poezia ei așezată va avea puțin răsunset. Dar ea să rămână să creadă în ceea ce crede, să se ia în serios și să-și facă drumul dincolo de orice dorință de recunoaștere ori câștig! **Adrian SUCIU**

Motto

În ziua în care mi-am pierdut dezechilibrul
Am început să merg pe sârmă.

Primul capitol

Am prins în unghii vântul
Căci mă tem de necreșterea aripii
Iar zborul meu s-ar crede a fi doar o jonglerie
Învățată pe de rost
La poalele muntelui.

Pielea și-a deschis porii ca niște vele.

Transpir
Și sudoarea îmi spală timpul;
Îl pun la soare pe sârma subțire
Pe care mi-am pierdut dezechilibrul.

Actorie

E vie scena, călcăm pe apa din noi
Ca și când ne-am spăla de păcate,
În culise ascundem frica sub măști
Precum o muștrare a viului rătăcind printre oase;
Estrada adună regizori ai ploii
Alungând efemer uscăciunea dincolo de deșert,
Altfel, e doar treapta cu spini dintre acte.

Ne împarte cortina ca un altar păgân –
Actori, sufleori și spectatori.

Tăinuind trăirea, ca un vis sângeri,
Dumnezeu ni se așază în palmă
Până la ultimul gong.

Gri pastel

Pune șaua, iubire, pe caii verzi de pe pereți,
Vom fugi împreună, într-o clipă de nebunie roz
În care să fim fără de păcat,
Până când ne va ajunge realitatea cu pereții goi
Ce vor râde de mâinile noastre fără vopsea.

Atunci vom strânge în palmă un ciocan gri
Și vom sparge în ei, iubire, o fereastră albastră.

Trebuie să fie un motiv

Trebuie să fie un motiv
pentru care nu ne suntem îndeajuns uneori,
Pentru care ierдем când suntem triști uneori,
Pentru care iertăm ceea ce urâm uneori,
Pentru care necredincioșii caută ruga uneori,
Pentru care negarea ne e acceptare uneori,
Pentru care dăruim pâinea noastră
chiar dacă suntem flămânzi uneori,
Pentru care ne doare dumnezeiește trăirea uneori,
Pentru care se face tot mai soare
dincolo de ridurile frunții,
Copilul meu!

Rodul mâinii

Îndrăznește și-ntoarce brazda spre cer
Să o cuprindă-nfrățirea din bobul de grâu,
Căci lanul acesta îți va fi atelier
Doar când brațele tale coborî-vor din brâu.

Și chiar dacă-ți tremură mâna crăpată,
Așază la masă un scaun și-un câine,
Pune să crească aluat în covată
Și-n bolul de viață înmoaie colțul de pâine.

În labirintul acesta

Crește o primăvară
Ca o masă de botez
Pentru toți pruncii
Dezlegați de mame.

În labirintul acesta
Crește o vară galbenă
Ca o horă între cer și pământ,
Jucată mereu de alte picioare,
În același fel.

În labirintul acesta
Crește o toamnă ca un coș de nuiiele
Locuit de toată desfrunzirea
De după rod.

În labirintul acesta
Crește o iarnă ca o mireasă
Lăsată ofrandă pe altarul pământului.

În labirintul acesta
Ne creștem casele.

Filtru

Prin ochelarii mei de soare
Filtrez umbre pe un țârm către mare;
Fabricantul de ancore
E prietenul tuturor încremeniților în apa din pori.

Prin ochelarii mei de soare

Filtrez orizontul către cer;
Fabricantul de zmeie
E prietenul zburătorilor contopiți cu lungimea sforii.

Prin ochelarii mei de soare
Aceași lumină
Ne cântărește pe toți.

Început de odisee

Departa de frica de moarte,
Copilăria cuibărește la piept
O fărâșă de cer.

Jocul încondeiază realitatea.

E vremea secerișului,
Nimicul se taie cu „de ce?”

Aș fereca toți monștrii de sub paturi,
Dar mi-e teamă că s-ar șterge poveștile
din castelul de nisip
Și nu s-ar mai găsi îmbлъnzitori pentru leii de pluș.

Doar un copil poate crește universul
dintr-o palmă de pământ,
În lumea lui, într-o țintuire efemeră,
Evanescența e fărădelege.

Casa

Fii însăși casa ta cu ziduri și cotloane,
În care mergi desculț, în umbră de icoane.
La ușa-ți fără lacăt vor bate mulți străini
Și-o vor deschide unii, și-or prinde rădăcini.
Și-ți înflori-vor merii în glastra de pe masă,
De vei lăsa lumina să-nvie o fereastră.
Covor de spini o crește în camere pustii
Când frici și întuneric vor vrea a băntui.
În beci să-ți răurească mereu apă curată,
Căci setea arde tare când este îndurată.
Cămara să-ți hrănească săracul și bogatul,
Izvor de dăruire, așa să-ți fie datul!
O pâine de vei coace în vatra de afară,
Cu cei flămânzi împarte-o, de-n curte îți intrară.
Și chiar de vei avea o singură odaie,
Primește-l înăuntru pe cel bătut de ploaie.
Pe prispa casei tale doi lupi s-or lua la ceartă,
Hrănește-i deopotrivă, balanța să stea dreaptă.
Zile și nopți vor arde la tine-n bătătură
Iar ultima-ți suflare va fi către natură.
Până atunci, cu suflet, ești însăși casa ta
Și tot ce va să intre a fost ales deja.

Lăuntric

M-aș întoarce în pântec
Dar nemeritat mi-ar fi mersul
Căutând scurtături prin atâtea intersecții.

E multă gălăgie de acoperit cu urechile goale!

Câteodată nu pot să adorm
Ca și când aș fi uitat refrenul cântecului de leagăn.

Da, pentru asta m-aș întoarce în pântec!

Lacâte de gheață

Cu lacâte de gheață ne țintuim pe-alocuri
Deșartele pretenții la mesele regale,
Suntem marionete, câștigători de jocuri
Și ne-mbătăm iubirea în paturi conjugale.

Cu lacâte de gheață prindem și ce ne doare,
Ne bucurăm frenetic de libertatea-nchisă
Și ne luăm în brațe în zi de sărbătoare,
Pentru tămăduirea care ne e premisă.

Cu lacâte de gheață, pe sfoara dintre lumi,
Marcăm umile noduri, ca mersul efemer
Să ne înscrie-n cartea nebunilor postumi,
Cu pana-nsângerată a Marelui Străjer.

Ne naștem desculți

Pământul cheamă căldura din talpă,
Primii pași adulmecă drumuri ca niște lupi flămânzi,
Părinții stau la răscruci cu pingelele-n mână.

Port sandale pe gleznă la baluri mute,
Uneori visez ulițe și opinci.

Bunica și-a legat nojițele și-a plecat.

Descalță-te, pământul miroase a mamă!

Perfect

Bunica mă cheamă la cina cea de taină
A facut gomboți cu prune pentru toți vecinii din rai
(le-a dus pe ascuns și celor din iad)
Îi bate toată ziua la cap pe îngerii păzitori
să-și pună niște aripi mai groase,
că trage la spate în ceruri la fel ca pe Pământ
Îl invitam pe bunicul Ulise la o răchie
Nu-i dădea voie bunica, îl ținea legat de catarg
pe o corabie ancorată în Marea Moartă
Nu-i frumos să te plimbi pe străzi
înainte de Judecata de Apoi,
ce-ar spune lumea?
De când a murit bunicul n-a mai plouat deloc
Le-o fi reparat robinetul din nori,
ca totul să fie perfect măcar în cer,
dacă nu și pe Pământ

Cojocul cu mărgelile de sticlă

Dedi rupea tacticos de pe prima pagină
poza secretarului general al partidului
și-o agăța în closetul din grădină
Ușa de lemn era decupată & ieșea fum
în formă de inimioară
când dohănea ditamai țigările
învărtite în hârtie de ziar
Mă băiece, când ce fași om și ce scoli gimniat',
mai întii și-ntii îți fași crușie
și după aia musai să dai pră grumaz
un deț dă răchie,
audz numa? Că dacă mori baș în dzîua aia,
să nu să ghingescă cucoți că mîncă un cânie,
audz numa? Să nu să ghingescă cucoți
că mîncă un cânie

Senza giacca e cravatta

Viața-i mai faină dacă ce-mbrăși în fiecarie dzi
cu hăinili alia bunie,
dă-mburdat în rai, îmi zicea bunicul
Nu mai lipsise nemotivat de-acasă
din iarna lu' 1947
(îl înghițise Volga neagră
într-o noapte &
șoferul ei
ne-a devenit vecin după un sfert de secol,
cînd familia Schonkovicci a emigrat în R.F.G.
lăsând în urmă
casa, nucul, bătrânul ciobănesc german
& un tricou cu VFB Stuttgart, pentru mine -
dar toate astea ar merita o poezie separată)
Văzând că se face seară & nu mai apare,
bunica și-a luat baltagul din șpais & s-a dus
pe urmele lui
până la morga de la Județean
Florăresele din Josefîn or fost de acord

că era un mort așa frumos, întins pe trotuar
Un bătrân cu părul ondulat, cum o fost Șiaușăscu
Păcat că i-or furat geaca & adidașii
până să vină salvarea
Contrabandiștii de țigări
pășeau cu grijă peste el
la intrarea în piață,
chiar sub panoul ăla cu
atitudinea creează viitorul

Povestiri din elisabetin

Duminică dimineața m-am trezit
ca-ntr-un filfiit de albatroși
Albatroși în pusta Banatului, wtf? mi-am zis,
dar era bunica, scîrția printre nori
cu bițicla ei
ruginită
spre biserica din Piața Crucii
(se fac 14 ani de când a murit)
Mai spre seară am ieșit să plimb câinele
Homeleșii de la azilul de noapte de pe Brâncoveanu
dansau călușarii în stație la 32
Cîțiva buticari chinezi aplaudau respectuos
Din reflex am dat să apăs pe telecomandă
să văd ce se mai întîmplă și pe alte străzi

Mai am un singur doors

În liniștea serii
parcarea mallului era atît de luminoasă
de parc-ar fi înșirat zeei Calea Lactee
la picioarele noastre
3 câini ciobănești evadaseră de la adăpostul din Șag &
fugeau spre noi peste calea ferată
Nu mi-e frică de câini & nici lor de mine -
facem parte din aceeași haită
al cărei șef se ascunde
în partea întunecată a Lunii
Dincolo mai e ceva? ai întrebat,
aici e la fel de urât ca la București
Dincolo de calea ferată e Freidorf,
acolo s-a născut Tarzan &
acolo, pe insulița de pe baltă,
m-am ascuns într-o vară de tatăl agresiv al unei fete
& fata unde e?
A fugit de mine
& unde e acum?
În America e, ca noi toți, în America

One man revolution

Am fost și anul ăsta,
pe 16 decembrie, în Piața Maria
Stăteam lângă statuie & mă gîndeam
că mai am de trăit
cam cît a trecut de la Revoluție pînă acum,
dar cîtă vreme voi putea veni la întîlnire cu Fecioara
nu voi fi bătrîn
Cineva dintr-un jeep negru
cu număr de Arad a strigat
ce stați așa-nghesuți, se dă ceva moca?
Drojdierii & Urban Guerilla
s-au dus spre cimitirul eroilor
Eu am făcut dreapta spre casă
la catedrală
din obișnuință
ca troleul 12 cînd se retrăgea în depou
cu luminile stinse
Tre' să-l învăț urgent pe David, fiul meu,
cum se trage cu praștia, mă gîndeam
În Piața Bălcescu era închis
la chioșcul de langoși &
m-a pufnit plînsul
Nimeni să nu mai mînînce din tine în veac!
Ehe, pe vremuri aș fi făcut o poezie din toate astea &
i-aș fi zis One Man Revolution

La vulturi

A prins suta,
cu al doilea rînd de dinți de lapte
proaspăt ieșiți
Jucam șah și Moară
și o lăsam să mă bată 2 din 3,
fiindcă auzisem că o să moară
(scuzați rima ascunsă)
No hat, du bist frei belegt, striga veselă,
de parcă eram
un coleg de școală de-al ei, din Imperiu
Se urca pe casă,
îmi prindea golumbi din streășină
să-mi facă popricaș...

**Daniel
Silvian Petre**

Nu mânc pui morți!
Tulai, copile, nu fi lingav: ășcia-s vulturi -
dacă-i mînși, mînși moarcea lu' puii de cloță!
Le sucea grumazul cu un gest scurt,
baș cum mâni la gireapta de robinet
să vină apa caldă
la bloc
Da' numa dacă ce strîmbi ca muzumaina mânc!
Maica dansa tare șod,
cu poalili de la cătrîntă sufulcace,
îmi cînta dum-dum-dum-dum toba bace,
cum îi cînta și ei dedă-su', cătană la 1877
(trecuse fraudulos granița ca să ajungă la Plevna
sau Vidin & înapoi, whatever)
Io mîncam și rîdeam cu lacrimi, mîncam

Întoarcerea tatălui risipitor

Așteptam cuminte vacanța promisă
Un bagaj de mână uitat într-o gară
din drumul spre Mare
Noaptea țineam lumina aprinsă pe casa scării -
un far pentru tata,
să găsească mai ușor drumul de întoarcere

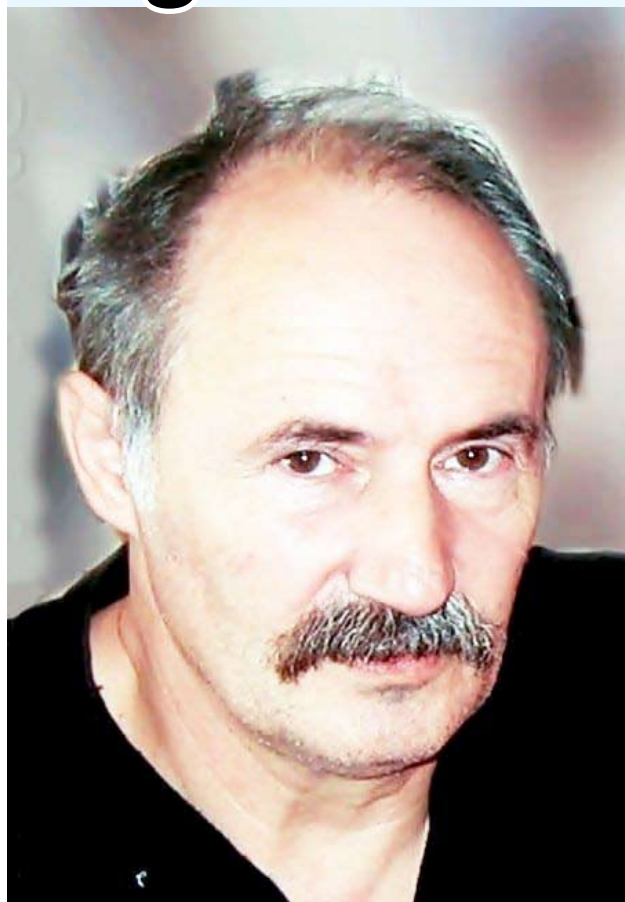
Generația X și zero

Îmi doream o cheie să mi-o pun la gât cu o sfoară,
ca toți copiii de la bloc
(mi-era rușine că stau la casă)
Mergeam vara cu băieții la furat de cireșe
din curtea mea, ehee...
În rest, am fost un copil singuratic,
am stat nouă luni închis într-o cameră,
nu-ș ce mi-a trebuit să ies de-acolo

De câte ori te văd goală îmi spun
„ce fată frumoasă, poate că e mama”
și-ncerc să intru înapoi,
dar nu reușesc niciodată
mai mult de cîteva centimetri

Virgil Diaconu

Sufletul peregrin *

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. De fapt, toate zilele de până acum eu le-am făcut cadou, ba răsăritului, care mă aruncă dimineața în zarva străzii, ba florilor de cireș, care tocmai au înflorit în singurătatea mea, ba acestei femei dulci-amare, care îmi trimite sărutări tocmai de la capătul lumii, de pe unde își poartă în ultima vreme ispita... Da, uneori noaptea aud vuietul oceanului pe care ea mi-l trimite, în secret, numai mie... Vuietul albastru al oceanului... Și clinchetul râsului ei îl aud în urechi, încă de la începuturi.

Eu niciodată nu am deosebit prea bine râsul ei de zarva vrăbiilor, chiar și muzica sferelor, stelelor, mi s-a părut un ecou al șoaptelor de dragoste... În mod sigur, istoria lumii a început cu prima ei atingere. Țin minte: atunci mi-am părăsit pentru prima oară trupul ca să o strâng în brațe... Mi-am părăsit trupul ca să o strâng mai bine în brațe...

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. De pildă, în Cnossos l-am întâlnit pe Epimenides, poetul grec, cel care a scris *Theogonia* în 5000 de versuri.

El tocmai avusese parte de un vis, în care i s-au ivit zeii și glasurile zeiești, Adevărul și Dreptatea. El avea pielea împestrițată cu tot felul de litere. La despărțire, am descoperit pe trupul meu mai multe semne... Probabil că poezii antice îmi trimit în secret cărțile lor de înțelepciune, ca să le ascundă de barbari... În acest fel, trupul meu a ajuns o scriere necunoscută. Eu sunt scris din tălpi și până-n creștet, din creștet și până la steaua... Această scriere deja se află în memoria celulelor mele. Dar ea nu se vede întotdeauna, apare și dispăre ca fluxul și refluxul... Oricum, eu visez în fiecare noapte că vorbesc într-o limbă stranie, iar către dimineață poemele mele sunt deja scrise...

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. În statul Chu, din ținuturile muntoase ale Chinei, l-am întâlnit pe Lao Zi, Bătrânul Înțelept, care mi-a dictat chiar atunci doctrina lui, *Cartea Căii și a Virtuții* sau *Tao Te King*. „Tao care poate fi exprimat prin cuvinte, nu este permanentul tao. Tao este un lucru neclar și nebuloș. Îl întâlnesc și nu-i văd fața, îl urmez și nu-i văd spatele.”

Toți oamenii sunt bucuroși, de parcă ar sărbători florile de cireș. Numai eu sunt calm și nu mă arăt în lume. O, plutesc! Se pare că nu există un loc în care s-ar putea să mă opresc.

Eu semăn cu cineva care plutește pe întinsul mării și nu știe unde să se oprească.”

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. În Uruk, l-am ascultat pe Ghilgameș vorbind cu sufletul prietenului său, Enkidu, care tocmai ieșise pentru o clipă din Tărâmul Morților. „- Spune-mi prietene, spune-mi prietene, care este legea lumii subpământene pe care o cunoști? - Nu, nu ți-o voi spune, prietene, nu ți-o voi spune. Dacă ți-aș destăinui legea pe care o cunosc te-ai porni pe plâns! - Ei bine, fie, vreau să mă pornesc pe plâns! - Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi prada viermilor, ca o haină veche. Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi acoperit cu pulbere. Toate acestea sunt acum cufundate în pulbere, toate sunt cufundate în pulbere. - Pe acel care a căzut în luptă l-ai văzut? - L-am văzut: tatăl său și mama sa îi țin capul și femeia lui se lipește de el. - Pe acel al cărui stârv e părăsit pe câmp, l-ai văzut? - L-am văzut: sufletul său n-are odihnă în Tărâmul Pustiu. - Pe acel al cărui suflet n-are pe nimeni care să-i facă slujbe, l-ai văzut? - L-am văzut: se hrănește cu resturile din ulcele și cu rămășițele de pe drum!”

Nimic nu s-a șters din memoria mea. Zilele vin și trec... Vin vânturile și ploile, și din nou strălucirea soarelui. Apoi nopțile lungi și îmbrățișarea prințesei. Iată ființa care sunt, sufletul peregrin, care pentru a ajunge la sine a trebuit să dea ocol lumii, printre toate minunile și stelele reci!

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. Eu am ascultat prima învățătură a lui Buddha la Benares, în Crângul gazelelor – atunci am aflat că suferința stăpânește peste tot și tot atunci am deslușit calea cu opt căi a eliberării de suferință. Și am dobândit liniștea, marea liniște, pe care nu am avut-o niciodată.

Într-o vreme, am ajuns chiar și în palatul lui Solomon, regele îmbrăcat în aur. Am băut vinuri vechi și le-am văzut pe femeile lui tinere dansând. Le-am văzut pe femeile tinere care pluteau printre uimirile și gândurile mele secrete... Ele mi se strecurau printre degere ca nisipul. Dar regele a spulberat mirajul și mi-a adus să citească sururile din piele de capră ale cărții *Ecclesiastul*... „Deșertăciunea deșertăciunilor, zice Ecclesiastul, deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni! Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare? Un neam trece și altul vine, dar pământul rămâne totdeauna! Soarele răsare, soarele apune și apoi răsare iarăși. Toate fluviile curg în mare, dar marea nu se umple, căci ele se întorc la locul din care au plecat. Toate lucrurile se zburciumă mai mult decât poate omul să o spună: ochiul nu se satură de câte vede și urechea nu se umple de câte aude. Ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va petrece iarăși, căci nu este nimic nou sub soare.”

Eu niciodată nu am avut loc în sufletul meu, viața mea a călătorit prin toate viețile. Într-un timp, în Edo, am auzit acest dialog între comandanții celor două oștiri gata de luptă: - Cine ești tu, Takeda Shingen, ca să îmi stai dinainte? - Un fulg de zăpadă pe o piatră încinsă... Apoi am văzut tot măcelul care a urmat, miile de oameni dați morții. A învins fulgul de zăpadă...

Acum m-am întors în țara mea. Încă aud săbiile urlând, săbiile care plâng cu lacrimi de sânge. Bat străzile orașului, alături de prietenii mei. Suntem în grevă. Aici am prins comunismul și pușcăriile politice, aici am fost martor la intrării glorioase a țării în minunata Europă, care a cerut distrugerea, la schimb, a tot ce clădisem înainte.

În noua democratură am aplaudat venirea la putere a leprelor politice, a jafului și a corupției. Am aplaudat venirea la putere a baronilor de partid, a gulerele albe și a hoților de toată mâna, care au golit vistieria și au căsăpăit totul, a celor care se strecoară abil printre degetele împietrite ale Justiției, o, țara mea de glorie, țara mea de dor!...

Aici am trăit venirea la putere a justiției fără justițiar, a cârțitelor întunericii și a rinocerilor democrați. Aici am trăit spaima de virusul trimis să ne termine, care a semănat peste tot numai cruzi. În fine, au găsit o soluție de exterminare mai bună decât comunismul, mai bună decât teroarea și pușcăriile politice. O soluție mai rapidă și fără să apeși pe trăgaci... - Sunteți prea mulți, a spus Oculita, îngrijorată profund de soarta omierii. V-a intrat democrația în cap și ați început să vă ridicați împotriva sistemului...

Desigur, suntem în grevă. Cei care au scăpat de programele de exterminare sunt în grevă... Trupurile noastre au ajuns niște pancarte, niște cărți vii, care pot fi citite de oricine. Corupția continuă cere o grevă continuă. Dacă spiritul nu este vizibil, el dispăre.

Acum stau în casa de la marginea pădurii și răsfoiesc filele repezi ale peregrinării mele. Prințesa a pregătit masa în grădină, sub razele lunii. Beau vinuri vechi cu prietenii mei, cu toate gândurile și cu toate visurile. Voi spune rugăciunea de mulțumire și le voi lăsa pe toate în voia Domnului. Le voi lăsa în voia Domnului, despre care nici nu știu de care parte a fost până acum și de care parte va fi de aici înainte...

Pitești, 18 iunie - 2 septembrie 2023

* Intertext

Bătrână și a lui, Devotcika

ai grijă când treci strada,
semafoarele nu au aflat
să stea când te dor genunchii
și vii agale
dintr-o țară moartă demult
doar pentru că adie vântul prin zilele tale
și abia urci pe scările năpădite de soare

aproape-n ruine pereții
sub care pulsezi
ca un greiere stors de cântec
band ceai în fiecare duminică, la 10 fix dimineața,
blajină, cărunță și zaharisită ca mierea,
aproape pustie
în bătaia clopotelor de peste drum,
cu eșarfa ta vișinie
la vremea liturghiei,
când lumea se închină, iar tu ești singură
de la sfârșitul războiului, ba poate al lumii
și încă îl aștepti
făcând economii la sânge
lângă foile îngălbenite
de Pușkin, Tolstoi, Esenin
ce știi eu

nu mai țin minte gura lui
fruntea lui de zeu, de înger, Doamne iartă-mă
cânta la pian și ne iubeam
și mi-au spus că nu i-au mai găsit niciodată brațele
să mă mângâie, să mă treacă pragul casei
știi doar atât: ochii
aiaiaii! ochii lui...

dar nici ai mei nu mai văd,
e ceață în toate zilele
urcă păienjenii și eu nu mai văd
viața asta deodată
prin ferestrele tale de nord
unde el și-a lăsat oasele

prin zăpezi
înalte, înalte și duse
în pustiul de frig al Siberiei,
dar întoarse mereu, precum câinii,
lângă samovarul tău
sfârșind în aroma săracă de naftalină și tei

aiii, viața mea frunză,
viața mea abur
cum te depărtezi, cum te duci
și tragi sub unghii țărâna mea ca o plapumă roasă
până deasupra gurii,
până deasupra ochilor,
până la gene

Eu cred ca toamna asta va veni mai devreme,
Auzi, se sparge seva în frunze
dar tu ai grijă, ai grijă când treci strada
moartea pânđește în claxoane,
și te strigă pe nume...

Picioarele noastre de lemn

nu cred în obligația de a fi fericit
doar pentru că ești întreg.
eu am dreptul să mă simt o pată de sânge
imposibilă fără tine
cu trupul felin
și ochii frumoși
am dreptul să mă sinucid de nefericire
doar fiindcă o frunză a căzut prea devreme
în propria mea schilodire
ce curând au fost toate
ce curând am murit...
dar e bine pentru psihic să crezi ca viața
merge mereu înainte
spune-mi
unde și când și la cât ne vedem?
vreau să te tulbur

Ruj oval și sânge negru

Cu schijele lor asatine,
șărutările noastre pe pieptul umbrelor.
În rest, tăcere.
Plugurile au arat toate rădăcinile verii.
Iată, ziua în care te îngrop crește
ca un prohod,
n-am velințe pentru trupul tău ud,
n-am mâini să te mângâi,
n-am somn.
Mi-ai rămas în piept ca un adânc negru,
așa îmi curgi de mălos.
Dori a uitare
iremediabil, cred.

In mijlocul sâmbetelor e frig,

de-a lungul căii ferate cresc maci,
iar de jur împrejurul pumnaletelor, tu, înalt.
Te scufund uneori în culoarea garoafelor,
te plâng ca pe un mort
când va bate primul clopot al verii. Măine.
Măine va fi târziu. Eu n-am știut
cât eram de singură.

În tine îmi las unghiile,
în tine, țipătul
cu acești ochi te-am privit
și pe mine m-am văzut înlăuntru
sub pielea și sub venele tale
eu, iubindu-te, nu doar
un prăpăd de nisip.
Du-te acum,
rămân la priveghi
mi-e frumos lângă mine, de iarbă..

Liniștea ta mă vinde

M-ai îmbrăcat în gemete roșii
într-o Japonie atât de mică, încăpând
doar în libertatea din închisoarea inelelor,
în brațele mele de gheșă tăcută
și în patria aceea de iubire furată
Doar până la marginea ei
aveam voie să îmi întind mâna
dincolo de ea soarele cobora
cu poveștile noastre în pământ
și rămâneau doar
dealurile pline de umbre
și ochii mei plini de tine.
Ți-aș fi dus acolo, pe rugi, liniștea
să fim două singurătăți adormind
în trupul aceleiași mame,
visând că zbuciumul vieții noastre se va sfârși
și vom trăi cu adevărat
înainte de a nu ne mai aduce niciodată aminte
cine am fost în brațele celui alt
și cum ne-am numit,
și-aceste ore
care taie lemnul și sângele crucii mele
care ești tu.
Vei înțelege cândva, dragule?
dincolo de ochii tăi absenți
e o lacrimă pe care încă n-am plâns-o
pentru că eu sunt cea care te iubește din ea,
pe singurătatea unui cearceaf anonim.

Uneori e atâta tăcere în dragostea noastră,
că aud sfâșiindu-se hainele,
rugina timpului mâncând
fierul inimii în care n-am încăput,
vrăbiile ieșind
din stresini
și dealul acela dinaintea ochilor
crescând ierburi pe care noi
nu vom pași niciodată împreună.
Gheșele presară în urma noastră tăceri
un evantai roșu, patul alb,
Închide ochii și nu uita nimic,
ține-mă minte, ține-mă minte!
Luna nouă va șterge totul curând
dealurile întră cu vrăbiile cu tot în pământ
iar eu aud cum gândul tău mă vinde,
cu fiecare liniște,
altui bărbat.

Tot mai departe, în mările putrede

Mă voi descărna de tine încet,
sub soarele dogoritor al Saharei.
Desigur, voi trece în șopârle și șerpi
și-n unghiile acestea sfâșiindu-mi nisipul
viața cu care te-am iubit
iremediabil sublim
sub coaste nătânge,
pe când corăbii cu sclavi
vor duce sarea mea albă
tot mai departe, tot mai departe,
în mările putrede.

Frumoasele toamnei mă vor smulge răsând
roz și penibilă -cum eram-
din acadele, aiurând,
fumând havane pe pieptul tău de asfalt
și-această zi ca o cobră neagră
încolăcită pe lumânări
Te visez...
Dar tu nu crede nimic
vezi-mă surdă și dreaptă,
cum sunt tangourile
când se moare în ele din dragoste,
apoi împrăștie cenușa acestei vieți ce te-a vrut,
și praful mâinilor mele de om.
Eu mă voi descărna de tine încet,
aprinzând felinare cu vânt
în toate religiile lumii.

Camelia Radulian

Vă jur, l-am iubit!

Mi-a îmbobocit palmele, mi-a amestecat pletele
În toate visările mi-a viscolit, bietele.
Cu toate femeile verii l-am logodit.
Ca pe un mire al lumii, așa l-am iubit.
Pe funia vieții de-ar mai fi să mă nasc,
m-aș face arsură în carnea-i, de vreas
L-aș năvăli tot la fel peste sânge
În brațele lui, ca vioara m-aș frânge.
L-aș iubi și atunci pe săruturi
scrise pe piele de fluturi.
Cu somnul puțin, cu dor blestemat,
femeie de cearcăn pe-un ochi de bărbat,
i-aș fi lui beție, mi-ar fi el păcat.
Priviți-mă, zorilor, fetelor bune!
Jur pe legendele voastre, pe lume:
mi-a îmbobocit toată suflarea,
mi-a înflorit țipătul, palmele, marea.
Mi-a năucit prima picătură de rouă,
frumos -cum trecea-
cu sufletul meu tăiat pe din două.
Cu ultima sărutare de pom năruit
pe umerii vieții vă jur:
l-am iubit!...

Zăpezi cu palme tăiate

Cum altfel să-mi iau rămas bun
dacă nu sub cupola unui circ în zăpezi
rezemându-mă imperial -histrionic
pe hohotul unui clown sfâșiat
privindu-te în ochi
cu cea mai viscolită și tragică victorie
a înfrângerii
știind că va rămâne această
capodoperă a tristeții
de fapt, timpul nostru perfect încremenit
în palmele tăiate ale unei zăpezi
mai înainte de-a se naște
cea mai frumoasă îmbrățișare
care ni s-ar fi putut întâmpla?
Iată, iubire, acesta e darul meu:
crima perfectă în careucid
ceea ce nici n-a apucat să se nască,
nici să moară, nici să devină ostil.
E-atâta dragoste de tine în această plecare,
că trebuie doar să mă ții de mână
ca-ntr-un poem biblic
sub ruina acestui circ părăsit
fredonându-ți iubirea neîntâmplată
ca și cum doar ea ar fi rămas
din toate zilele vieții tale de om
Și eu, sub măștile acestui clown tragic
în care, iată, se sting aplauze
și se nasc zăpezi
cu palme tăiate.
...Dar și așa, și așa
te mai pot mângâia.

Magda URSACHE

Athanorul Poeziei

Pentru mine, excluderea Poeziei din viața cuiva e consternantă. Și-l citez pe Eugen D. Popin: „Da, Magda, un *Dasein* fără poezie este precum o *trecere* fără iubire!” Mai mult, Vintilă Horia scria, încă din 1959, în eseu *Poesie et liberté*: cine (și ce) va salva poezia sunt romancierii și romanul, ca expresie a artei poetice. Îi conced lui Claudiu Komartin: „prin poezie se înțeleg/ o mie de lucruri/și uneori parcă nimeni nu mai înțelege nimic”. Mai ales criticii care, după Radu Voinescu, „aiurează uneori mai rău decât poeții”. Și mă refer la cei ieșiți din sămânța proletcultă, gata să de-clasicizeze clasicii, să-i declare intrați în asfințit (amurgul clasicilor?), să nege violent valorile sigure, de termen lung, ca să le schimbe cu cele de termen scurt.

„Clasicii îmbătrânesc”, declara un analist politic foarte corect, pe care nu-l mai numesc (dar de ce să nu-l numesc? Iată: Cristian Preda, consilierul lui Băscu pe probleme de educație), convins că Eminescu e „totalmente nul”; că „e un scandal să te revendici politic de la Eminescu”, „gândire nulă (subl. mea) din unghiul praxisului social”.

Mie mi se pare a fi din unghiul așa-zisei Academii „Ștefan Gheorghiu”. I-a răspuns Virgil Diaconu, poetic și precis: „Fără îndoială, singurul loc/în care poate fi găsit Eminescu/este Poezia, altă casă nu are//Numai cine este în Poezie îl întâlnește pe Eminescu”.

Îmi scrie, în 24 februarie, Adrian G. Sahlean, din SUA: „Poți face însă ceva contra deplorabililor? Ca să înțelegi cât de dobitoc ești, îți trebuie un anume nivel de înțelegere. Dacă înțelegi și susții totuși aberațiile (ilustrate și în articol), faci parte dintre cei cu profil psihiatric.” Cred și eu, ca mereu inspiratul traducător al lui Eminescu intraductibilul: „Corectitudinea politică convinsă e doar un fascism de gândire”. Sociopată. Iar LIS notează cu năduful bunicului machedon: „Viața literară de la noi poartă mască.”

Greu lucru să-l iubești pe Eminescu, recita/cânta Cezar Ivănescu, „demascat” prin unealta CNSAS și devenit failibil în ochii consacraților de ei înșiși *versus* adevărații consacrați de cititori. Don Cezar n-a suportat abjecția CNSAS și a murit. Cine nu suportă abjecția moare. Rezistă doar structurile tari, care pot duce-n spate, ca pe-o cruce, o așa acuză. Ca Ștefan Augustin Doinaș. Să fi ales delatiunea la ieșirea din închisoare, unde a intrat pentru „omisiune de denunț”?

Contestările-învective nu l-au slăbit nici pe Mihai Ursachi, și el acuzat de colaborare cu Secu, absolut fantasmagorică de vreme ce a fost hăituit o viață de Organa. Lui Ursachi i s-ar fi slăbit fibra poetică la întoarcerea, după 8 ani, din USA, unde s-a autoexilat, să scape de socialismul multilateral dezvoltat? Dar căror poeți contemporani cu magistrul le-a mai produs Athanorul cristale de cuvinte, rămase de neuitat? Și câți dețin un Athanor ca al lui? Incredibilul poet, magicianul cuvintelor, e mereu amfibolic. Amfibolia: dublul sens, bi-valența, tri-valența mesajului, cu tâlc greu de descifrat. Mihai Ursachi n-ar fi suportat ușor acuza de a fi socotit turnător fără să fie. El, o natură morală, un reper moral și în Fortul 13, și în afara lui. Postum, i s-a pus în cărcă obstinant și fără dovezi condiția de delator. Ar fi fost și mai trist sub masca ludică. Umorel lui bătând în negru, cu tâlc greu de descifrat, ar fi fost și mai negru: „În fine, în fine, totul e bine/Însă mireasa nu are corp.//Mireasă, mireasă, ce fel de coasă/este aceea la tine?” Da, Ursachi a călcat Moartea în picioare, cu coasă cu tot. De ce nu-l lăsat să se odihnească după un destin tragic?

Eminescu e „păros”, zice un epilat pe piept, care scrie „sincronizat” americănește: „era așa mișto încât mi-a ars inima”. L-aș fi sfătuit să sune la pompieri, nu să versifice sincron. Și ce înseamnă să te sincronizezi cu moda literară? Să imiți, folosind hârtia de calc, plutind ca o frunză necunoscută pe apele modelor poetice? Poate că tehnica asta, a transcrierii, o fi utilă, dar e facilă. Și nu-ți iese, cumva, poezie reciclată, în cel mai bun caz, tautologică?

Imitațiile nu fac o literatură, ca să-l parafrazez pe Kogălniceanu, la statuia căruia sapă mulți, din cauza direcției sale etnic-estetică, ajunsă „caducă”, „perimată”. Curricula școlară nu mai are nevoie de „Dacia literară”, nici de Coșbuc și de Goga. Nici de Labiș. Nici de Marin Sorescu. Nici de Mircea Dinescu, prezent la materia numită încă Istoria României, nu și la materia Literatură română. Pentru Emil Brumaru, întâlnirea cu Nichita Stănescu a fost „un nenoroc”, pentru că nu i-a spus „nimic formidabil”. Mai știi de ce? Pentru că, dedat la compoziții sotadice, s-a temut de magia poeziei lui Nichita Stănescu sau a invidiat-o?

Și aici îl citez iarăși pe Horia Stamatu: Pretinzi că ai înțeles ce spune poetul, că pare de la sine înțeles? Poate pare, dar, acolo, în Poezie, de fapt, e „ne-de-la sine-înțeles”. Cursa mea pe tărâmul Poeziei e foarte lungă și-i prefer pe nesincronizați. Nu-i agreez pe pneumatici, purtați de curenți media. Marin Ifrim și-a creat propriul „curent marin”, trecut pe harta Poeziei de regretatul Alex. Ștefănescu. Misterioasa doamnă *nu bate la ușă* (mulțumesc, Nicolae Silade!).

Intră și-ți sare pe genunchi dacă te numești Dan Pătrușcă, iar ea se numește Moarte: „Niciodată moartea n-a fost mai frumoasă/ca atunci când goală îmi umbla prin casă și mă dezbrăca/ lent în rugăciune mă învăluia(...)/ când n-o văd mai tremur învelit în pături/nu-i aici, e sigur în camera de-alături/și când lunguroasă vine nu-i spun nu/uneori îmi pare cum că ea ești tu”. Felul cum își alege moartea Dan Pătrușcă, lordul băcăuan, e tulburător. La fel de tulburător e Nicolae Dabija, despre lumea lui ca-și-cum, *als ob*: „Ca și cum zările, toate, ar foșni/și ploaia s-ar umple de fum./Ca și cum m-ai iubi, ca și cum te-aș iubi/ca și cum, ca și cum.” Pe aceeași linie melodică, George Nina Elian: „iubito./ ești atât de frumoasă// încât uneori/îmi vine să cred/că tu,/într-adevăr,/exiști!...”, dar și Mircea Petean: (*ești/ deci sunt*”).

Dacă ești aservit intereselor de grup-grupare, ai parte de interpremieri colegiale, de laude abundente, superlative, excesive, de indemnizații de merit fără merit. Non-valorile din stafful USR se bucură de critici convenabile, confortabile, de vizibilitate oficială, dar vremelnică. Criticul ar trebui să fie dependent numai de carte, așa cum cere Ion Simuț. Așa-ziișii critici, ca să fie pe primul loc, sunt capabili de huiduieli, de grobianisme. Argezi? O nulitate, zero. Călinescu? Monedă calpă. Fasciști și naziști: Vasile Militaru, mort la Ocnele Mari, Andrei Ciurunga, V. Voiculescu, Gyr, Crainic, Vintilă Horia, Ștefan Baciu...

În manualele alternative au intrat „înnoitorii”: Tzara și Fondane. De acord, dar Eminescu primul, nu Voronca, așa cum a pledat Roxana Sorescu, căzând în ridicol când i-a pus pe două coloane pe Eminescu și pe Voronca, pentru a demonstra că întâiul e Voronca. M-am întreb de-atâtea ori cui folosește ocultarea valorilor și în numele cui, dacă nu al nihiloculturii?

Aș zice, însă, că război cu literatura nu se face și, dacă se face, războiul e scump și necăstigator.

Nu Argezi a pierdut bătaia; au pierdut-o școlii de Jdanov: Beniuc, MRP, Banuș, Porumbacu, Frunză și frunzuliță Deșliu. Confuzia dintre poet și versificator nu rezistă. Blaga nu mi-a fost predat la liceu, ci Deșliu, cu compresorul, dar Blaga a rezistat.

A rezistat poezia aleasă a „elementelor subversive”, nu versificările simulanților de poeți, *cârcălici*, cu vocabula lui Argezi, din vremuri când neadevărul era mai sonor decât adevărul. Cine spunea că fără aripi de zbor, tăiate chiar, fluturele nu devine târătoare?

Pe lista mea de lecturi (nu cu pretenția de a fi canonică) sunt multe „cărți de iubit”, ca să le spun ca Valeria Manta-Tăicuțu. Scrise de Gheorghe Grigurcu, cel mai fin și afin critic de poezie și totodată poet, de Dorin Tudoran, de Octavian Doclin, de Gellu Dorian, celebrând „ziua veșnică a poeziei”, și nu „ziua mondială a poeziei”, de Paul Aretzu, cu aluminurile lui, de magnificul Tzone, de Soviany, de Emil Nicolae Nadler, care știe să închidă cuvintele în tăceri, de Carmelia Leonte, de Leo Butnaru, de Paula Romanescu, cu metaforele ei paradigmice, de Nicolae Panaite, pentru dialogul dintre *mâna care scrie* și *sufletul care scrie*...

Radu Ulmeanu dixit: „Cred în poezia scrisă de poeți

și nimic mai mult. Am mai spus: Adrian Alui Gheorghe nu este de gen postmodernist, nici postpostmodernist, nici antipostmodernist, ci de gen unu: poet de talent. Din același laborator alchimic: Ileana Mălăncioiu, Lucia Negoită, Horia Bădescu, Ioan Es. Pop, Alexandru Ovidiu Vintilă, Valentin Talpalaru, Mihai Barbu.

Și dacă vrem revizuire de canon, în opinia mea, *Baladierul* lui Șerban Codrin Denk concurează serios *Levantul*. Cât despre „creația gârbiană”, cum o numește Ștefan Ion Ghilimescu, eu o evit.

Nu vreau să intru în stare cărtărică și-n alte *speculații* (*p*)*halucinante* deocheate (mulțumesc pentru sintagmă, Gabriel Mardare!); prefer starea de Argezi, starea de Bacovia, starea de Blaga, starea de Pillat, starea de Naum.

În cursa mea zilnică prin Poezie, revin deseori la incredibila creativitate a limbii foartă, a limbii rațiu, a limbii zanca, a limbii giorgioni, a *propoiezițiilor* lui Vasile Gogea. Mă opresc la contrastul sau la apropierea dintre stiluri (Simona Grazia Dima - Eugenia Țarălungă - Nicolae Leahu). Îl recitesc pe Vladimir Udrescu pentru că știe drumul spre *coincidentia oppositorum*. Dumitru Augustin Doman îmi atrage atenția: Pericol! „Virgula/ o comeată/care uneori/ e un dezastru/ pentru planeta text.” Cât despre Sterian Vicol, el a căpătat un tinitus care i se trage de la mașina de scris: aude întruna O-lympia...O-lympia.

Scriitorul româno-german, hrănit cu Maître Eckhard, eugen d. popin (din smerenie, își scrie numele cu litere mici), al cărui eu poetic s-a refugiat în evanescențe, așteaptă atent, răbdător, ca murmurul său să devină din ce în ce mai vibrant.

Germana, atât de exactă, îl ajută să-și intensifice starea de poezie, să iveauă versul-cuvânt. Unde-i „sfiala, ființa și splendoarea blândeții” (Heidegger)? În poemele lui eugen d. popin, cu siguranță.

E cale lungă și grea până poemul devine apă vie pentru *cor corda*. Aurei Christi, „geniul inimii” (pe care îl are cu prisosință) îi sare-n ajutor să repună în normalitate lumea ieșită din noimă.

Ne deprindem cu normalitatea nefirescului? În aceeași familie poetică se află Mihaela Grădinaru, care știe că sâmburele de lumină mistică împrăstie întunericul. Numai că urcușul pe scara lui Iacob spre Lumină și Îngeri nu-i deloc ușor.

Răspunzând la întrebări nepuse, ajung la Dan Angheliescu („haosul îmi măcina îngerii de prin suflet/haosul”), cu gândul la Horia Stamatu și la „de-ne-înțeleșul” *Luptei cu Îngerul* (un înger defect, imperfect), din ablepsie. Salvarea? „Ochii luminiscenti ai tuturor cuvintelor”.

Povestea povestește că, la întuneric, în atelierul său de sub pământ, Paracelsus bătrân, aproape orb, a cerut cerului să-i trimită un discipol. A venit. Cu un săculeț plin de galbeni, pe care i-a rostogolit pe masă. În stânga avea o roză. Voia să ajungă la Piatra Filosofală. Paracelsus i-a spus că țelul e zadarnic: Piatra Filosofală e chiar drumul la ea. „Drumul la Piatră e chiar Piatra.” Au urmat tăceri după tăceri.

Cel care voia să-i fie ucenic i-a cerut să arunce roză în foc și s-o renască din cenușă. Paracelsus i-a răspuns că nimic nu poate fi trimis în neant, că în Paradis, adică în Lume, nimic nu poate fi distrus, nici roză. Roză este eternă. I-a mai spus că o poate aduce înapoi din cenușă numai cu o vorbă. Ce vorbă? Paracelsus n-a răspuns. Dezamăgit, tainicul intrus a aruncat roză în foc, și-a strâns galbenii și a plecat, ca să nu se mai întoarcă. Paracelsus a luat cenușă în palmă, a spus Cuvântul și, sub privirea lui îmbătrânită, floarea devorată de foc a renăscut. A reapărut de un roșu fabulos, un roșu aprins ca focul. Paracelsus n-a avut nevoie de Athanor (stins de altfel), pentru magie, fiind destul un Cuvânt, rămas necunoscut. Nici Jorge Luis Borges, povestășul despre Paracelsus, nu l-a știut sau nu ni l-a spus. Îmi place să cred că acel cuvânt e „Poezia”. Iar Poezia trebuie apărată de intruși.

Vasile PROCA

A scrie despre marele romancier, omul de cultură Eugen Uricaru (născut la 1 nov. 1946, Buhuși), strănepotul cronicarului Axinte Uricariu (născut la Scânteia - Iași, circa 1670 - mort la 1733?) este un act de temeritate. Afirmatie care, desigur, trebuie întărită cu argumente. O facem, urmărind, pe scurt, biobibliografia sa. De altfel, multe lucruri interesante vor fi aflate din interviul ce urmează acestor cuvinte însoțitoare.

Prin VLADIA lui Eugen URICARU, strănepotul cronicarului Axinte URICAR(UL)

cea Zaciu, Mircea Iorgulescu, Cornel Moraru, Marian Papahagi, Eugen Simion, Ion Pop, Dan Cristea, Ion Vlad, Alex Ștefănescu etc. Tot în 2020, dar la Ed. Junimea, Ioan Holban tipărește volumul *Eugen Uricaru - Monografie*. Pe prima pagină a monografiei, autorul face următoarea precizare: „Tărâmul imaginar se identifică în proza lui Eugen Uricaru cu **Vladia**, expresie a spațiului utopic. Odată inventat, spațiul imaginar capătă funcțiile și dimensiunile unui sistem de referință identic cu acela real.” Din cuprinsul monografiei: Cap. I - Opera (Vladia, Romanul sec. XX, Bibliografie, Ediții, Referințe critice); Cap. II - Viața (Eugen Uricaru: Partea mea de vină - schiță biografică - 70 pag.); Addenda: Cristian Livescu în dialog cu Eugen Uricaru. Printre altele, de menționat și activitatea de traducător: *Pavilionul cancerosilor* de Alexandr Soljenițin (împreună cu Maria Dinescu, 1998); *Kaputt, Pielea de Curzio Malaparte*, 2001; *Castelul destinelor încrucișate* de Italo Calvino, 2003. În calitate sa de prozator, și-a văzut cărțile traduse în tiraje mari, în limbile germană, maghiară, macedoneană, rusă, chineză, sârbă, franceză, vietnameză, italiană etc. A scris și scenarii de film. După romanul său *Rug și flacără* (Marele Premiu la Santarém - 1981) și *Stare de fapt* (Marele Premiu la San Marino - 1998). Pentru opera sa, a primit importante premii literare. În mod deosebit, două premii ies în evidență, cele oferite de Academia Română: **Premiul Ion Creangă** pentru romanele *1784 - Vreme în schimbare* (1984) și *Beniamin* (2014). Cât timp a fost vicepreședinte și apoi președinte al Uniunii Scriitorilor și-a propus un program riguros pentru revitalizarea acestei bresle. Și a reușit. Să enumerăm câteva realizări, cele mai importante: a înființat săptămânalul *Ziua literară* (Director: Eugen Uricaru, Redactor șef: Ștefan Agopian; Secretar general de redacție: Marian Drăghici). Săptămânalul se distribuia gratuit odată cu ziarul *Ziua* (Director: Sorin Roșca Stănescu) și avea cel mai mare tiraj din țară. A organizat Cenaclul *Euridice* al Uniunii Scriitorilor, condus de Marin Minciu, cel care, mai târziu, îl va da în judecată; Festivalul Internațional de Literatură de la Neptun, eveniment major în viața culturală a României, desfășurat pe parcursul a cinci ediții. Tema ultimei întâlniri, 10-14 iunie 2004, a fost: **Literatura română - unde ne aflăm?**

Alte realizări: Legea privind *Indemnizația de merit și Indemnizația compensatorie la pensie*; înființarea a 14 librării în țară; înființarea de Reprezentanțe ale Uniunii Scriitorilor în județele unde nu existau Asociații (Filiale); a construit un hotel proprietate a Uniunii; Congresul scriitorilor români din întreaga lume; Întâlnirea anuală a traducătorilor din literatura română. Pe lângă aceste reușite, care au necesitat eforturi, timp, tot felul de demersuri pe lângă decidenți (oamenii puterii), Eugen Uricaru a fost și director la Radio România Cultural, iar din 2003 până în 2005 a fost Secretar de Stat la Ministrul Afacerilor Externe.

Și-a găsit timp să participe și la unele Festivaluri Internaționale de Poezie, cum ar fi: Sighetu Marmatei, 18-20 oct. 2001, unde a fost președintele juriului; am fost onorat să fac parte din juriul Festivalului alături de Nicolae Prelipceanu, Radu Săplăcan, Gheorghe Pârja, Lucian Vasilescu și Vasile Muste; Bacău - Festivalul Național de poezie *George Bacovia* (joi, 16 oct. 2003), unde, cum era normal, a fost președintele juriului. Printre premiați: Eugen Simion, Eugen Negrici, Gabriela Adameșteanu, Dan Bogdan Hanu.

Fiind unul dintre *marii naratori din proza românească contemporană*, Eugen Uricaru este și un fin observator al realității românești. Într-o anchetă a *României literare* (nr. 4/2012) despre cum îl citim pe I. L. Caragiale, răspunde în felul următor:

Caragiale era un generator și un martor al ridicolului unei societăți care încă mai bâlbâia în căutarea noii sale identități. Caragiale era genial și nedrept, era idealist și fripturist, era tolerant și vedea monstruos, după propria zicere. El era, este și, din păcate, va mai fi, chiar noi. Dualitatea sa ca persoană și mai cu seamă dualitatea operei sale, în care coexistă sublimul și ridicolul, minorul cu majorul, totul integrat sub semnul naturii dominat de absurd, poate lămuri cât de cât de ce suntem cum suntem.

Să facem vorbire și despre faptul că nu a fost scutit de tot felul de acuzații, calomniilor, că i s-a pus la cale un linșaj mediatic fără precedent: a fost acuzat de colaborare cu Securitatea. De fapt, lucrurile au stat exact invers. În 1974, i s-a deschis **dosar de urmărire informativă, pentru atitudine dușmănoasă față de politica de partid și de stat, precum și pentru convingeri hitleriste**. Printre cei care îl turnau erau câțiva apropiați și chiar prieteni. A deținut certificat ORNISS până în 2009, asta presupunând o verificare foarte severă (din toate

Eugen Uricaru
Foto: Vasile Proca

punctele de vedere) a unei Agenții autorizată NATO. Peste ani, în ianuarie 2008, poetul Cezar Ivănescu va avea parte de un linșaj mediatic asemănător. În ambele cazuri, nu s-au adus dovezi concludente că ar fi fost colaboratori ai Securității, dar răul s-a produs. Normal, trăim într-o țară unde prostia, invidia, minciuna, hoția sunt acel modus vivendi propriu mediocrilor, parveniților de tot felul. Nu lipsesc, evident, și cei din cultură.

Cu un simț estetic ultrarafinat, cu o cultură impresionantă, Eugen Uricaru este personajul principal al romanelor sale. Actul creator, izvorât din documentări îndelungate, dar și dintr-o gestație a ideilor, relevă atât scrisul original al autorului romanului *Permafrost*, cât și „mecanismul intrării din timpul biografic în timpul operei” (Irina Mavrodin - *Poietică și poetică*). Dacă obiectele de cult (icoanele, sfintele moaște) cer atingerea, cărțile scrise de Eugen Uricaru se cer citite, procurând cititorilor trăiri estetice aparte.

1) **Vasile Proca:** Să începem dialogul nostru, stimate domnule Eugen Uricaru, citându-l pe acad. Ion Pop: „Prezență ubicuă, Eugen se remarcă în orice împrejurare, îndeosebi prin memoria foarte activă și promptă. Inteligență speculativă, știa să dea strălucire aparențelor și principialitate conformismului. Era, mai mult decât oricare dintre noi, un om al momentului. Avea intuiția relațiilor cu consecințe imediate și a înțeles că relaxarea ideologică e favorabilă meritocrației. A reușit să devină simpatic printre cei care luau deciziile și care, la rândul lor, trebuiau să-și promoveze o imagine liberală... Fiesc, a luat oarecum pe cont propriu teribila aventură birocratică pe care o pretindea aprobarea revistei! [...] Fără energia exorbitantă și insistențele obsesive ale lui Eugen Uricaru, revista *Echinox* n-ar fi apărut” (Vezi *Actualitatea literară*, nr. 110/2021 - Cornel Ungureanu: *Ion Pop, în fața unui moment aniversar*). Revistele reprezintă memoria noastră culturală. Așadar, putem spune *Echinox* egal rezistența prin cultură? Ce nume s-au afirmat în revista înființată de Dvs.? Vă rog să faceți precizările pe care le considerați necesare.

Eugen Uricaru: Trebuie să lămuresc un lucru. Înainte de revistă a existat un cenaclu numit *Echinox*, cenaclu înființat (neoficial) de trei studenți la Filologia din Cluj. Ei se numeau Marian Papahagi, Marcel Runcanu și subsemnatul. La acest grup s-au afiliat de îndată Petru Poantă, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Dinu Flămând. Am fost nevoiți să ne ținem întrunirile la Crama București deoarece conducerea Facultății nu ne-a permis să ne întrunim în interiorul clădirii. Așa s-a răspândit vestea despre noi, prin interdicție, și în câteva săptămâni la întrunirile noastre au participat studenți din tot Centrul Universitar și nu doar. Pentru a liniști această mișcare „anarhică” am fost chemat la Decanat unde în urma unei discuții

■ Continuare în pagina 20

A copilărit la Piatra Neamț (trei ani) și apoi la Bacău, în apropierea casei lui George Bacovia.

Locuind în camera unde a fost biroul colonelului Ion Antonescu din Statul Major al Armatei, din Primul Război Mondial, Eugen Uricaru își amintește: „A fost o perioadă fabuloasă, cu mistere reale și închipuite, cu personaje uluitoare, cu întâmplări unice, cu aventuri planificate și aventuri în care am nimerit. Multe dintre cărțile mele conțin elemente din această lume.

În *Vladia*, în *Supunerea*, în alte romane sunt prezente personaje din această perioadă, elemente ale geografiei locului, așa cum le-am perceput. Poate din cauza vârstei, copilăria este o perioadă foarte artistică, imaginația este la putere, iar dacă este alimentată cât de cât de amănunte ale lumii înconjurătoare atunci totul devine luxuriant. [...] Nu știu exact de ce, probabil pentru că eram foarte curios, citeam ziua și noaptea cele mai ciudate cărți, de la *Istoria revoluției bolșevice*, *Istoria descoperirilor geografice*, *Jurnalul de călătorie* a lui Pigafetta ori *Etnografia continentelor*, o lucrare în trei volume cu ilustrații, *Călin, file de poveste*, *Iliada*, *Cântec despre oastea lui Igor*” (fragment dintr-un interviu, *Porto-Franco*, 2021). Eugen Uricaru a fost cel care, în 1968, student la Facultatea de Filologie a Universității Clujene, a înființat revista *Echinox*, fiind redactor-șef la primul număr, iar apoi redactor șef-adjunct (1969-1971). Amănunte, la începutul dialogului. Cum l-am cunoscut pe marele prozator Eugen Uricaru? Simplu, citindu-i cărțile.

Dar, mai întâi, opinia sa despre lectură, aflată în editorialul *Campania Pentru Lectură* din *Ziua literară*, nr. 9/2002. Eugen Uricaru, directorul acestui săptămânal al Uniunii Scriitorilor, preciza: „Un popor care renunță la carte, la lectură, devine vulnerabil. Nu atât vulnerabil la atacuri din partea altora ci la tentația, de altfel prezentă și la indivizi nu doar la colectivități, de a renunța la identitate, la personalitate, în favoarea uniformizării și anonimatului”.

Acest citat mă întoarce în timp, înainte de 1989, când i-am cumpărat și citit *Așteptându-i pe învingători*, Ed. Albatros - București, 1981 (lector Lucian Hanu). Au urmat: *Memoria*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983 - roman ce se deschide cu un avertisment *Către cititor*: „Această carte este o reconstituire afectivă și nu istorică a unor evenimente tragice, petrecute după terminarea celui dintâi război mondial. Mi s-a părut firesc să încredințez unor personaje din romanul *Așteptându-i pe învingători* povara desprinderii faptelor din real pentru a le trece în imaginar. [...] Ce altceva este o pagină de carte dacă nu un loc plin de semne spre a aminti?” A treia carte citită a fost romanul *1784 - Vreme în schimbare*, Ed. Eminescu, București, 1984 - lector Doina Uricariu Drogeanu; a urmat *Stăpânirea de sine*, Ed. Cartea Românească, București, 1986, lector Gabriela Adameșteanu și *Glorie*, Ed. Eminescu, București, 1987, lector Viola Vancea.

Reproduc începutul romanului, un excelent poem: *Trecea, risipindu-și lumina și mă uitam, așteptând ca în urmă-i întunericul să se aprindă.*

Să ne fie permis, fără alte conotații, a reda și ultimele fraze ale cărții: *Deodată Proca plecă cu primul tren îndărăt, și când trecu de pasajul Grant, în construcție, răsufle ușurat că e singur în compartiment și mai ales pentru că reușise să iasă cu bine dintr-o asemenea capcană. Nu oricine rezistă la tentația unei clipe de glorie.*

Cititul cărților lui Eugen Uricaru continuă, cu gândul la spusele lui Eugen Ionescu: *căci dacă ne citiți și continuați să ne citiți e pentru că ați găsit în scrierile noastre ce să citiți, ceva ca un fel de hrană, ceva care răspunde nevoii dumneavoastră. [...] Dacă eu sunt scriitor, de ce sunteți dumneavoastră cititorul meu? Răspunsul la întrebarea pe care mi-o puneți îl găsiți în dumneavoastră înșivă. (Note și contranote, Humanitas, București, 1992).*

Cititorul cel mai avizat, mai profesionist al operei marelui prozator Eugen Uricaru este criticul literar Ioan Holban. A semnat cronici literare la toate cărțile publicate de cel care a scris și *Grădina Paradisului* (Ed. Polirom, Iași, 2020). Aducem în atenție și alte nume de critici literari, care i-au comentat cărțile: Al. Călinescu, Nicolae Manolescu, Laurențiu Ulici, Mir-

Prin **VLADIA** lui Eugen URICARU, strănepotul cronicarului Axinte URICAR(I)UL

destul de neobișnuită pentru mine am fost invitați să deschidem *Cenacul Echinox* într-o sală de curs, cea mai mare. Au fost prezente mai mult de 200 de persoane deși nu am invitat niciuna. Am organizat și o expoziție a „refuzaților” de la Institutul de Arte Plastice. Brusc am devenit importanți. Apoi Marian Păpăhagi și subsemnatul am început să ne agitam pentru a scoate o revistă. Surpriza a fost mare și eficientă deoarece autoritățile ne-au luat cât de cât în seamă. Am fost sprijiniți de Constantin Daicoviciu și Mircea Zăciu, dar și de către Ion Irimie, profesor la Filosofie, secretarul de partid al Universității. Probabil a contat deoarece am plecat la București încurajați să cerem autorizație pentru revistă. În anul 1968 era un gest nou dar în trendul faptelor. Am primit aprobarea în cele din urmă iar pe cărarea deschisă de noi au pășit și alte centre universitare. Deosebirea dintre noi și ei era că noi cerusem, de jos în sus, iar lor li s-a dat, de sus în jos. Noi voiam să ne reconectăm la cultura românească, la valorile interbelice. Nu eram împotriva nimănui ci doar voiam să fim noi, ca parte din filonul principal al culturii noastre naționale. Sumarul pri-

Eugen Uricaru și Alexandru Zub. Foto: Eugen Harasim

mului număr, inclusiv editorialul scris de mine, demonstrează acest fapt. Dar zilele frumoase au trecut repede și următorul număr a apărut nu în ianuarie ci în martie, cu altă formulă redacțională, dar care și ea s-a ținut tare. Nu mai putea fi oprit curentul liberalizator. Desigur, a fost încetinit ori chiar stopat în 1978. Nu a fost o rezistență prin cultură, ci o întoarcere la cultura națională și tradițională și o făceam în trei limbi. Cred că *Echinox* a fost posibil deoarece eram foarte sinceri și foarte inteligenți. Asta nu și-o putea permite nici o autoritate a acelor timpuri.

2) **V.P.:** „Romancierul la noi este un specimen pe cale de dispariție, iar instituțiile culturale din România fac tot ce le stă în putință pentru a-l extermina.” (Radu Aldulescu, R.L. nr. 26, 2014)

Cât adevăr, câtă exagerare conține afirmația de mai sus? Care-i opinia romancierului Eugen Uricaru? Încotro se îndreaptă romanul românesc?

E.U.: Romancierul Radu Aldulescu, o voce insolită în proza românească de azi, pare a fi un fel de Petrică, strigă „vine lupul!” când încă nu vine. Cum să crezi așa ceva când după atâția ani de la prevestire, romanul e bine merci, nici mai bine, nici mai rău. Altcineva e pe cale de dispariție, cititorul de carte românească. Iar cei care au cât de cât capacitatea de a îndrepta lucrurile nu se înghesuie la o astfel de afacere păguboasă, difuzarea de carte românească. Este limpede că lucrurile anunțate pe străzi în anii 90, „noi muncim, nu gândim”, se împlinesc sub ochii noștri. Cine nu citește, muncește mai bine, plătit mai prost. Ca să ștergi identitatea unui popor din propria conștiință nu trebuie decât să-i iei cartea din față sau să-i pui sub ochi mereu aceeași carte. În Kampuchia khmerilor roșii era interzis să citești și să scrii. Toate comunicările erau prin megafoane. Știutorii de carte erau închiși în lagăre iar profesorii executați, preferabil chiar de către elevii lor. Asta este adevărata criză care se întrevede. Romane se scriu multe, nu se citesc aproape deloc. Cititul, nu scrisul e problema reală.

3) **V.P.:** Gabriel Dimisianu, în Jurnalul său, ziua de 9 noiembrie 2000, povestește despre ședința de

Comitet Director de la Uniune, unde se făcea lista cu propuneri pentru decorații din partea Președinției României. Laurențiu Ulici citește propunerile lui, printre care N. Prelepceanu și Eugen Uricaru (care se recuză). Întrebat de Gabriel Dimisianu de ce refuză, care-i motivul?, Eugen Uricaru spune „că-i anarhist, că nu recunoaște statul, deci nu poate să primească decorații de la un stat pe care nu-l recunoaște”.

Până la urmă, care-i adevărul? Ați fost decorat? Nu recunoașteți statul român?

E.U.: Nu am citit scrierea domnului Dimisianu. În general, nu găsesc un motiv pentru care să citească *Jurnalul* cuiva. Un *Jurnal* e un fel de invitație de a scormoni prin gunoaiele casnice ale autorului. Nici un om cinstit nu-și scrie jurnalul pentru a-l da publicității. Dar să trecem peste acest amănunt de igienă morală. În legătură cu decorațiile scriitorilor, trebuie să clarific un lucru. Laurențiu Ulici era și senator al României și a primit rugămintea din partea Președinției Emil Constantinescu de a face propuneri pentru decorații. Fiecare ordin și fiecare categorie avea numărul de decorații stabilit. Cum Laurențiu

Ulici era foarte prins în diferite treburi politice, m-a rugat la rândul său să fac lista de propuneri. Am făcut-o, eram vice-președinte, și cred că în mare nu am greșit. În mic, sigur că am făcut și greșeli în sensul că am scăpat pe câte ceva din vedere ori am greșit, propunând pe cine nu trebuia propus. De meritat, meritau toți, erau scriitori în literatura română. Desigur, pe mine nu m-am trecut pe nicio listă. Probabil de aceea Laurențiu Ulici a simțit nevoia să mă propună Celălalt nume pomenit de domnul Dimisianu nu-mi spune nimic în această chestiune. Cred că e o eroare din partea sa. Fiind o persoană responsabilă de faptele mele, m-am recuzat din nou, motivele reale ale acestui refuz le păstrez doar pentru mine. Cred că răspunsul meu, la întrebarea domnului Dimisianu a fost o formă de a-i potoli curiozitatea, aproape de glumă dar și cu oareșice adevăr în ea. Nu comentez gestul de a mă ispiți pentru a mă pârî apoi. O să spun doar că eu vin dintr-o familie care s-a bătut pentru România. Bunicul de pe mamă a luptat la Mărășești și în campania din Ungaria, cel de pe tată a făcut campania din Bulgaria, în cel de al doilea război Balcanic, frații tatălui meu au făcut campaniile din Est iar tata, fiind mai mic la ani, doar cea din Vest. Eu am făcut Liceul Militar și singurele mele slujbe au fost doar la Uniunea Scriitorilor și la Ministerul de Externe (detașare). **Cât privește Statul, aici apar întrebări, care Stat? Regatul, republica comunistă, republica capitalistă? De aceea eu apar și slujesc țara mea, România.** Am fost decorat de Președintele României în grad de cavalier, dar nu în lista de la Uniunea Scriitorilor, și de Președintele Italiei în grad de mare ofițer, asta am spus-o ca să dovedesc că nu sunt anarhist. Din fericire știu destul de bine ce e cu anarhia, l-am citit pe Bakunin când eram student. Ideea desființării dreptului la moștenire mi se pare extraordinar de bună pentru a rezolva problema acumulării nemeritate de capital. Fiecare să-și construiască propria viață! Dar e o idee utopică și de aceea periculoasă. Pe scurt, domnul Dimisianu e un critic literar stimabil, în cazul jurnalului său, poate e

un humorist! Mi-a mai spus cineva că în alte pagini mă consideră un iresponsabil. Cred că beneficiază de o indemnizație de merit!

4) **V.P.:** În *Convorbiri literare*, nr. 4/2002, pag. 105, Dumneavoastră publicați eseu *La început de călătorie*, rubrica PORTULAN. Citez: „Portulan este numele unor hărți secrete pe care navigatorii portughezi le foloseau în uz exclusiv în lungile, misterioase și periculoase lor călătorii. [...] De aceea, o să încerc în această pagină să urmez indicațiile acoperite de mister ale „portulanului”, care ne duce în trecutul unor orașe, fie că sunt pe pământ românesc, fie că se află în altă parte a lumii...”. Rubrica începe cu orașul Iași, continuă cu orașele Brașov, Roman etc. Sunt zeci de orașe despre care ați scris. În 2015, în *Scriptor*, rubrica poartă numele de *Geografii subiective* pentru orașele Botoșani, Bârlad, Piatra Neamț, Huși. În 2016, aceeași revistă, rubrica se numea *Itinerar toponimic* și se referea la orașul Moinești. În continuare, ați scris fără a folosi vreun nume de rubrică. O întrebare simplă: de ce *Portulan*, *Geografii subiective*, *Itinerar toponimic*? Pe când o carte despre orașele zugrăvite, orașele din inimă?

E.U.: Dragă Domnule Vasile Proca, să vedem cum merg întrebările și răspunsurile. Dacă va ieși ceva coerent și interesant, putem zice că am realizat o convorbire liberă și deschisă, care merită un pic de interes. Mulțumesc lui Dumnezeu și companiilor aeriene, am călătorit ceva prin lume. Am fost și în Laponia, și în Insula Paștelui. În Tibet, la lacul Quinghai, dar și la Piramidele din Mexic sau din Egipt. Am fost și în Cashmir, dar și în Delta Mekong. Mă rog, lumea e mare! Dar mult mai mare este mulțimea de locuri necunoscute din România ori din părțile românilor din afara țării. Cunoașterea de sine e mai palpitantă decât cunoașterea altora. Cunoașterea împrejurimilor depășește mult cunoașterea împrejurimilor noastre. Am început să scriu despre locuri cu gândul la geografia necunoscută a peisajelor urbane sau nu, familiare. Când m-am documentat pentru romanul *Vreme în schimbare* nu doar am citit opera marelui savant David Prodan, dar am umblat prin Munții Apuseni ca să descifrez limbajul secret al așezărilor moștești. La Baia de Criș am găsit casa pe pragul căreia (atunci când s-a petrecut era o brutărie) a murit Avram Iancu. Cei doi mari eroi ai românilor din Munții Apuseni Horea și Avram Iancu aparțineau aceleiași familii. Atunci, la Baia de Criș s-a născut această idee de a scrie despre locuri românești ce par cunoscute dar care au multe lucruri ținute în secret. Titlul rubricilor s-a tot schimbat, depindea și de gustul redactorului, poate și de maniera de abordare a subiectelor dar ideea a rămas. *Portulanele* nu aveau nimic de spus necunoscătorilor. Celor care știu despre ce este vorba, le spuneau multe. De va fi o carte, nu am de unde să știu, mai am multe de scris și de aflat. Oricum, *Junimea*, prin vocea eminentului său Director, poetul Lucian Vasiliu, mi-a sugerat o astfel de ispravă. Vom vedea.

5) **V.P.:** Ați lucrat la revista *Steaua* (1973-1990), revistă a USR (Literatură, Artă, Cultură). Erați secretar de redacție. Răspundeți la telefon (nr. 12852) și țineți hârtiile administrative. În numărul 2 pe 1989, revista conține 12 pagini dedicate lui Ceaușescu și PCR. Uimire: la pagina 9, poetul Ion Cristofor scrie despre *Expoziția națională omagială deschisă în Muzeul de artă al RSR*. Iată cum încheie Ion Cristofor articolul său: **„Urmând luminosul exemplu al vieții și activității tovarășului Nicolae Ceaușescu, acționând în strânsă unitate în jurul partidului, a secretarului său general, acționând pentru transpunerea în viață a mărețelor hotărâri ale Congresului al XIII-lea, ale Conferinței Naționale a partidului, vom aduce cu adevărat cel mai frumos prinos de recunoștință părintelui patriei noastre, cîtorul României moderne”**. O pagină plină de ditirambi. În revistă mai semnează nume importante: Ion Pop, Gheorghe Grigurcu, Petru Poantă, Adrian Popescu, Irina Petraș, Mircea A. Diaconu, Gheorghe Bulgăr, N. Steinhardt etc. Normal, cititorul de azi își va pune, pe bună dreptate, unele întrebări: Cine l-a comandat articolul? Cine l-a obligat să scrie asemenea enormități? Dumneavoastră, domnule Eugen Uricaru, care ați trăit în acea realitate nefericită, ce credeți că trebuie să afle cititorii acestui interviu?

E.U.: De fapt am lucrat la *Steaua* în anul 1971, apoi în ianuarie 1972 m-am transferat la *Ateneu*, revista foarte bună din Bacău iar în 1973 am revenit la *Steaua*. În ambele redacții am întâlnit oameni de tot felul, scriitori cu har, oameni drepti, cu un accentuat spirit critic și autocritic dar și personaje mai puțin frecventabile. Pe cei de la *Ateneu* îi cunoșteam foarte bine, debutasem acolo cu două povestiri, sub ochiul scrutător al marelui prozator George Bălăiță însă debutul absolut s-a produs într-o culegere de poezie a Casei Creației Populare, realizată de Sergiu Adam, un poet și un traducător de o rară delicatețe. *Steaua* era altfel de publicație, cu o istorie bine definită, având un merit incontestabil în „deschidere” din vremea primului Congres al scriitorilor, A.E. Baconsky fiind corifeul grupului de poeți care se răzvrăteau scriind poezie de notație (așa se chema poezia unor reflexivi neangajați) Desigur, toți aceștia trecuseră prin faza

poeziei angajate, adică a poeziei non-poezie. Oamenii sunt sub vreme. Literatura, nu. Ea există sau nu există. Cât privește citatul din întrebarea Dumneavoastră, el era cerut de nevoia de a publica în același număr un text de Nicolae Steinhardt, spre exemplu. Era folosit, în convență cu cei care supravegheau îndeaproape conținutul publicației, în acea vreme nu se mai chema Direcția Presei ci **Sinteza**. Dacă ei nu ar fi socotit că unul-două articole cum este cel semnalat de Dumneavoastră sunt o probă suficientă a corectitudinii politice (de atunci) nu ar fi lăsat restul sumarului. Se solicitau unor colaboratori astfel de articole dar aceiași colaboratori erau prezenți în revistă cu propriile creații, desigur, în alte numere. Era un fel de „mucarer” pe care îl plăteau, ceea ce era de fapt o mizerie umană și intelectuală săvârșită de chiar cei care solicitau astfel de „dări” bieților autori care doreau să fie publicați. Eu însumi am scris un fel de text encomiastic la solicitarea Editurii Cartea Românească unde aveam o carte „cu probleme”. Am scris și mi-a apărut, în cele din urmă, cartea. Țineam și țin mult la acea carte, se numește *Vladia*, adică (Stăpânire). Iată cât de complicate sunt unele lucruri care ar părea simple. Am trăit într-o lume duplicitară și oamenii erau cum era lumea. Acest lucru mă interesează foarte mult, ca scriitor, cred că am scris despre asta dar nu îndeajuns de clar. Insist să o fac.

6) **V.P.:** Pentru a scrie poezie, îți trebuie verb (flăcările verbului), îți trebuie inventivitate, îți trebuie puterea imaginării (putere pe care ți-o dă Dumnezeu: harul divin), îți trebuie mesaj, idei și măiestrie. Poezia este un miracol. Citez din Cioran, *Cartea amăgirilor*: „Un poet de mare viziune (Baudelaire, Rilke, de ex.) afirmă în două versuri mai mult decât un filozof în toată opera sa”. La rândul lui, Tudor Arghezi mărturisea: „Mă lupt de o viață întreagă cu cuvintele. Am căutat să le supun și din materia lor plastică să modelez, după gând și simetrie, un veșmânt nou pentru idei, pentru sentiment”. Se mai pot cita și opiniile altor poeți: Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Nichita Stănescu, Ion Caraion etc, etc. Omul are o însușire rară: aceea de a vorbi poetic, de a compune poetic. În 2018, la Editura Junimea, colecția Atrium, ați publicat volumul de poeme *Despre ce vorbim?* Cuvânt însoțitor de Ioan Holban, care, printre altele, spune: „Eugen Uricaru caută suflete, esențe ale omenescului, idei, imagini, stări, sentimente pe care le arată personajelor sale... [...] personajelor din *Supnerea*, *Cât ar cântări un inger*, *Plan de rezervă*, *Permafrost*...”. De ce ați publicat atât de târziu poezie? Într-un minunat și amplu poem, *Improvizație în Beijing*, scris de Allen Ginsberg, fiecare vers începe cu *Scriu poezie pentru că...* Poetul Eugen Uricaru pentru ce scrie poezie? Care este locul poetului în societatea de azi?

E.U.: Nu sunt chiar sigur că eu scriu poezie. Volumul *Despre ce vorbim?* precum și cel de al doilea, apărut tot la Editura Junimea, în colecția EXIT, *Locuri părăsite*, nu sunt decât o continuare, într-o altă formă, a ideilor artistice care au generat romanele, nuvelele și povestirile publicate până acum. Cred că filosofii identifică și explică pe când scriitorii de beletristică identifică și implică. Cuvintele sunt, desigur, importante dar ce ne facem când descoperim că exact cu aceleași cuvinte se pot scrie lucruri stupide sau sublime. Importantă este emoția conținută în rezultat, emoția și autenticul. Pentru mine ceea ce este poezia se definește prin onestitate și simplitate. Am citit și citesc în continuare volume de versuri, așa cum citesc romane sau cărți de știință, istoria și biologia (cu toate ramurile sale de la genetica la neurosciențele fiind domeniile predilecte, observând că tot ce este adevărat, este și emoționant. Dar nu îmi place să vorbesc despre lucrurile la care țin. Am debutat cu versuri, cum spuneam anterior, am publicat poezii prin reviste, am luat și premii la festivaluri sau concursuri studențești apoi, brusc, am renunțat la a trimite spre publicare versuri. Am început să scriu proză constatând că într-o pagină bine scrisă de proză pot hiberna câteva poezii. Am tradus și proză și poezie și consider traducerile o înaltă școală a ideilor și un exercițiu necesar pentru redescoperirea limbii române.

După atâtea decenii de scris constat că de fiecare dată când încep o nouă carte de proză ori o poezie, un poem, cum se spune, nu am nicio noțiune de știință a scrisului în schimb știu prea bine ce vreau să comunic. Întotdeauna este vorba de o convingere puternică și de un sentiment neclar. Când am încheiat, convingerea e clătinată, iar sentimentul e dominant. Ambiguitatea este foarte generoasă. După cum am mai spus, nu-mi place să scriu despre ceea ce îmi place. De aceea mă opresc aici.

7) **V.P.:** În *Ziarul de duminică*, nr. 25/5 iulie 2002, rubrica *La Porțile Orientului*, publicați articolul *De-a spartul geamurilor*. Citez: „În condițiile unei supratatalizării a Europei și în fața valului globalizării, singura cale de a te afirma ca entitate distinctă este cea culturală. Banii și bunurile materiale circulă din ce în ce mai mult și mai liber, dar sunt anonime. Doar cultura și limbile mai au ceva propriu, ceva care le identifică. Dispariția acestui specific nu înseamnă doar pierderea «eu-lui» național, ci și sărăcirea de-

Prin **VLADIA** lui Eugen URICARU, strănepotul cronicarului Axinte URICARU

finitivă a umanității. Pentru apărarea și creșterea culturii proprii, până la urmă singurul element important ce ne ține în această formă de existență colectivă numită poporul român, este nevoie de conlucrare între «administrator» și «administrați.»” Iată, au trecut peste 20 de ani de la această îndreptățită luare de poziție. În tot acest interval de timp, zeci de miniștri s-au perindat în fruntea Ministerului Culturii Naționale. Acești administratori au promis că fac

un nonsens - economie de piață în domeniul culturii. Prima industrie privatizată a fost industria editorială. Nu vreau să amintesc despre avalanșa subculturală a anilor 90, nici de ofensiva demolatoare a televiziunilor comerciale. Voi aminti doar că a dispărut publicul cititor printr-o simplă măsură administrativ-economică - desființarea sistemului de difuzare națională a cărții. Așa s-a ajuns ca un roman să se tipărească între cinci sute - o mie de exemplare, cum altfel când o carte

Zilele Convorbiri literare 2004, în centrul imaginii (sus) Eugen Uricaru. Foto: Vasile Proca

reformă, dar și multe alte lucruri. Nu comentez mai mult. Ca om de cultură lucid, responsabil, care este opinia Dumneavoastră, domnule Eugen Uricaru? S-a schimbat ceva? Ce anume și cum?

E.U.: a) Ceea ce spuneam atunci este perfect valabil, din punctul meu de vedere, și astăzi. Românii nu au cum să fie dominanți în economie, în puterea militară, cucerirea cosmosului etc. Ceea ce se petrece e un fapt obiectiv. Armata aleargă după rezervești, se înarmează cu obiecte second hand, plătește în avans pentru arme depășite moral deja. Singurul lucru pe care se poate baza este paradoxul înapoierei așa cum se întâmplă în economie, suntem prea săraci ca să ne poată atinge cu adevărat crizele mondiale. Ne rămâne doar mintea. Mintea și sufletul. Dacă le pierdem și pe ele vom ajunge, nu suntem primul popor din acest șir, o tabula rasa. De aceea credeam și cred că ministerul cel mai important dintr-un guvern al României este Ministerul Culturii Naționale. Lui i se subordonează toate celelalte. Armata apără identitatea, finanțele acoperă nevoile materiale ale păstrătorilor identității și culturii naționale și așa mai departe. Deci tot ce spuneam nu poate fi contrazis de fapte, de realitate. Sigur că poate fi ignorat. Nu e mare lucru, noi ignorăm până și viața ori moartea altora. Ultimii 20-30 de ani au adus înrăutățirea situației. Școala, principalul instrument social de prezervarea valorilor non tangibile se află într-un proces de disoluție. Președintele Johannis a fost un anticipator lansând programul său **România educată**. Programul a fost un plan de viitor, să facem o **România educată!** Deci la momentul lansării opinia sa era - acum România nu este educată. Am o veste proastă - În trecutul apropiat România era educată la un nivel concurențial cu statele lumii civilizate. Acum România nu este educată. Nivelul de analfabetism și analfabetism funcțional este atât de mare încât e mai bine să nu-l faci public. Dar poți observa că reducerea drastică a numărului de cărți cumpărate și citite este imaginea unei realități crunte. Din păcate, Ministerul Culturii care s-au succedat nu s-au îngrijit decât de repararea castelelor și conacelor care apoi au fost restituite, de cele mai multe ori unor pretendenți falși. Proprietățile nobiliare din Transilvania sunt martorii jafului fără precedent care s-a petrecut cu ajutorul justiției românești. Fără exagerare trebuie să afirm că fără cultură națională, sprijinită cu adevărat, vom fi drumeți în calea lupilor. Eu aud cum lupii zgărie la ușă, iar ușă nu are zăvor.

b) Acum, la 20 de ani de la momentul evocat de Dumneavoastră, lucrurile s-au schimbat. S-au schimbat în rău. Dacă atunci „globalismul” era un subiect incitant, foarte la modă, acum „globalismul” a devenit o realitate palpabilă, care ne iese în cale la tot pasul. Chiar și în această regiune periferică a Uniunii Europene care se numește România, asistăm la înfruntări și confruntări din ce în ce mai pronunțate între globalism și suveranism. Părerea mea este că bătălia este pierdută de către suveraniști în țara noastră. Acest lucru nu este nici întâmplător, nici corect, nici dezirabil. Dar așa stau lucrurile. S-a început printr-

se difuzează într-un cartier ori pe două străduțe. Asistăm la distrugerea unității culturale prin simplul fapt că o carte tipărită la Iași nu e cunoscută, nu există la, să zicem, Pașcani. Așa se creează izolaționismele, separatarismele. Să ne dorim așa ceva? Unii își doresc. Puținele inițiative de promovare a cărților se referă la autori de aiurea. Literatura română nu mai există în conștiința publică. Cele patru-cinci nume vehiculate obsesiv nu sunt decât semnul sărăciei culturale în care supraviețuim. Cum să crezi că un popor are doar câteva nume care să merite atenția cuiva? Nu cred că așa cum e gândit Statul român astăzi lucrurile vor merge cumva în favoarea culturii române. **Cultura română este singura valoare care face dintr-o populație un popor, poporul român.** Ori, globalismul în ascensiune se împiedică doar în acest „ciot”. Drept urmare el va fi smuls și aruncat „la groapa de gunoi a Istoriei”. Cel puțin, așa se vede și planul se va realiza în toate populațiile care cred că se poate trăi doar cu pâine!

8) **V.P.:** În cele ce urmează, reproduc cele 6 întrebări ale anchetei din *Caiete critice*, nr. 1-2/1983, anchetă privind **romanul românesc de azi** și la care au răspuns 25 de scriitori (romancieri și critici literari) printre care și dumneavoastră.

● De ce avem roman? Ce fel de roman avem? Ce a câștigat, ce a pierdut romanul în ultimul deceniu?

● Ce este (poate fi) politic într-un roman: obiectul sau spiritul său? Ce șanse are romanul politic?

● Ce convenții romanesti credeți că sunt la putere și care este atitudinea dumneavoastră față de ele?

● Care sunt limitele și libertățile romanului actual? Dar ale romancierului?

● În ce raport se află romanul românesc de azi cu tendințele cele mai pronunțate ale romanului universal?

● În 1946, G. Călinescu cerea romancierilor români să modereze lirismul, să diminueze sociologia și istoria din roman și să se îndrepte spre „psihologie și umanitate canonică”. Cum priviți azi aceste opinii? Vă încheiați răspunsurile astfel: „Mă opresc aici, în punctul unde ar putea începe o altă anchetă. O anchetă în deplinul sens al cuvântului și nu știu, în acest caz, cine ar pune întrebările...” Azi, după atâția ani, dacă vi s-ar pune aceleași întrebări, cum ați formula răspunsurile?

E.U.: Dragă domnule Vasile Proca, această întrebare mă înduioșează. În acea vreme, ne găseam iluzia libertății concretizată în discuții oțioase despre roman, un gen proteic. Astăzi o astfel de dezbatere mi s-ar părea cu totul la nelalocul ei. Astăzi nu prea mai avem public iar scrierile fără cititori... În epocă apărea o foarte citită revistă denumită *Cinema*. Pentru mine a fost întotdeauna simbolul autismului cultural. Câteva persoane aveau acces la presa de specialitate din străinătate sau vizionau în sistemul de circuit închis tot felul de pelicule și apoi ni le povesteau nouă. Desigur, nu pe toate și nu pe de-a întregul. Era o nebunie! Fenomenul a fost metaforizat în **Reconstituirea**, film realizat de Lucian Pintilie după nuvela lui Horia Pătrașcu printr-o scenă antologică. Anchetatorul are o pungă de plastic, transparentă, plină cu apă în care înoată doi-trei peștișori. Punga este scufundată în

Prin **VLADIA** lui Eugen URICARU, strănepotul cronicarului Axinte URICARU

apa râului iar anchetatorul lovind ușurel cu degetul în pungă spune - Ce, mă, nu sunteți liberi?!

Mi s-a părut o ilustrare genială a sistemului. Din păcate încă n-am ieșit din pungă, noi, peștii, dintr-o pungă ce se micșorează văzând cu ochii. Chestiunea gravă este aceea că ne place să credem că apa din pungă este aceeași cu apa din râu. Asta e justificarea pentru orice! Duișia vine din faptul că pe acea vreme credeam sincer că întrebările și răspunsurile la o astfel de anchetă literară sunt atât de importante încât să merite riscul altui fel de anchetă. De exemplu o anchetă sociologică în care să se găsească și întrebarea - de ce citesc românii romane? Atunci citeau. Acum...

Ancheta cu pricina era un fapt serios, se referea la o realitate. Romanul românesc exista și avea și un rost. Era un câmp de înfruntare artistică și ideologică. Avea atunci autoritate în mintea a milioane de cititori. Avea și dușmani care se ocupau cu temperarea sa prin mijloace administrative. Dar exista și trebuia să ții cont de el. Totul s-a sfârșit într-o batjocură, într-un carnaval pseudo-democratic. Întâi au dispărut editorii profesioniști odată cu privatizarea industriei editoriale, prima industrie privatizată din România post-decembristă. Apoi a dispărut difuzarea națională de carte, au dispărut așa numitele *Centre de librării*. Apoi au dispărut librăriile. În consecință au dispărut cititorii. Iar cei care mai există sunt dezinformați. O carte tipărită la Iași nu se găsește la Cluj sau Timișoara și invers. Uneori cărțile nu se găsesc nicăieri. Au fost închise mii de biblioteci rurale, căminele culturale au ajuns săli de nunți ori discotecii. Și bibliotecile și căminele culturale și editurile statului (Casa Școalelor) au fost construite cu cap și inimă într-o țară care venea direct din evul mediu târziu. S-au distrus sub loviturile puternice ale unui mod de a înțelege cultura ca fiind o variantă a agriculturii ori a industriei ușoare din punct de vedere moral. Iar ca să revenim la roman, pentru cine să mai scrii romane? Acest gen literar are un public specific care a fost dizolvat cu valul de subliteratură tradusă în anii 90 (vezi Sandra Brown și compania) dar și de șuvoiul imens al telenovelelor. Cei mai slabi de înger au cedat și s-au lăsat duși de curentul plin de gunoaie. Au mai rămas câteva sute de cititori reali. Aș putea spune că romanele mele traduse, de la Beijing la Paris, au tiraje umililor de mari dacă mă gândesc la tirajele de acasă. Totul fără banii de la I.C.R. Cu banii de la ICR, sunt cazuri în care s-a investit în cărțile unui singur autor peste un milion de euro. Dacă nu s-ar fi investit ecoul ar fi fost același, presupunând că e vorba de cărți meritorii. Iată cum chestiunea romanului românesc devine chestiunea romanului în sine iar acest lucru este de fapt o problemă personală a fiecărui romancier.

9) **V.P.:** Pornind de la cuvintele **uric** (document, hrisov - primul document local care amintește de orașul Roman este uricul din 30 martie 1392, dat de domnitorul Moldovei Roman I Mușat, considerat întemeietorul orașului), act de proprietate veșnică; **uricar** (persoana însărcinată să redacteze urice în cancelariile domnești), dar ducându-ne cu gândul la Axinte Uricariu, la călugărul Gavril Uricul (Urikovici) - și fără a intra în detalii ce țin de *Istoria literaturii române vechi* - ajungem în domeniul etimologiei, iar întrebarea vine de la sine: ați fost ispitit să coborâți prin secole pentru a vă documenta originea numelui dumneavoastră?

E.U.: a) Cuvântul „uric” în limba română aparține limbajului administrativ-juridic și este printre foarte puținele cuvinte de origine germanică din limba noastră. În germana veche, dar și în cea de azi, **ur** înseamnă - adevărat, autentic, din origine. Cel mai cunoscut termen este **Urfaust** folosit pentru a denumi mitul originar pe baza căruia Goethe a creat marele său poem dramatic. Dar să revenim la semnificația **uric**-ului. Acest act era alcătuit de un „uricar”, secretar în Cancelaria voevodală atunci când Voevodul dăruia moșii sau întărea proprietatea cuiva. **Uricul** este o instituție fundamentală a statului feudal. Cele trei mari atribute ale Voevodului erau dreptul de a da și de a lua (a dăruia moșii sau libertăți, a lua vamă și taxe), dreptul de a bate monedă și dreptul de a chema la oaste. Fără aceste atribute nu se poate întemeia un Stat. **Uricul** este strâns legat de întemeierea Statului Moldovei, iar originea germanică a cuvântului vine în întâmpinarea ideii că în această parte a Europei elementele germanice au fost acelea care au coagulat noi state pe ruinele Imperiului Roman. De ce germanicii? Pentru că ei nu erau parte a imperiului și aveau ciudata idee de a genera regi, făcând abstracție de autoritatea Împăratului. Autohtonii nu își permiteau asemenea blasfemii, de a genera din rândurile lor regi proprii, mai ales că Împăratul dispăruse cu totul. Nici astăzi nu ne permitem, după cum se vede. Pe bunicul

meu și pe ceilalți frați ai tatei, îi chema după buna ortografie conform pronunției - Uricariu. Tatăl meu s-a numit în acte Uricaru. Această mutație m-a scutit de pronunția de astăzi a acestui fel de nume după modelul numelor de origine greacă cum ar fi Antoniu sau Dumitriu. Din toată povestea asta cred că ideea creării statului sub influență germanică merită mai multă atenție. Chiar Moldova, ca denumire, are o posibilă origine germanică, **Molten însemnând bour**. Ceea ce ne duce direct la herbul țării - capul de bour (ori zimbru). E de discutat!

b) Mă provocați domnule Proca! O să vă răspund - **uric** are o origine germanică, provine din **ur**, rădăcina care definește valoarea de autentic, vechi, nobiliar. În limba română **uric** înseamnă documentul care probează aceste lucruri și era emis de Vodă prin **uricar**,

Emil Brumar și Eugen Uricaru
(la Casa Sadoveanu, 2001)
Foto: Vasile Proca

referindu-se mai cu seamă la proprietăți și ranguri. Acest fapt, de a da, proprietăți, ranguri împreună cu faptul de a lua, impozite, taxe etc reprezintă unul dintre atributele constitutive ale Statului. Înclin să cred că întemeierea statelor românești s-a făcut sub influență germanică, iar acest cuvânt, **uric**, prin originea sa, este un argument în favoarea opiniei mele. Numele Moldova este cu siguranță germanic, avem o Moldova (Vltava de azi) în Cehia de azi, teritoriul aprig disputat între slavii și germanii. **Moldau înseamnă ... bour, taur**. Mai poți spune ceva, știind că stema, herbul Moldovei e chiar capul de bour? Poate mă aflu pe teren friabil dar nu pot să spun *nu știu*. Cât privește familia cu acest nume, suntem, după știința mea, una singură, toți Uricarii (cu i sau fără, tatăl meu și bunicul fiind Uricariu) iar din documentele păstrate și din tradiție **suntem descendenți din acel Axinte Uricariu, el fiind de obârșie din Scânteia, Iași**, urmașii săi ajungând în zona Târgu Ocna, pe valea Nadeșului, unde mai sunt și azi niște Uricari, probabil. Cu ciuma lui Caragea, o parte dintre Uricari au ajuns pe valea Bistriței întemeind satul Ciumași. Bunicul a ajuns apoi la Berești Bistrița, unde a fost și primar o vreme, el nefiind chiar țaran, ci armurier cu patalama. Repara nu doar armele de vânătoare, dar și pluguri, roți, tot felul de fierătanii. Am copilărit o vreme în atelierul său, care pentru mine era un tărâm de basm, cu mașinării, piese, instrumente uluitoare și o forjă la care dădeam din zor la pedala foalelor ca să întrețin focul. Tata și trei dintre frații săi au fost în aviație, mecanici sau zburători. Destine ce coincid cu istoria.

10) **V.P.:** „Nici nu-mi vine să cred. Am cunoscut Clujul înainte să fi prins ființă generația '80, înainte de-a fi auzit de vreun șaizecist, înaintea tuturor echinoxistilor și universitarilor de-aci și de aiurea care ocupă acum scena. Era un gol plin de vibrațiile eternității. Clujul dinainte de Facerea Lumii...” Gheorghe Grigurcu, *Fișele unui memorialist*, CL, Nr 2 / 2005
„Clujul meu a rămas un oraș de internate de băieți privind pe geam, înainte de ora stingerii, la internatele de fete. Internate galbene, bandajate în muzică de orgă. Esența orașului este chiar internatul, ori căminul studentesc. Singura figură prin care se poate pătrunde în oglindă este internatul. Apoi, urmează, toată viața, o lungă călătorie spre Cluj, o repetată lovire a frunții de oglindă.” Ion Mureșan, *Cartea pierdută*, Editura Aletheia, Bistrița, 1998.

„Clujul are cel mai frumos (în sensul de «emoționant») cimitir din țară, are cea mai impresionantă statuie ecvestră din România și este orașul cu două Opere și șase teatre. În toate cele pomenite, românii și ungurii se află amestecați într-o sensibilă confraternitate. Când confraternitatea va deveni nepăsătoare vom ști că am intrat în Europa. [...] Este locul unde tensiunea intelectuală se apropie de sublim. Nu-l atinge pentru că nu s-a consumat cu totul amintirea lui Blaga, D.D. Roșca, Hațieganu, Ghibu, Racoviță [...] Clujeni sunt

dintre cei mai vii locuitori ai României. [...] Deasupra Clujului, pe Feleac plutește în ceață biserica așezată de Ștefan cel Mare și Sfânt. Cei mai mulți dintre clujeni nu știu că sunt vegheați de un sfânt. Cu toate acestea el veghează în continuare.” Eugen Uricaru, *Convorbiri literare*, Nr 12/2002, rubrica Portulan.

Așadar, Clujul văzut de trei importanți scriitori contemporani. Au trecut peste 20 de ani de la notațiile Dumneavoastră. Ne putem întreba: Ce s-a schimbat în bine, cum arată Clujul azi? Doresc să faceți și câteva *portrete din cuvinte* unor mari personalități care v-au ajutat în devenirea Dumneavoastră, și-i numesc: Ion Pop, Constantin Daicovicu, David Prodan. Puteți să adăugați și alte nume?

E.U.: Trebuie să recunosc, aveți un dar deosebit de a pune întrebări dificile! Clujul de azi nu mai este cel pe care îl descriam atât de entuziast-sentimental. Spuneam acolo că românii și maghiarii vor ajunge să fie adevărați europeni când nu vor mai lua în seamă deosebirea ci asemănările. Din păcate, după un prim pas entuziast către noua lume ce s-a deschis după decembrie 1989, lucrurile s-au înrăutățit. A început un proces de autoizolare voluntară a comunității maghiare începând cu sistemul educațional. Astăzi cu greu mai găsești copii de grădiniță. De școală, chiar tineri care să aibă un minimum de cunoștințe lingvistice românești. Asta duce la o situație de apartheid evident. Mai rău, în oraș au apărut magazine, restaurante în care nu se vorbește românește, proprietăți ale statului ungar, instituții culturale separate etc. Sunt uimit de administrația Clujului, deja o sută fără un an de administrație românească doarme în papuci și lasă lucrurile să curgă în voia unei elite care reprezintă eventual 15 la sută din populația orașului. Mai nou, Primăria condusă de Emil Boc de ani mulțișori a declanșat o ofensivă de readucere a aspectului orașului la nivelul Evului Mediu, cu piețe fără arbori și flori, cu străzi acoperite din zid în zid cu plăci de ciment, de fapt orașul devine o cochilie. Statuile românești dacă nu dispar sunt coborâte de pe postamente, Someșul din râu a ajuns canal iar stâlpii de iluminat de pe malul său au fost scoși și înlocuiți cu lămpi pitice așa încât nu cred că mai are cineva curaj să se plimbe pe înserat. Viitorul nu sună românește la Cluj din pricina multor români. Asta așa avea de completat la ceea ce spuneam atunci.

11) **V.P.:** În cele ce urmează, reproduc câteva fragmente din cartea *Poezia ca act de insurgență. Cezar Ivănescu în arhivele Securității* de Ioana Diaconescu, Editura Junimea, 2017. „Documentul numărul 67. Informator: „Pandellescu”, „Ivanov” 28.02.1975.

Notă: Sursa l-a frecventat, în ultimele luni ale anului o trecut pe poetul Cezar Ivănescu. Acesta, pe atunci, era preocupat de angajarea sa la revista *Luceafărul*, dorință care s-a și materializat. La *Luceafărul*, Cezar Ivănescu se bucura de prețuirea redactorului-șef și mai cu seamă de cea a lui Mihai Ungheanu. În același timp **petracta** niște proiecte cu câțiva tineri scriitori de la cele două reviste din Cluj, mai cu seamă cu prozatorul Eugen Uricaru. Era nemulțumit de situația din sânul organizației UTC de la Uniunea Scriitorilor și de, susține el, lipsa de dimensiune morală a scriitorului Alexandru Papilian. [...] Informator: Pandellesscu

Nota biroului: Cezar Ivănescu, în prezent angajat ca redactor la revista „Luceafărul” este lucrat prin DUI unde se va exploata materialul. Alexandru Papilian, legătură apropiată, este de asemenea lucrat prin DUI. Informatorul a fost instruit și dirijat să reia legăturile mai organizat cu CI stabilindu-i concepțiile și convingerile politice, relațiile, legăturile sale de natură suspectă. Locotenent colonel Bojin Marius.

Citatul de mai sus îmi întărește, o dată mai mult, convingerea că toți cei care au intrat în legătură cu Cezar Ivănescu erau urmașii de Securitate. Evident, printre alții, și Dumneavoastră. Nu sunt sigur, dar cred că erați urmărit încă de la înființarea revistei *Echinox*. Ne puteți relata care erau acele proiecte pe care Cezar Ivănescu le **petracta** cu Dumneavoastră?

E.U.: a) Don Cezar! Un om admirabil, cu suflet mare, idealist, cu o sfântă naivitate care mai întotdeauna îl obliga la indignare. L-am cunoscut în perioada în care se duceau aprige lupte intestinale în redacția *Luceafărul*, reflex al luptelor majore care se duceau între grupul protocronist și grupul care nu avea nume dar care se agregase în jurul *României literare*, revistă ce preluase nu doar oamenii și ideile *Gazetei literare* ci și un anume comportament elitist bazat în special pe relațiile personale ale unor scriitori cu politicienii în putere, profesioniștii ai acesteia. Anii 70, mai ales a doua lor parte, erau foarte tulburi din pricina unei crize culturale provocată de implementarea unei idei năstrușnice - revoluția culturală. Primele semne apăruseră în urma unei plene din iunie 1971 pe care, în cele din urmă, nimeni nu a luat-o în serios. Această plenară a deschis un conflict intern în lumea culturală, unii actanți riscând chiar o reîntoarcere la dogmatism doar pentru a înlătura de la decizii pe cei care deveniseră un fel de baroni culturali în urma destinderii de după 1964. Am amintit asta pentru a înțelege câte ceva din evenimentele momentului. L-am întâlnit pe Cezar Ivănescu exact

în casa lui Alexandru Papilian, de fapt Stoichiță. Am avut o lungă discuție despre starea lucrurilor iar concluzia a fost că trebuie să ne vedem fiecare de scrisul nostru dar să nu neglijăm conjuncturile pentru a putea îndrepta lucrurile. Singurul care a fost atent la conjuncturi a fost gazda noastră. În final a ajuns asessor la Limoges pentru Frontul Național al doamnei Marine Le Pen. De atunci am rămas într-o foarte bună relație cu Cezar Ivănescu dar o relație de la distanță, el nefiind un călător spre Cluj, eu mergând sporadic la București. Aveam păreri similare despre lumea în care trăiam dar planurile de supraviețuire erau diferite. Viața lui Cezar era infinit mai complicată decât viața mea. Situația a devenit și mai neclară din pricina unor vechi și de neuitat conflicte ale sale cu o parte dintre cei de la *Luceafărul* vechi. Am avut momente de conlucrare cu Cezar, momente de reală satisfacție intelectuală. Știam amândoi că nimic nu se schimbă în lumea noastră literară. Am făcut împreună destule ca să schimbăm ceva, uneori am reușit, alteori nu. Cred că moartea sa, venită ca un trăsnet în plină iarnă, are o legătură directă cu aceste încercări. Așa este! A rămas pentru mine un mare poet cu suflet de copil!

b) Am fost prieten cu Cezar Ivănescu. Un poet excepțional și un om admirabil din multe puncte de vedere. Am fost prieten și cu Alexandru Papilian, un om destul de complicat, provenind dintr-o familie de distinși intelectuali, fratele tatălui fiind un filosof de renume. Restul familiei era din elita României interbelice, marele medic Papilian, după al cărui manual de anatomie învățau studenții de la Medicină, bunicul, general al Armatei Române, rude prin alianță din familia princiară Ghika. Prin natura sa era cam aventurier dar să ne oprim, Alexandru Papilian a murit anul trecut. Fusese consilier municipal în Limoges, din partea Frontului Național al Marinei Le Pen. Când te gândești că ajunsese în tinerețe să frecventeze cercul intim al familiei Ceaușescu. De câteva ori ne-am întâlnit în trei, Cezar, eu și Papi la el acasă, în vila de pe strada Andrei Mureșanu, de lângă Piața Dorobanți. Discutam vrute și nevrute. Papilian (de fapt Alexandru Stoichiță, își luase drept pseudonim literar numele de Papilian, după numele unchiului său la sugestia lui Marin Preda care l-a debutat la *Cartea Românească*), voia ceva la Uniunea Scriitorilor, Cezar voia ceva la *Luceafărul*. Eu voiam altceva decât o problemă concretă cum aveau ei și de aceea mă simțeam cam luat peste picior. Cezar a priceput destul de repede ce vreau și s-a prins în jocul meu teoretic. Doar atât. Că era urmărit, știa și el și eu. După cum știam că eram în aceeași situație. Dar în afara unor păreri greșite sau corecte despre unul sau altul dintre cunoscuții noștri, nimic stânenitor. Am rămas într-o prietenie temperată cu Cezar până când a plecat îndurerat în altă lume. Am și acum impresia că dispariția sa are legătură cu ceea ce voia el la revista *Luceafărul*. Poate e doar un „ceva” ce nu trebuie deslușit.

12) **V.P.:** Acum 140 de ani, în 1883, ca urmare a banilor primiți pentru poeziile publicate în revista **Familia (S-a dus amorul și Când amintirile)**, Mihai Eminescu îi mulțumește lui Iosif Vulcan (directorul revistei): „Mulțumesc pentru onorariul trimis cel întâi pentru lucrări literare pe care l-am primit vreodată-n viață. În România domnește demagogia și în politică și în literatură; precum omul onest rămâne aici necunoscut în viața publică, astfel talentul adevărat e înecat de buruiana rea a mediocrităților, a acelei școale care crede a putea înlocui talentul prin impertinență și prin admirație reciprocă.” Era primul drept de autor primit de un scriitor român. Întrebarea vine de la sine: când ați primit primii bani pentru textele literare publicate? S-au împlinit o sută de ani de la nașterea lui Traian Iancu. Zeci de ani, a lucrat la Uniunea Scriitorilor: vicepreședinte și apoi președinte al Fondului Literar. Ce amintiri aveți despre Tata Iancu și cum s-a ajuns de la **Fondul Literar la Copyro**, unde sunteți președinte? Care-i menirea **Copyro**?

E.U.: Întâi aș vrea să lămuresc un lucru. Fondul Literar a fost un mecanism intern al Uniunii Scriitorilor prin care se plăteau drepturile de autor, se încasa un procent din sumele convenite și se acordau sume variabile, rambursabile sau nu, inclusiv așa zisele „documentări” care cuprindeau diurne și foi de drum pentru cei care își exprimau intenția de a scrie despre „mărețele realizări”. Aduc aminte faptul că în acea perioadă istorică toate editurile aparțineau Statului, că dreptul de autor era real și se plătea, diferențiat, e drept, iar editurile vărsau banii la Fondul Literar care făcea operațiunea de plată și reținerea comisionului, gestionat de o comisie a Uniunii Scriitorilor. Teoretic acesta era sistemul. Întrebare – Câte edituri au rămas în posesia statului și câte edituri au mai dirijat dreptul de autor către Fondul Literar? Răspuns – zero. După 1989 sistemul editorial de stat a dispărut cum a dispărut și sistemul de difuzare a cărții. Rezultatul – o prăbușire dramatică a tirajelor, a drepturilor de autor, a nivelului de cultură, în general. Fondul Literar nu a mai funcționat deoarece nu a mai avut încasări. În 1996 a fost promulgată noua Lege a dreptului de autor, cunoscută sub numele de legea 8. Pe baza acestei legi, pe baza unei asocieri voluntare a unor autori,

Prin **VLADIA** lui Eugen URICARU, strănepotul cronicarului Axinte URICARU

a luat ființă Copyro, după model european, inclusiv denumirea, care avea posibilitatea să gestioneze alte drepturi de autor, cele care apar după publicarea volumului, prin folosirea acestuia sub diferite forme – prin copiere, folosirea la radio, televiziune, piraterie propriu-zisă etc. Autorul este suveran asupra dreptului său de autor și îl încasează pe baza contractului său editorial, dacă există. Cum aceste contracte sunt de multe ori formale, ajungându-se ca autorul să-și

făcut să ajung un apropiat colaborator al său. Întâi la revista *Luceafărul*, 1990, apoi la Uniunea Scriitorilor unde am fost secretar al Uniunii, vicepreședinte și apoi, după moartea sa atât de violentă și de misterioasă, președinte. Împreună am lucrat la un Program serios de redresare a Uniunii Scriitorilor, program pe care l-am continuat după dispariția sa. Recenta comemorare de la Muzeul Literaturii din București mi-a oferit prilejul să văd persoane care l-au urât și atacat

Zilele Convorbiri literare, aprilie 2004.
De la stânga la dreapta: Eugen Uricaru, acad. Alexandru Zih, acad. Nicolae Breban, Lucian Vasiliu

plătească apariția, drepturile acestea gestionate de către Copyro devin singurele care beneficiază de o garanție. Nu e un lucru simplu și nici ușor de realizat. Au existat și există destule voci care susțin că de fapt Copyro este Fondul Literar furat de la Uniunea Scriitorilor. Este fie o ticăloșie, fie o prostie. Între Copyro și Fondul Literar nu există nici o legătură. Copyro este înființat pe baza unei Legi, Fondul Literar este, sau a fost, un mecanism intern al Uniunii Scriitorilor. Curios este faptul că unii dintre reclamații se află pe lista marilor datornici la Fondul Literar, care nu au restituit niciodată sumele așa-zis împrumutate. După atâția ani n-a mai rămas decât nărvul „Pupă-l în bot și papă-i tot”. Copyro a reușit ca în mulți ani, cu eforturi inimaginabile, să introducă o oarecare ordine în domeniu și să cultive un respect față de Lege și față de dreptul de autor, indiferent de formele sale de exprimare. Nu am fost un apropiat al lui Traian Iancu, înainte de 1989. De fapt nu am făcut niciodată un împrumut de la Fondul Literar și nici documentări nu am solicitat. Desigur, întâmplător l-am văzut la Uniunea de câteva ori. Era un ins jovial, foarte aferat, trupeș, iute în mișcări, întotdeauna gata să îndeplinească măsurile care ar fi venit de la Președinte ori de la alte persoane cu responsabilități. I se spunea „Tata Iancu” pentru că se purta „părintește” cu clienții. Clienții aceștia erau o ceată de tineri sau mai puțin tineri care își găsiseră un mod de viață prin solicitarea de împrumuturi, documentări și ajutoare. Era politica, înțeleaptă, zic, a Președintelui Zaharia Stancu și a următorilor președinți de a proteja Uniunea și membrii săi mai gălăgioși. Unii dintre ei au făcut carieră. Puțină lume știe că Traian Iancu era autorul libretului operetei „Plutașii de pe Bistrița”, era căsătorit cu foarte cunoscuta și apreciată solistă Virginica Romanovschi, avea un humor destul de fin și scria versuri ocazionale. Se zvonea că fusese gardă de corp al lui Petru Groza și de aici bârfele derivate. Altfel se vedea un bănațean de treabă, devotat breslei, așa cum o înțelegea el. Orice am spune, nu a fost o interfață cinică, ci una mai degrabă grijulie cu Puterea.

13) **V.P.:** Festivalul Internațional de Poezie, ediția a XXVIII-a, 18-20 octombrie 2001, Sighetu Marmăției. Joi, 18 octombrie, orele 11, Casa de Cultură: Festivitatea de deschidere; Simpozion: Laurențiu Ulici în memoriam - omul și opera. Lansarea cărții *Mitică și Hyperion*. Prezintă Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor. De atunci, au trecut douăzeci și doi de ani.

S-au împlinit 80 de ani de la nașterea lui Laurențiu Ulici. Anul acesta (2023), în prezența Doamnei Aurelia Ulici, la Sighetu Marmăției, ediția Jubiliară a Festivalului Internațional de Poezie. Cele trei zile ale manifestărilor s-au desfășurat sub patronajul spiritual al lui Laurențiu Ulici. Ținând cont că i-ați fost un colaborator foarte apropiat, un prieten bun, evocați, vă rog, ce amintiri vă leagă de personalitatea emblematică a celui care a fost președintele Uniunii Scriitorilor până în 16 noiembrie 2000.

E.U.: Laurențiu Ulici, Dumnezeu să-l țină în dreapta Sa, era o minte strălucitoare și un personaj destul de complicat. Ne-am cunoscut întâmplător în 1971 și de atunci am rămas buni prieteni. Evenimentele au

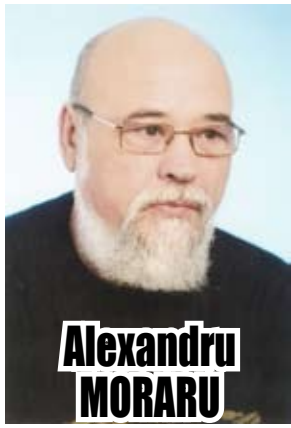
cât era în viață, vorbind frumos și chiar decent despre el. Așa îmi ajunge. Aventura sa politică i-a fost nefastă. Îi port o amintire vie și luminoasă și mai știu că oameni ca el sunt rari. A făcut multe lucruri bune pentru alții, pentru scriitorii români. Totul se plătește!

14) **V.P.:** Vă propun un **meridian spiritual** Iași-Cluj-Napoca: meridianul Adrian Marino. Teoretician literar, comparatist, istoric literar, eseist și publicist (n. 5.IX.1921, Iași 16.III.2005, Cluj-Napoca). Adrian Marino, în *Hermeneutica ideii de literatură* (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987), teoretizează conceptul de *viață literară* pe trei planuri. Pe scurt: a) „*Viața literară* este totalitatea celor care scriu, în sens profesional, apoi cultural și estetic-literar al cuvântului [...]”. b) „*Viața literară* reprezintă corpul social constituit și recunoscut, mai mult sau mai puțin organizat prin instituții specifice, al oamenilor de litere [...]”. c) „*Viața literară* semnifică, în sfârșit, tot ceea ce se referă la „litere” sub aspectul manifestărilor colective ale oamenilor de litere și ale publicului literar [...]”.

Peste 23 de ani, în 2010, Editura Polirom, prin amabilitatea Doamnei Lidia Bote-Marino, publică *Viața unui om singur*, un consistent volum de memorii al regretatului cărturar. În capitolul *Jungla „vieții literare”*, dar și-n celelalte, putem afla răspunsuri la cele *trei planuri* enunțate mai sus. Ce amintiri aveți despre Adrian Marino? Având în vedere vasta Dumneavoastră experiență în domeniul culturii (de la redactor șef de revistă la președinte al Uniunii Scriitorilor), vă rog să ne spuneți: azi, cum arată viața literară românească (cu bune, cu rele)?

E.U.: Adrian Marino a fost un mare singuratic ori în cultura noastră a fi singur înseamnă să fii ținta celor care sunt în grup. A fost un intelectual care a depășit cu mult condiția contemporanilor. Este autorul unor lucrări solide, de referință nu doar în România. Ce s-a întâmplat după 1989 este ilustrarea fidelă a dezastrului cultural pe care îl traversăm. Nu a avut prieteni, public vorbesc, și se lupta de unul singur pentru valorile în care credea. A avut o viață chinuită, dar nici posteritatea nu este foarte confortabilă. Motivele urii cu care a fost înconjurat sunt multe dar sigur toate includ și un procent important de invidie. Nu i-am fost apropiat, întâlnirile cu el, scurte, erau ca niște scăpărări de inteligență care împrăștiau negura vremurilor pentru câteva secunde. Un moldovean rătăcit printre ardeleni, ar spune cineva. Adrian Marino a fost un român rătăcit printre provinciali. Cât despre viața literară românească pot spune că agonizează, însă nu moare. Despre restul, rămâne doar pentru mine. Nu sunt o persoană publică. Pentru public scriu cărți. Doar atât. Cine sunt, ce-mi place, ce nu-mi place nu are nici o importanță. Am un singur crez, cuvintele cristice „Trăiește ca și cum ai muri mâine, construiește de parcă ai fi nemuritor”.

V.P.: Vă mulțumesc foarte mult pentru răspunsuri și pentru răbdarea de care ați dat dovadă. Cât timp a durat dialogul nostru, s-au declanșat războaie, au avut loc atentate, s-a subțiat și mai mult stratul de **permafrost**, s-au schimbat multe în lumea aceasta...

Lumini și umbre în amurg

fragment
de roman

Femeia pleacă, apoi se întoarce numai decât cu o scrisoare de format mijlociu, colorată în crem. I-o predă și Mischie îi mulțumește, după care își ia rămas bun și o apucă îndărăt, spre casă. Merge mașinal, ezitant, din ce în ce mai nesigur. Buricele degetelor pipăie des epistola, dându-i impresia că hârtia îi arde pielea, transmițându-i furnicături de la încheietură în sus. Își biruie nerăbdarea și n-o deschide acolo, în stradă, ca să-i afle conținutul, mesajul postum al unei ființe apropiate și care se stinsese încet, pe tăcute, într-un anonim nemeritat. În autobuz, mai că deacează ispите și e pe punctul de-a o cedea lipi, însă renunță în cele din urmă. Ultima treime a traseului o parcurge în același tempo lent, devitalizat. Când ajunge în camera sa, se trânteste pe canapea și rămâne o vreme imobil, ținându-și oboseală majoră infiltrată în țesuturi.

Treptat, răcoarea încăperii îl înviează întrucâtva, diminuându-i senzația aceea de sfârșeală și de prăbușire în sine. Plicul e la un pas de el, pe noptieră, însă un pui de teamă îl împiedică să-l desfacă. Vecina îi spusese clar că Anda răposase, dar, pe undeva, îl curta ideea că, probabil, nu era adevărat și că fosta lui șefă trăiește, iar el fusese victima unei grave dezinformări comise din cine știe ce interes. Poate că totul se reducea la un bluf sau era consecința imaginației sale bolnave, ori a unui vis bizar prelungit peste limitele admise și întrupat în bustul realității tangibile. Se amăgește un timp cu gândul acesta, până ce misiva îi cade iarăși în raza privirii, contradicându-l prin concretețea ei provocatoare.

Într-un târziu, întinde mâna și, cu gesturi lăncede, despică la unul din capete dreptunghiul de hârtie. „Radu, pot să-ți spun «Radu», nu? Uite, îți fac o confesiune: am suferit toată viața de un fel de «insuficiență senzorial-afectivă», pricină din care nu m-a putut atașa sentimental de nimeni. Pare curios să auzi asta din partea unei femei măritate, cu un anumit exercițiu al căsniciei, dar care n-a iubit niciodată. Am așteptat îndelung cealaltă jumătate a mea, sufletul meu geamăn, însă el n-a vrut să apară... De aceea, când te-am văzut pe tine, am avut o tresărire. Mi-am dat seama că ești diferit de alții, dar soarta nu te-a răsfățat. Ca pe mine, de altfel. Eram doi eșuați pe atolul disperării în căutarea celui reazem ce face existența suportabilă. Dacă unii bărbați cultivă idealul femeii-camarad, femeii-soră, aptă pentru orice sacrificiu și încercări, tot așa hrănesc și eu modelul bărbatului-prieten, bărbatului-frate, gata de dăruire și de jertfă necondiționată. Știu că sună romantic, poate chiar desuet, dar eu sunt de modă veche și pentru reciprocitate. Singurul meu regret e că n-am întregit clipa, însă nu mai e timp. Adio, și ai grijă de tine! Anda.”

Bulversat, Mischie are în sfârșit dovada că Anda nutrise față de el sentimente mai presus decât cele de simplă amiciție. Bănuise el ceva, dar nu era sigur. Forma obiectului unei dragoste neîmpărtaşite, consumată la nivel platonice și mărturisită abia acum prin intermediul scrisorii, când deja semnatară părăsise pe catafalc lumea terestră. O parte din dânsul conștientiza perfect starea de fapt, însă cealaltă latură nu voia să admită că Anda trecuse așa de iute și de timpuriu hotarul celor vii. Percepse dispariția ei ca pe o nedreptate crasă sinonimă cu o injustiție de proporții incommensurabile. Nimeni nu-i făcuse atâta bine

și nu-i stătuse în preajmă în dificila perioadă a propriei cochetări cu solia morții premature. Iar când, fie și într-un târziu, dorise să-i mulțumească, să-și exprime recunoștința, constată că nu mai are cui.

Aude pași pe coridor, apoi imediat se deschide ușa și Profira se ivește în cadrul ei. „Am copt o plăcintă, Radule. E cu brânză dulce, cum îți place ție. Hai!” „Mersi, însă aș vrea să mai rămân puțin. Vin mai încolo, de acord?” „Cum dorești. Sper că nu te simți rău!” „Nu. Abia m-am întors din oraș și m-aș odihni căta”. Gazda se retrage, spre ușurarea chiriașului căruia numai la mâncare nu-i ședea gândul. Imaginea Andei îl copleșise întru totul, relevând-o, prin aduceri-aminte, în ipostaze și împrejurări diferite, cu autoritarismul ei simpatic și simțul echității, cu intuiția ei particulară și cu spiritul umanist neechivoc. N-ar fi presupus niciodată că, pe plan conjugal, fusese atât de nefericită. Nu lăsase să se întrevadă nimic, nicicând. O împiedicase, probabil, mândria, orgoliul ce nu admitea scăderi și lamentări păguboase pe canavaua extrem de fertilă și de vastă a coabitării domestice. În ciuda acestei evidente, existase mereu un element pe care Mischie îl sesizase încă de la prima lor întâlnire: tristețea, mimica ei abătută, aerul de vinovăție afișat uneori cu dezinvoltură și inocență adolescentină. Purtase îndelung povara dublei suferințe – fizice și afective – fără a se plânge, fără a o trâmbița public sau a-și da cu capul de pereți. S-a stins precum trăise – tăcut, decent, într-un anonim injust, cerându-și parcă scuze pentru vremelnica sa intruziune în spațiul comunității pământene.

Mischie recitește scrisoarea cu atenție sporită, încercând să descopere printre rândurile noi sensuri, alte înțelesuri ascunse, deși stilul autoarei era clar, simplu și, mai ales, sincer. Asupra acestui aspect n-avea nicio îndoială. Onestitatea Andei era mai presus de orice bănuială, o cunoscuse îndeaproape și se convinsese nu o dată de probitatea-i morală. Recunoscând că-l iubise, nu făcuse altceva decât să-și exprime simțămintele autentice vis-a-vis de el, chiar în ultimul ceas, de parcă n-ar fi dorit să plece pe lumea cealaltă cu sufletul încărcat. Ciudat, deși nu-i pricinuisse nici cea mai mică neplăcere, trăiește un acut sentiment de culpabilitate apropro de soarta ei. O clipă își imaginează că, de s-ar fi străduțit, ar fi putut împiedica, sau barem amâna, deznodământul funest. Proverbiala sa lipsă de inițiativă și-a spus iarăși cuvântul. Reacționa mereu cu întârziere, iar atunci când, în fine, se angaja, o făcea aproape invariabil cu stângăcie și cu ideea monomană de-a nu stânjeni și de-a cădea în ridicol. Or, în fața Andei, prăbușirea în rizibil l-ar fi nenorocit realmente, căci nu rareori ea se purtase imprezvizibil, uimindu-l prin deseale schimbări de atitudine. Acum, în noul context, originea acelei conduite e explicabilă, dar în trecut constituie un motiv serios de reținere și de punere în gardă. Detesta capriciile muieresti la fel cum ignora și ținuta provocatoare a unor femeiuși răzgăiate. Gândul că e doar un obiect oarecare de joc sau de plăcere, îl exaspera. În cazul său, cenzura lucidității și crusta vanității nu puteau fi dislocate oricum și de către oricine. Lipsit de promptitudine și veșnic perdant, se refugiase pe smârcul meditației sterile, găunoase, consumându-și reveriile și frustrările în solitudine. Nu ieșirea propriuzisă „în larg” îl speria, ci instabilitatea și toanele valurilor.

Așază plicul pe noptieră – unica probă materială din partea celei ce fusese cândva binefăcătoarea sa – și își pirolește privirea în tavan. Compusă din câteva tije de fier forjat, lustra configurează o piesă asimetrică prevăzută cu trei becuri și un tub de neon. De unul din brațe atârna un fir de păianjen, care se leagănă ușor în boarea unui curent abia perceptibil. Afară, cerul, zărit prin geam, se păstrează tot mohorât. Norii îl cotropiseră în bună

măsură, tencuind eficace un soare temporar învins. Când Traian apare în odaie, îl găsește tolănit în pat, cu brațele și picioarele îndepărtate, ca răstignit. „Ce e, vărutule, ți-e rău?” Mischie se ridică în șezut și, aducându-și genunchii la piept, îi cuprinde cu brațele. „Nu. Stăteam așa... mă odihneam”. „Acu’ gata, te-ai odihnit destul. Plăcinta s-a răcit deja. Hai, că m-a trimis Profira după tine!”

Chiriașul părăsește dormeza și-l secondează la bucătărie, unde, pe un platou lat, îl așteaptă o bucată de aluat copt, umplut cu brânză. Ia furculița, smulge un boț și înghite mașinal. „Profira ce face?” „S-a dus la vecina. Vine acuși”. Gazda înhață la rândul-i un dărb de plăcintă și amândoi mestecă, o vreme, în tăcere. Când termină, Traian se apleacă nițel peste masă. „Auzi, vărule, eu te cunosc ca pe buzunarul meu. Să nu-mi descânti tu că n-ai ceva pe suflet. Hai zi-i, ce te apasă?” „De ce crezi că m-ar apăsa ceva?” „Fiindcă ești plouat, de aia. Te miroso. De mine nu te poți feri, cu toată deșteptăciunea ta”. Mischie împinge farfuria în lături și surâde trist. „Așa e, Traiane. Ești isteț. Nu poate omul să te ducă de nas”. „Ce, nu-ți place? Doar atâta ai ciugulit?” „E gustoasă, însă mănânc mai încolo. Nu mi-e foame, mai curând aș dormi”.

Traian se repede în cameră și revine cu sticla de rachiu. Toamnă în pahar și un damf ispititor de prună răcoaptă se lățește în încăpere. Dă pe gât o dușcă, apoi încă una și umple din nou paharul. „Spune, vărutule, ce te doare?” „Păi... fosta mea șefă... de le sere...” „Ce-i cu ea?” „A murit”. „Da?! Recent?” „De două săptămâni. Azi am aflat. Ultima oară, la spital, m-a invitat să-i fac o vizită și mi-a dat adresa. Regret că n-am percutat mai devreme. Aș fi găsit-o în viață și eram mai dumirit. Sincer, îmi pare tare rău...” „Asta era femeia aia consecutate, de care ne-ai mai povestit și altădată, nu?” „Exact. M-a ajutat neîngrădit, iar eu nici măcar n-am participat la înmormântare!” „De aia te simți dărâmat?” „Hm... N-aș fi vrut să se termine astfel. Era grav bolnavă, dar nu s-a trădat niciodată. Culmea e că tot ea mă încuraja, chit că situația ei era mai complicată decât cea a subsemnatului”.

Traian adastă căta pe gânduri, pe urmă soarbe din pahar și-și trece palma uriașă peste buze. „Păi, vărule, cu soarta nu te pui. Atâtea zile a avut pe răboj. Păcat de dânsa. Dumnezeu s-o ierte...! Da’ nu pricep o chestie: cum de-a răposat așa de iute?” „Suferea de mult, însă acum a s-a împlinit sorocul. A fost o persoană tare, nu se văita din orice. A dus beteșugul pe picioare până în ultima clipă. Am bănuțit mereu că are ceva... Fiindcă uneori era ciudată. Dar, nu mi-am închipuit că va pieri cu o asemenea rapiditate. Știu că e moartă, că nu mai e printre noi, și tot nu mi vine să cred. Îți spun cu maximă sinceritate, Traiane: în afară de voi, nimeni nu m-a sprijinit ca Anda. De aceea, va dăinuți permanent în inima mea”. „Uite, te întreb ca între bărbați: ați sădit, înaintea, relații speciale?” „Nu. Însă mi-a desțâlnit, într-o scrisoare ce mi-a parvenit, că m-a iubit. Mărturisirea m-a surprins, întrucât am văzut în atitudinea ei față de mine, în trecut, cel mult expresia unui raport de amiciție. Ea, pesemne, a ținut mai sus, iar eu n-am răspuns adecvat”. „Și ce, te învinovățești?” „Nu, dar regret că n-am prins-o încă trăind. Asta mă macină mai abitir, deși...”

Apariția Profirei întrerupe dialogul, fapt speculat îndată de Traian, care își completează paharul cu rachiu și-l dă peste cap. Femeia așază pe masă un tandem de cantalupi borțoși, galbeni și parfumați. „Mi-i i-a dat vecinul Grasin. Are în grădină, în pintelul dinspre Nedelea. Acolo, pământul e mai jos și nisipos”. Femeia trece în camera alăturată și se schimbă de haine. Când revine în bucătărie, îi găsește pe amândoi cufundați în tăcere, cu figurile pleoștite. „Ce-i cu voi? Vi s-au înecat corăbiile? Ce stați ca la priveghi?” Traian o pune în temă, încât, la sfârșit, nevasta

oftează, împreunându-și palmele. „Domnul s-o odihnească! Radu mi-a povestit de ea și știu că a fost de treabă”.

Mischie simte că se sufocă, nevoia de aer devine imperioasă și iese în curte. La mohoreala din cuget se adaugă și urătenia vremii, nu prin răceală ci prin nuanța ei cernită și uimedă prefirată întruna din streășina norilor. Ici, colo, ochiurile de apă din bățatură își reduseseră dimensiunile, rămânând ca niște mărturii palide ale ploii nocturne. Brăzdată de ghearele orățăniilor, țărâna se transformase într-o arie de mocirlă care, în părțile mai înalte, începuse deja să se zvânte. Discret, Profira răsare lângă el. „N-ai mâncat plăcinta, Radule...! Nu ți-a plăcut?” Mischie surâde și-o măsoară cu simpatie nedismulată. „De n-o să-mi priască ceva gătit de tine, atunci va fi sfârșitul lumii. Pur și simplu nu mi-e foame”. „Se vede că nu te lasă indiferent”. „Ce?” „Moartea ei. Te frământă mai mult decât vrei să arăți. Eu, una, te înțeleg. Nu întâlnești în fiecare zi un om după care să tânjești”. „Mulțumesc, Profira. Tu întotdeauna judeci cu mințea și cu sufletul. De aia, pun mereu preț pe spusele tale și te aștept ca pe o ușurare. Habar n-am, zău, cât și cum mă voi putea revanșa față de voi. Știi, uneori mi-e atât de rușine...” „De ce?” „Că fac degeaba figurație pe pământ. N-am niciun rost pe lumea asta. Nu mi-găsesc locul niciăieri și sunt veșnic bântuit de neliniști. Parcă m-a blestemat cineva să n-am odihna și să îndur toate mizeriile și umilințele. M-am ivit cu durerea, cu ea am trăit și tot ea mă va răpune prematur. Pentru mine, Profira dragă, speranța are consistența firului de praf ce dispare la cel dintâi strănut al brizei”.

Merg câțiva pași împreună, spre grădină, apoi femeia se oprește brusc. „Ești abătut, Radule, din cauza veștii triste. De aceea, vorbești așa. Orice om are o menire, de ce te desconsideri?” „Și care e menirea mea? Dar nu, nu te chinui să-mi răspunzi. Întrebarea e grea, iar eu sunt prea lucid. Se pare că <<menirea>> mea e să incurc cărările”. „Ei, exagerezi...” Bărbatul își țuguie buzele și o măsoară fix, cu insistență ciudată. „Știi, Profira, există un moment special al zilei, la scăpătat, când lumina se îngână cu umbra și din împerechierea lor rezultă amurgul. Atunci m-am născut eu, ca fiu al întunericului”. „Brrr! Mă înfricoșezi, Radule!” „Chiar? Eu doar rostesc un adevăr, fără intenția de a te speria. La crepuscul se petrec cele mai neobișnuite fenomene, sub oblăduirea tainei. Crezi că, după ce-am cochetat de atâtea ori cu moartea, îmi inspiră aceeași teamă ca la început? O dată șocul inițial consumat, lucrurile își recapătă conturul palpabil, se îmblânzesc”.

Profira se urnește din loc și, când ajunge la gardul ce desparte curtea de grădină, se răsuțește spre el. „Te înțeleg tot mai puțin. Iar mă îmbrobodești cu filosofiele tale!” Mischie surâde stingher și izbește cu bombeul de crâmpei de moloz, care descrie o traiectorie balistică și aterizează câțiva metri mai încolo. „Bine, schimbăm macazul. Nu vreau să te indispu și să-ți tulbur somnul. Uneori simt nevoia să evadesc din tipare, iar cuvântul e cel mai la îndemână mijloc. De-aș avea o limuzină, de pildă, aș goni cu ea până mi s-ar termina benzina. Sau un avion – la fel. Dar, cum n-am de niciunele...” „Tot glumeț rămâi, Radule. Am uitat să-ți spun că ți-am luat medicamentele de la farmacie. Ți le dau deseară, la culcare”. „Mulțumesc. Vezi de ce depinde viața omului? De un hap, o pastilă, un drajeu de nuanță cadaverică și gust respingător. Însă ea mai atârna și de altceva. De un amănunt atât de banal, de derizoriu, încât stârnește râsul: e dependentă de vânt. Nu de cel meteorologic, ci de cel organic. Dacă, postoperator, n-ai vânturi, ori barem un vântuleț, colea, ești în pericol. Așa că ai ceda o avere întregă pentru un biet părțuleț, care, altminteri, e egal cu zero absolut. Dar, te rog să mă scuți. Iar m-a luat gura pe dinainte și vorbesc șapte la leu”.

Constantin STANCU

Povestiri între alb și negru cu Dumitru Augustin Doman

Dumitru Augustin Doman are plăcerea de a povesti, proza scurtă îl avantajează, îi dă posibilitatea de a reda fragmente din viața marilor peisajului provincial. Cu volumul de povestiri *Omul cu drujba roșie și alte povestiri**, apărut la Limes în 2023, scriitorul ne poartă într-o lume veselă, absurdă,

o lume a facilului și a dinamicii mundane. Societatea pare a glisa spre o perspectivă zglobie și caraghioasă.

Scrise cu nerv, personajele au o viață bine așezată, pe valori absurde, tragedia și umorul zguduie timpul lor. Ele trăiesc într-o sferă aparte, nici în trecutul glorios al comunismului de față, nici în viitorul globalist capitalist în care au intrat. Au un timp de unică folosință, coagulat după măsura vieții lor, bazată pe mici detalii care devin mari proiecte. Dumitru Augustin Doman a creionat cu talent aceste momente speciale din viața personajelor sale. Ele au un scop, dar unul deviat. Au valori, unele afectate de neputințe. Sunt harnice până la limita hilarului. Viața lor este prinsă între un optimism gregar, un timp boem al alcoolurilor de sezon, birocrație, amintiri zburdalnice, nepotriviri imputabile altora.

Sugestiile vin natural, din corpul textului. Drujba roșie simbolizează pe distrugătorul harnic, mereu pus pe revoluții și schimbări de dragul schimbărilor. Un simbol al trecutului, manifestat într-un prezent aparent. Evenimentele se ivesc din pasta vremii: sfințirea autoturismelor, ritualul de înmormântare, chirurgul de mătase, cel cu teoria, fundul bombat al cofetăresei, un semn al marketingului de sezon, parastase bine organizate, autoritatea militarilor în vremuri de pace, traficul de influență la modă, ucigașul sensibil, venit din altă lume etc. Cu alte cuvinte, povestirile curg spre cititor cu sinceritate literară, umor și absurd. Nimic despre noua lume în care au intrat personajele, fără atenție pentru noua situație a capitalismului captiv. Ele nu sunt interesate de marketing, tranzacții, cotații la bursă, construcția de afaceri. Așteaptă un stat paternalist care a căzut în ruină, trăiesc un timp abandonat... Doi vecini dispută doi cai, unul alb, altul negru. Bietele animale ajung în ceauș, disputa lor este una tradițională, pentru că așa se face, nu? (*Calul alb și calul negru*, p. 21 și următoarele).

O grupă de soldați sapă groapa superiorului care a trecut la cele veșnice, o fac disciplinat, cu sistem, pe marginea noii gropi ei trec sticla cu băuturi tari din mână în mână. Problema este că poziția gropii nu era pe măsura gradului fostului superior și povestea continuă într-un timp absurd (*Groapa viceamiralului*, p. 23 și următoarele). În vremea izolării, vreme de criză socială, personajul însingurat joacă șah cu sine, o dată cu piesele albe, altă dată cu piese negre... Are, deci, șansa să fie victorios, satisfăcut de noua situație... Alternanța dintre alb și negru apare mereu în proza scurtă semnată de autor, este punctul în care personajele trebuie să se decidă, dar decizia lor este într-un ținut gri... (*Jocul de șah*, p. 28 și următoarele) Consilierul local, fost militar, jandarm cu experiență, șeful popotei timp de 25 de ani, pensionar activ, sesizează imediat oportunitățile din zona sa,

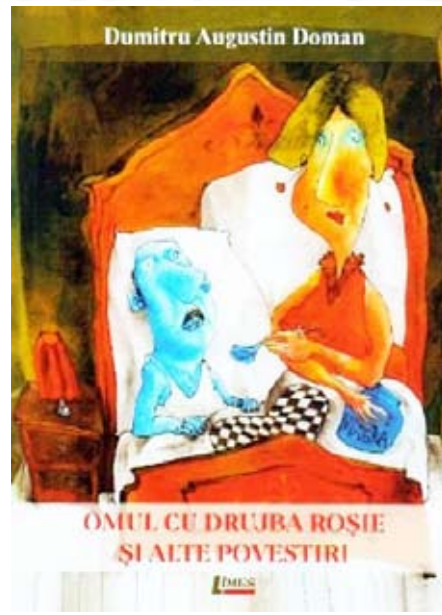
pretinde unu la sută din afacerile aprobate în consiliul local, votul lui fiind unul decisiv. Știe să acționeze în vremuri tulburi, are disciplină și atenție... pentru sine... (*Mister Unu la sută*, p. 36 și următoarele). În lumea de azi ar putea exista un judecător care nu ia șpagă, nu trăneste dosare, nu execută comenzi politice. El ar merita un monument... (*Monumentul judecătorului necunoscut*, p. 61 și următoarele). Un jurnalist ține ziarul *Expresul de ambe sexe*, scrie la comandă pentru partidele aflate la putere sau în opoziție, știind să atragă resursele în zona sa și să exploateze lumea bună a politicii (*Extremistul de stânga și de dreapta*, p. 97 și următoarele). De la un accident banal, spargerea unei oglinzi laterale la autoturism, se ajunge, la inițiativa agentului de asigurări, până la reparații totale, cu sume importante, pentru ca acesta să-și încaseze comisionul... Acțiunea crește treptat, până la reparația capitală a autoturismului (*Oglinda spartă*, p. 91 și următoarele).

În povestirea *Orașul de oțel*, oamenii se sacrifică pentru realizarea combinatului în orașul Oțelul Purpuriu, se finalizează lucrarea cu mult aplomb, imediat apare și investitorul din Australia care a cumpărat combinatul, l-a dezmembrat pe bucăți și a dus materialul în Australia pentru a-l topi. Concluzia autorului: „Și-am încălecat pe-un cățel și v-am spus povestea combinatului de oțel” (p. 96).

Dumitru Augustin Doman scrie cu aplomb, umor și intră în mintea personajelor cu talent: „Alexandru Mătase îl privește pe ministru ca pe unul picat din lună. «Domnule ministru, nu cred că m-ați înțeles. Eu sunt protagonistul congreselor de chirurgie de la Veneția, New York, Dresda și multe altele. Am o vitrină întregă de trofee, de titluri academice, inclusiv de la Beijing. Dar, eu nu operez. Eu sunt un teoretician strălucit, dacă vreți și pun la dispoziție referințe internaționale și din țară cu metodele mele revoluționare de intervenții chirurgicale. Dar de operat, m-a ferit Dumnezeu. Atât de jos nu pot ajunge niciodată. Și-apoi, să vă spun un secret: leșin pe loc când văd sânge...»” (*Chirurgul de mătase*, p. 66).

Azilul de femei în vârstă, o inițiativă socială demnă, este descris cu mult haz: „Azilul de bătrâne din mijlocul pădurii de brad este o clădire uriașă, și rotundă și pătrătoasă, un fel de cub înscris într-o sferă, cu spații verzi de jur-împrejur, dar cu multă verdeață chiar în burta ei, în centrul perfect al sferei care corespunde, de altfel, centrului perfect al cubului” (p. 56).

Exemplele pot continua. Cu fraze clare, simple, dar nu simpliste, scriitorul transmite un mesaj despre lumea aflată sub semnul drujbei roșii. O face relaxat, cu umor și deschidere. Fiecare personaj are povestea lui, una importantă în economia vieții. Destinul are rolul lui în acest malaxor de vieți, aflate la limita dintre alb și negru, dintre o lume și alta. Numele personajelor sună ilar: preotul are numele de Vasile Gheorghioiu și vrea donații pentru Sfântul Terapont; vecinii: Ilie Albu și Vasile Negru, dispută pentru doi cai, unul alb, altul negru; Gari

Moșmondeanu este individul aflat în izolare; octogenarul care a decedat: Vasile Oprescu; sergentul de motorizate: Norocel Bizon; patroana de cofetărie: Cecilia Bombea; Francis Hamer, directorul combinatului de oțel; televiziunea aparține deputatei liberale Geanina Pușcalău; jandarmi de serviciu: Avram Motan și Lotar Ferezeu etc. Numele definesc pofta de acțiune și implicare în mundan.

Ioan Lascu reține pe aripa de pe ultima copertă: „Incitațiile și deflexiunile către absurd se apropie și nu o dată – de cele ale maestrului genului, Urmuz, că doar Dumitru Augustin Doman locuiește pe urmuziana stradă Vlad Țepeș, la nr. 2, chiar în orașul natal al celui enorm și monstruos «grefier», în Curtea de Argeș”.

Câteva date *Bio-bibliografice* despre prozator sunt prezente în carte,

pe aripa primei coperte. Este prozator, eseist, jurnalist, redactor-șef la revista „Argeș”, a publicat numeroase volume, tratând, printre altele, despre *Moartea noastră cea de toate zilele* (2007), *Sâmbătă, duminică și alte singurătăți* (2016), *Moartea de după moarte* (2019), *Cetățenii lui Urmuz* (2008) etc. A obținut mai multe premii literare acordate de reviste literare de prestigiu din țară și premii ale Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Pitești (2008) sau Filiala Alba-Hunedoara (2019).

Personajele sale au speranțe mari, văd dincolo de limitele imediate, pensionari cu stabilitate sociale, visează: „Dar, Andrei readuce discuția unde este el cel mai tare, lider nu al minierilor, ci al analiștilor și strategiilor militari. Le expune situația internațională, mutările strategice, le citește câte o postare personală pe rețelele de socializare, unde zice că are mare succes. «Să fiu mai tânăr, începe el să viseze cu voce tare, să fiu mai tânăr mi-aș da doctoratul în strategii și aș ajunge cel puțin secretar de stat în Ministerul Apărării...»” (p. 129). Realitatea ivește tema: personajele aveau un concurs special, cine urinează cel mai tare, a cui jet bate mai departe... Ieșirea din zona înaltă a vieții în zona de jos, cea de pe marginea prăpastiei, se face la Dumitru Augustin Doman cu mult talent, pe bază de aventuri zburdalnice, de mică amplitudine, dar mari în ochii personajelor... Autorul are o anumită empatie pentru acestea, în fond ele fac viața mai veselă și merită să visezi...

Zenovie Cârlegea scria în septembrie 2023: „La cei aproape 40 de ani de la debutul editorial (*Povestiri cu contrapunct*, Editura Albatros, 1985), Dumitru Augustin Doman este un prozator optzecist consacrat, cu o operă armonios articulată, de modulații caragaliene și cehoviene, și nu mai puțin de o frapantă originalitate, individualizând o manieră de creație și un stil ușor recunoscut și de mai largi disponibilități expresive”.

*Dumitru Augustin Doman, *Omul cu drujba roșie și alte povestiri*, proză scurtă, 140 pagini, Florești: Editura Limes, 2023. Nota de prezentare: Adrian Alui Gheorghie; Colecția Lakonia; Editor Mircea Petean.

Aurelian SÂRBU

la răscruce

statuia mâinilor mele –
te-am așezat troiță
la răscrucea drumurilor
să alungi vârcolacii
umbrele din lumină

clepsidră încercănată

subrezită clepsidra se plânge
de bolile timpului drămuț inegal
și-mi cere de somn
și de nisip greu de strecurat
la vremea măsurii
când eu sunt doar
un negustor de diamante
cu prețuri clandestine

te-aș îmbia-n amurg

să-mi fii grăunte de nisip
înțepenit în clepsidră
să ne rămână clipa suspendată
sub poarta sărutului
cu semn de nemurire

vălul miresei

te-am știut pe de rost

când m-am înălțat
să-mi privesc palmele
le-am simțit goale

de pe crucea unui talaz
zăresc în depărtare
un văl alb de mireasă –
nicio insulă
niciun țarm

suis

la zenit
s-a adăpostit soarele
în fântâna mea –
ridic setos cu ciutura
din adâncul ei
rază după rază

rătăcit dintr-un cer improvizat
urc costișa livezii mele
cu potirul înșelător întins
și gol

nisip zăvorât în clepsidră

adaug un târziu la alt târziu

mă strecur pe furis
printre lumini și umbre
fără măsură să-nțeleg
mersul apelor și sămânța focului –
linia ce se pierde încolăcită în rotiri
înlauntrul unui labirint
cu nisipul zăvorât în clepsidră

din exil

mereu în exil
prin porturi din țări liliput
îmi potrivesc orologiul
printre veșnicii fragmentate –
vârsta mea ferecată într-un far părăsit

deznod frânturi
din trunchiul cuvintelor –
clipa mea încrustată în sigle

la țarm îmi ațin calea didone livide –
iubiri împotmolite la ancoră

nu-s semne de vânturi
în vele putrede
atârnând de catarge devorate de carii

marginea omului

am aflat de la pomii livezii mele
că fiecare primăvară
mă va preschimba în rădăcină
la marginea omului
când mor câteodată
când învii rar

că fascinant ar fi să ridic ancora
fără să ajung la vreun țarm anume

că-mi voi lăsa poemele
gravate în fântâna ochilor tăi

statuie fără nume

mă voi naște târziu
să mătur cenușa
foșnind pe mozaicul murdar
din fața unei statui fără nume

vocale fără faimă
par idoli fardați
cu miros de cadavre
peste epiderma veacului
păsări dezaripate-n acrobații
țipete trunchiate

scânteile nu nasc stele ci doar cenuși –
piramide cu vârful înfipț
în nisipuri mișcătoare

Atins de Înger

Ediția 2024 a concursului de poezie „Lidia Vianu Translates”: „Atins de Înger”, Editura Eikon

Selectez și traduc de mulți ani antologii de poezie contemporană românească, publicate pe hârtie la edituri, dar și online, la *Contemporary Literature Press*. Am tradus poeți foarte laudați, poeți începători, poeți care scriu de mult dar nimeni nu s-a oprit să-i citească. Am tradus toată viața. Am învățat să citec cu ochii mei și să nu mă uit la lista de premii a celui care îmi trimite un manuscris. Volumul publicat acum este un volum special. El cuprinde poeți buni și cunoscuți [lucru pentru care mă bucur], dar și poeți despre care nici eu, și nici colegii lor de breaslă nu știu mare lucru. Câțiva dintre ei sunt de-a dreptul fascinanti. Manuscrisele primite la această ediție a concursului „Lidia Vianu Translates 2023” le-am citit cu o bucurie aparte. Ca atunci când citești un roman pe care nu îl poți lăsa din mână, tot așa mă sculam eu dimineața cu un singur gând: „Voi găsi azi un poet chiar mai bun decât cel de ieri?” Nu am avut niciodată în minte să mă transform în distribuitor de premii. Am citit toate manuscrisele primite ca pe o bucurie a mea, și am ales poezii care m-au impresionat. Cum zice câștigătorul acestui maraton, Virgil Diaconu, ... „poetul autentic nu poate fi subevaluat prea multă vreme. Nu este toată critica eșuată estetic...” Am găsit poeți atinși de inger. Și mi-am propus ca în anul următor să caut adevărata critică de întâmpinare. La fel ca Virgil Diaconu, și eu cred că „Nu se poate ca poetul care este atins de inger să nu fie văzut în îngereasca lui.” Critica literară de întâmpinare este aerul pe care îl respiră literatura nouă, și tocmai de aceea criticii literari merită o antologie a lor. La fel ca poetul, și criticul literar merită și el să fie cunoscut și citit și tradus.

Câștigători: I: **Virgil Diaconu, Nicolae Silade**; II: Toma Grigorie, Emil Dinga, Ionuț Calotă; III: Ion Haineș, Zenovie Cărlugea, Felix Nicolau, Eugenia Țărâlungă, Ionel Bota, Șerban Codrin Denk, Nicu Ilie, Zoia Elena Deju, Lucian Domaș, Tincuța Horonceanu Bernevic, Ana Ionesei, Emanuel Pope, Alice Popescu.

Lidia VIANU

Experimente rotitoare

Versurile Mihaelei Chițac descind din spectacolul unei sensibilități imaginative care apropie starea ilimitării, nu de puține ori intervenind senzația că se poate întâmpla chiar orice.

În volumul *Cabinetul de curiozități* (Editura Neuma, 2023), carnația metaforelor este consubstanțială cu meandricul eclecticism dominator.

Sunt preconizate călătorii majore printre siluete ce își schimbă între ele trăsăturile. Debutează procesul de metamorfoză a substanței vitale. Intervenția luminilor artificiale contribuie la multiplicitatea accepțiunilor poetice. Adeseori au loc invocări cu tentă hermetică, fluidizări morganatice accentuate.

Poeziile Mihaelei Chițac pun în scenă acțiuni himerice cu obârșie în regiunile subtile ale spiritului, plecări și reveniri la orizontul tainei. Imaginile pulsatile edifică regimul plutirii entropice.

Poeta lansează mesaje penetrante, utilizând aparent nestăpânitele turbioane imagistice: *chestii ciudate pe planeta mea/ privind puțin pieziș/ le întrevăd în preajmă/ fără să vad de fapt ceva/ le simt ușor în talpă/ mă gândilă în palmă/ umblă pe cozi de stele/ fac slalom pe sub piele/ cu mers accelerat/ într-o miime de secundă/ deja au traversat/ s-au mutat de la el la mine/ vizează zona predilectă/ pe o arie selectă/ cetățile sunt sub asediu/ străinii fără inimi invadează/ să ne predăm ei ne presează/ să ne suspectăm între noi/ că protejăm un alien/ îl ținem ascuns în noi/ în el, în ea, în tine, în mine/ în cartierul nostru obscur/ pe toată strada asta/ că avem conexiuni secrete/ pe cana-*

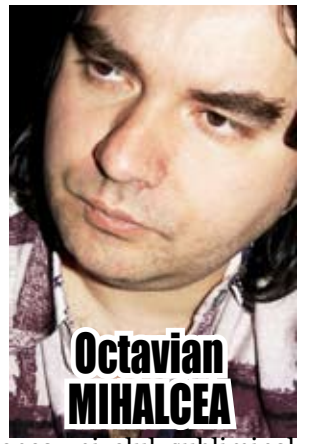
le existențiale acute/ cu creaturi trimise de faimoase/ societăți oculte/ ce-și împrumută armele tăioase/ într-o secretă înarmare monstruoasă (Sub asediu).

Vocile poeziei reaud în memorie timpul înflăcărat. Transformațiile ating nivelul apodictic. Depășirea cadrului terestru e deja o certitudine, spectaculoasă evadare în galaxii futuriste. Sub crenelurile nopții

se petrec călătorii intens cromatizate, experimente rotitoare, cu al lor stindard translucid.

Mihaela Chițac imaginează personaje seducătoare, cu inima de foc drept talisman. Mutațiile sunt preponderente în acest cabinet de curiozități, febrilitate a tușelor insolitului. Un peisaj marin va fi ornat cu reflecții abisale, libertate simbolică, întotdeauna o tentație.

Dincolo de formă, jocul sintagmelor conduce spre întrebări misterioase. Patima căilor sinuoase va fi primordială: *tipare faciale mișcătoare/ fac fețe-fețe în oglinda strâmbă/suișuri, coborâșuri, creme corectoare/ switch-uri și răsuciri incumbă/ nevoia ei avidă de schimbare/ necesită o expediție scumpă/ recorduri absolute arbitrare/ accente de expresie, linii brute/ remodelează forme, furnituri bizare/ refac și umplu dedesupturi slute/ trasează c-o peniță grafia anvergurii/ presează-ncrețitura prin călcare/ resimt uzura frigului, căldurii/ celulele-n supliciu - disperare/ apel la sacrificiu în limita măsurii/ atinse de-artificiu cer reconfigure (Reconfigurare).* Anumite versuri par închinare esenței inalterabile a luminii. Iese în evidență preocuparea Mihaelei Chițac pentru estetizare.

Octavian MIHALCEA

De asemenea, nivelul subliminal este responsabil pentru numeroase texte din carte.

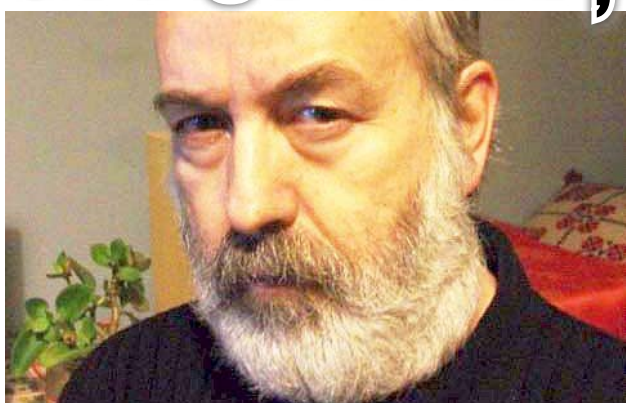
Detaliile esoterice uzitate potentează impactul liric, prin vădud profilându-se diluvii fanteziste, foarte greu catalogabile.

Manifestată de puține ori, atitudinea insurgentă întregeste acest tablou poetic ieșit din comun.

Visurile scilpitoare vor glisa neîncetat. Idealurile imperiale, *mi bemol major*, corespund laturii înălțătoare din noi. Ipostazele nocturne, inspiratoare, sunt parte integrantă dintr-un alai carnavalesc care traversează neabătut volumul *Cabinetul de curiozități*. Apele selenare impresionează fără rest: *sunt dependentă de lună/ o turmă de fauni coboară și urcă/ lupii se-adună și urlă/ o mare mică face valuri mari în mine/ produce mult zgomot și spumă/ aduce naufragiați la țarm/ resturi de vietăți marine/ flux și reflux succedă cu repeziune/ deasupra norii de furtună/ valul mare se ia la întrecere cu cel mic/ se sting până la mal, se-nghit unul pe altul/ eșuează-n nisip .../ împușc vârcolacii care mușcă din lună/ sub apă nu se-aude nimic ... (De lună).*

Printre nori zburdă herghelii consonante cu mereu preconizata Mare Plecare, aventură maximală care implică fundamentele Ființei. Freamătul tentației animă aproape fiecare poezie. E lesne de observat rafinamentul scrierii, capacitatea vibrantă de a deveni chiar iconoclast. Globuri mari luminează planurile poetice ale Mihaelei Chițac.

George D. Piteș

În iadul nostru

Se ține strâns copacul de-a sa umbră
Strângând în brațe stânca strămoșească,
Căci moartea vrea din glie să ne pască
Iar crivățul anunță vreme sumbră.

Drapele cad, imense gropi se cască
Un nou atac se coace în penumbră,
Ne mor copiii-n țepii de porumbră
Iar alții nu vor încă să se nască.

În iadul nostru mulți invocă raiul
Speranțe însă mor la porți închise,
Epave vlăguite își duc traiul

Pe dealul cimitirului de vise,
Mărturisind păcate-n dulce graiul
Neacceptat de ceruri interzise.

Să nu mai cauți

Să nu mai cauți ce nu ai nevoie
Dacă nu știi, n-ai puncte de vedere,
Când nu ai barcă, valul nu-i avere
De nu pricepi, e totul anevoie.

Doar după muncă, ai timp de plăcere
La bucurie, toate-ți intră-n voie,
Un dulce leac e fierea din aloe
De vrei răspunsuri, umblă în tăcere.

De-aștepti să vezi, închide ochii-n taină
Când vine moartea, te ascunde-n vise,
De vezi un om căzut, tu să-i fii haină

Departa fugi de-ambiiți compromise,
Refugiul sincer, fie-ți doar o daină
Când vrei să sperii, ia hotărâri precise.

Un zar fără noroc

Un zar fără noroc ne joacă-o farsă
Și lacrimi gem pe strada zăvorâtă,
Când lupii frâng o soartă amărâtă
Și un potop în inimi se revarsă.

Mai povestește-o poartă doborâtă
De-un rug pe care struna a fost arșă,
De lampa care a rămas neștearsă
Și de ce noaptea e-atât de urâtă.

Nostalgiei dezlănțuite războaie
Hotare cad în clocot de ispite,
Și stele amurgesc în vălvaite

Reconturând istorii oflitate,
Umile șanse mor sub fierăstraie
Când raza aurorei ne omite.

Nu vreau să mor

Nu vreau să mor, măicuța mea, diseară
La Domnul să te rogi, să mă păzească,
De arme și de pacea nefirească
Ce-au spart clepsidre și-n a noastră țară!

Nu pot să cad în gropi, ce mi se cască
Acum când moartea pruncii ne omoară,
Când viitorul plânge-a căta oară
Iubirea când nu vrea să mă urască!

Nu trebuie să pier între tranșee
Îngenuncheat de arșiți și ninsoare,
Ci lecuit de-a gloanțelor trofee

Dă-mi forma împlinirii viitoare -
Ofrandă între sacre propile
Și-n moarte să rămân tot în picioare.

Nu știm

Nu știm nici când, nici unde și nici dacă
La margine de lume este soare,
Când crinii fierb în visele amare
Și săbii ruginesc uitare-n teacă.

Miros a triluri ouăle-n cuibare
Lumina face tumbe în tolocă,
Tăcerile trezesc noaptea posacă
Și minți înfometate sparg tipare.

O clipă doar, ce nu se mai repetă
Și guri de tun cu scopuri imprecise
Se-opresc din rătăcirii pe drumuri oarbe,

Întrec sonore aripi o cometă
Cad gratii-n cer, prin porțile deschise
Enigme noi de mâine ne vor soarbe.

Convorbiri cu Mariana Stratulat, în context bilingv și multicultural

V.B. Bine vă regălesc și în această formulă comunicatională știind faptul că sunteți sigură pe sine în orice altă modalitate. Mă refer desigur la expresivitatea poetică, dar și la cea jurnalistică, adăugând neapărat și comunicarea prin intermediul diverselor manifestări culturale. Având în vedere funcția de Director al Casei de Presă și Editură „Libertatea” din Panciova, Serbia, aș propune să pornim de la acest punct. Conduceți o instituție simbol. Am trecut prin fața clădirii în seara de 8 Martie, venind dinspre Belgrad. Are alura impozantă. O instituție cu o istorie importantă pentru existența limbii și culturii române din Serbia. Pentru cei care nu cunosc în detaliu profilul său, recurgem la câteva date.

M.S. Da, în momentul de față conduc cu mândrie Casa de Presă și Editură „Libertatea”, o instituție simbol din inima Serbiei, cu o impresionantă tradiție de aproape opt decenii. În cadrul acestei instituții apare cu regularitate săptămânalul „Libertatea”, fondat la 27 mai 1945, iar care de 79 de ani funcționează ca o adevărată cronică a vieții și identității românilor din Serbia și își asumă rolul de păstrător al istoriei, culturii și valorilor acestui grup etnic.

Dacă ne gândim la primele broșuri tipărite, putem spune că activitatea editorială a fost înființată în același an cu ziarul. Cu toate acestea, primele titluri de carte la Editura „Libertatea” au apărut în anul 1947. Activitatea editorială a Casei este completată de revista pentru copii „Bucuria copiilor” (1947), revista pentru tineret „Tineretea” (1972) și revista de literatură, artă și cultură transfrontalieră „Lumina” (1947). Prin angajamentul constant al acestor sectoare și prin intermediul publicațiilor sale, Casa de Presă și Editură „Libertatea” rămâne un susținător esențial al limbii și culturii românești în această regiune.

Clădirea impunătoare pe care ați observat-o în seara de 8 Martie servește nu doar ca un monument arhitectonic, ci și ca o fereastră deschisă spre bogata noastră moștenire culturală. Chiar dacă alura impozantă a clădirii vorbește despre tradiție și trecut, suntem mereu deschiși la inovație și schimbare, adaptându-ne nevoilor contemporane ale profesiei noastre. Încurajăm dialogul și colaborarea pentru a menține vie flacăra culturii românești în Serbia.

V.B. În fiecare an sărbătoriți instituția, ca pe o citorie. Din start v-ați asumat responsabilitatea de-a continua un drum bine conturat. Ați avut emoții la preluarea funcției? Cum le-ați temperat?

M.S. La preluarea acestei funcții, am trăit emoții profunde, întrucât instituția reprezintă pentru mine nu doar un loc de muncă, ci o citorie și o adevărată casă a sufletului. De la început, responsabilitatea asumată m-a motivat să urmez cu hotărâre drumul deja conturat de tradiție. În ciuda emoțiilor inițiale, am găsit modalități de a le tempera, focalizându-mă asupra unei abordări proactive pentru a gestiona provocările ce au apărut în cale. În cei trei ani și jumătate în funcție, am avut bucuria de a observa schimbări semnificative îndreptate către bine. Am reușit să menținem publicațiile noastre la un nivel remarcabil, să implementăm proiecte importante în domeniul infrastructurii și să aducem un plus cultural prin inaugurarea primei Bibliotecii de Carte Românească în incinta clădirii noastre. Am dezvoltat parteneriate fructuoase cu personalități de valoare și instituții

culturale de prestigiu, atât în România, cât și în Serbia, demonstrând prin fapte angajamentul nostru față de promovarea limbii și culturii române. Prin fiecare acțiune întreprinsă, ne străduim să aducem vizibilitate și să consolidăm legăturile culturale dintre comunitățile noastre. Astfel, prin faptele noastre, conturăm o poveste de succes în ceea ce privește dezvoltarea și promovarea valorilor culturale românești în această regiune. Ziua Instituției noastre o sărbătorim în mod festiv în fiecare an pe 27 mai, respectând cu tradiție acest eveniment semnificativ pentru noi. Așteptăm cu bucurie să împărtășim această aniversare cu toți cei care au făcut parte din călătoria noastră jurnalistică și editorială remarcabilă din ultima perioadă. În plus, deja întreprindem pregătiri serioase pentru evenimentul grandios din 27 mai 2025, când vom celebra cu fast Jubileul de 80 de ani de existență al Casei de Presă și Editură „Libertatea”.

V.B. Din multe proiecte în derulare, care sunt cele de înnoire? De adăugire la linia deja existentă ca făcând parte din tradiția C.P.E. „Libertatea”?

M.S. Cu pași fermi și în armonie cu pulsația rapidă a vremurilor, ne reinventăm pentru a răspunde cerințelor contemporane, într-o eră digitală în perpetuă evoluție. Cu toate că ne bucurăm de peste 2000

de abonați la ediția tipărită a săptămânalului, care reprezintă în esență familii întregi, cu 3-4 membri fiecare, și astfel avem un impact asupra a aproximativ 8.000 de cititori, suntem hotărâți să facem pași serioși către digitalizare. Lumea digitală este noua noastră destinație, iar primii pași în această călătorie au fost făcuți prin filmarea primelor podcasturi.

Primul nostru podcast a avut-o ca invitată pe doamna Mărioara Stojanović, director al C.P.E. „Libertatea” în perioada 1993-2000 - prima femeie care a deținut această funcție. În calitate de director actual, am simțit nevoia să marchez simbolic acest moment realizând primul interviu înregistrat video în cadrul producției C.P.E. „Libertatea” cu această doamnă deosebită. Astfel, adăugăm un nou episod la tradiția noastră, reinventându-ne continuu și aducând un suflu nou în activitatea noastră de zi cu zi.

V.B. Sunteți cunoscută ca o persoană foarte inventivă, activă, dedicată și implicată muncii cultu-

Mariana Stratulat, poetă, directoarea Casei de Presă și Editură „Libertatea”, Panciova, Serbia

rale. Aveți atât de multe activități de îndeplinit încât, e clar, nu sunt ușor de selectat cele prioritare. Să zicem că ne orientăm după profilul lor.

M.S. Mă bucur că observați diversitatea activităților mele și apreciați implicarea mea în domeniul cultural. Este adevărat că am o paletă variată de proiecte și inițiative, iar selecția poate fi într-adevăr o provocare. Dacă ne orientăm după profilul activităților mele, aș sugera să luăm în considerare proiectele care au avut un impact semnificativ asupra comunității sau care

au abordat teme și perspective mai puțin explorate până acum. Una dintre realizările de care sunt mândră în calitate de director al CPE „Libertatea” este faptul că am reușit să angajăm tineri cu viziuni noi asupra lumii, care se află într-o continuă schimbare. Sunt membră în Consiliul Executiv al CNMNR și fac parte din Departamentul de Informare, unde depunem eforturi constante pentru a iniția și sprijini proiecte importante în beneficiul comunității.

Totuși, accentul este pus pe domeniul cultural și pe partea creativă a vieții. Până în prezent, am publicat 23 de titluri de carte în genuri diverse, inclusiv poezie, proză, romane, monografii, poezii și romane pentru copii, spectacole de teatru pentru copii și antologii. În localitatea mea natală, Coștei, desfășor o amplă activitate culturală. Sunt membră a Trupeii de teatru „Neica” a SCA „Mihai Eminescu”, iar în acest an vom pune în scenă spectacolul „Opt femei” de Robert Thomas, sub regia dr. Savu Marius.

Aș mai aminti că în 2022 m-am înscris la Școala Doctorală din cadrul Universității de Vest din Timișoara, domeniul de specializare: Științe umaniste/Filologie. Titlul tezei de doctorat: Aspecte culturale ale românilor din Serbia în paginile săptămânalului „Libertatea”, sub coordonarea prof. univ. dr. Otilia Hedeșan. Deci, voi avea de cercetat aproximativ 42.000 de pagini ale săptămânalului „Libertatea”, dar merită efortul, căci din asta va rezulta o adevărată monografie culturală a românilor din Serbia, din perioada 1945, până când voi absolvi studiile doctorale.

V.B. Nu se poate trece peste faptul că există o susținere de admirat din partea forurilor competente, la grad înalt administrativ. Sârbești și românești. Pentru reușita evenimentelor, știți că implicați toate instituțiile, școli, muzeu, asociații culturale etc. Din cele observate, pentru susținere, aș numi Consutul General al României la Vârșet, Comisiile naționale, până la nivel de Ambasadă. Cum funcționează acest flux, această importantă relaționare?

M.S. Avem privilegiul de a beneficia de o susținere remarcabilă din partea instituțiilor competente ale țării în care trăim. Aș dori să evidențiez în mod deosebit sprijinul oferit de Secretariatul Provincial pentru Cultură, Informare Publică și Relații cu Comunitățile Confesionale, fără de care nu ne-am fi putut desfășura activitatea.

■ Continuare în pagina 28

Convorbiri cu Mariana Stratulat, în context bilingv și multicultural

■ Continuare din pagina 27

Acest sprijin acoperă aspecte cruciale, precum salariile, funcționarea Casei și tipărirea publicațiilor noastre. De la Guvernul Republicii Serbia primim sprijin financiar pentru producția editorială, iar anul trecut, așa cum am menționat deja, am inaugurat Biblioteca de Carte Românească în incinta CPE „Libertatea”. Mulțumim Departamentului pentru Românii de Pretutindeni (DRP) pentru sprijinul financiar acordat pentru procurarea mobilierului necesar. Colaborăm strâns cu Consiliul Național al Minorității Naționale Române din Serbia, care este fondatorul instituției noastre. Prin intermediul Departamentului de Informare al CNMNR, am beneficiat de sprijin financiar însemnat pentru proiectele noastre de digitalizare, precum și pentru tipărirea unei antologii de poezie a tinerilor intitulată „Versuri în zbor”. Colaborarea noastră cu Consulatul General al României la Vârșeț a fost întotdeauna una excelentă. Anul trecut, cu ocazia zilei de 8 martie, am avut bucuria de a-mi lansa volumul „O sută și una de poezii”, apărut la Editura Academiei Române, București 2022, în incinta Consulatului. În acest an, am continuat tradiția lansărilor, însă am ales să o facem la Ambasada României la Belgrad. Apreciez profund sprijinul lor continuu și suntem recunoscători pentru parteneriatul solid pe care îl avem.

V.B. Un recent moment forte al acestui subiect a fost lansarea volumului „Cele mai frumoase poezii”, ediție bilingvă, tipărit la Editura CPE „Libertatea”, Panciova, Serbia, volum pe care l-ați inițiat, coordonat, tradus, dar ați organizat și lansarea lui. În spațiul onorant al Ambasadei României la Belgrad. Au participat nume importante din administrația guvernamentală, din arealul instituțiilor culturale etc. A fost un spectacol de o diversitate culturală impresionantă. Idei, emoții... poezie. Vă rog să punctați detaliile, felul în care ați fost sprijinită într-un împlinirea acestui eveniment.

M.S. Antologia „Cele mai frumoase poezii... Doamenelor în dar” adună într-un mod simbolic contribuțiile a opt poete apreciate de ambele părți ale frontierei dintre România și Serbia, printre care un loc aparte îl aveți și dumneavoastră, stimată Veronica Balaj. Lucrarea, bilingvă, în limba română și sârbă, a primit deja aprecieri pozitive din partea cititorilor și criticilor literari. Lansarea a avut loc cu fast în incinta Ambasadei României la Belgrad, într-un cadru festiv, cu ocazia zilei de 8 Martie. Aș dori să exprim recunoștința față de corpul diplomatic, în frunte cu Excelența Sa, doamna Silvia Davidoiu, ambasadorul României în Serbia, pentru ospitalitatea oferită în cadrul acestui eveniment. A fost o adevărată onoare pentru noi să fim găzduiți într-un astfel de cadru distins.

Cu această ocazie, exprim sincere mulțumiri reprezentanților Guvernului Provinciei Autonome Voivodina, reprezentanților Consiliului Național al Minorității Naționale Române din Serbia, oamenilor de cultură, colegilor, iubitorilor de poezie, reprezentanților mass-media și tuturor celor care

au fost alături de noi la acest eveniment deosebit. Mulțumesc colegilor mei, Valentin Mic, referentul cărții, Marin Gașpăr, redactorul editurii, pictorului academic Emil Sfera pentru ilustrarea cărții, Marinei Kalkan pentru lectură, și tinerelor Mihaela David și Aneta Gașpar pentru tehnoredactare și pentru realizarea copertei minunate. Nu în ultimul rând, aduc sincere mulțumiri celor opt poete deosebite și anume, Veronica Balaj, Aurora Rotariu Planjanin, Mariana Dan, Liubița Raichici, Verica Preda-Prevera, Adriana Weimer, Gordana Kovačević și Maria Elena Brânzei, care au acceptat să își împărtășească cu mine această călătorie literară. Aprecierea voastră și încrederea oferită aduc o valoare imensă acestui proiect, iar contribuția fiecăreia dintre voi completează și îmbogățește universul acestei cărți.

V.B. În ritm crescendo, iată-ne ajunși la poezie. Mariana Stratulat, poeta. Cu volume bine primite de critica literară. Din ambele țări. Chiar în aceeași zi cu lansarea volumului în ediție bilingvă despre care ați vorbit, am avut bucuria să primim încă un nou volum, proaspăt ieșit de sub tipar, pe care l-ați semnat. Să vă cunoaștem ca poetă și traducătoare.

M.S. Poezia pentru mine este arta de a transforma simțirile în versuri, de a îmbina sunetele cu sensuri profunde și de a crea o lume aparte în care cuvintele devin aripile sufletului. Este o călătorie prin imaginație și emoție, unde fiecare strofă este o punte între realitate și vis, iar fiecare rând este o notă într-un concert al inexprimabilului. Cred că am atins apo-

geul în poezie prin publicarea volumului „O sută și una de poezii” la editura Academiei Române. Pentru acest volum, în cadrul celei de-a 33-a ediții a Festivalului Internațional de Literatură „Mihai Eminescu” de la Băile Herculane, în 2023, mi-a fost decernat Premiul „Eminescu”. De-a lungul anilor, am obținut mai multe premii literare, dar aș evidenția în mod special premiul I pentru poezie la Concursul Internațional de Poezie „George Coșbuc” de la Bistrița și premiul special al juriului pentru proză la Concursul Internațional de Proză „Liviu Rebreanu” de la Bistrița, în anul 2006, care au o semnificație aparte pentru mine.

Pentru a îndemna tinerii să scrie, am organizat un concurs la care au sosit peste 150 de poezii, care și-au găsit locul în antologia „Versuri în zbor”. Fiecare strofă și fiecare cuvânt constituie fragmente ale lumii creative a tinerilor autori, reflectând cu măiestrie diversitatea și profunzimea imaginației lor într-un mod care fascinează și inspiră.

V.B. Care considerați că este rolul literaturii în contextul cultural bilingv pe care îl onorați cu implicare exemplară?

M.S. În contextul cultural bilingv, literatura devine un instrument esențial în îmbogățirea și conectarea celor două limbi. Ea oferă o fereastră către identitățile, tradițiile și gândirea specifică ale fiecărei comunități, facilitând înțelegerea reciprocă. Prin intermediul literaturii, se întărește comunicarea și se deschide calea către o mai bună apreciere a diversității culturale, contribuind astfel la consolidarea coeziunii și înțelegerii într-un mediu bilingv. Astfel, literatura devine un instrument esențial în construirea unui pod solid între culturi și în promovarea dialogului intercultural într-un mod autentic și fascinant.

V.B. Dar legătura cu scriitorii din literatura română actuală, cum o apreciați? Sunt foarte importante proiectele. Știm că sunteți ferventul, elementul referențial în derularea acestora. Aveți așteptări noi de la colegii de breaslă de peste graniță?

M.S. Legătura cu scriitorii din literatura română actuală o consider deosebit de valoroasă și necesară. Nu voi menționa nume, pentru a nu omite pe cineva. Colaborăm strâns cu foarte mulți autori valoroși, care aduc o perspectivă proaspătă asupra evoluției literaturii române contemporane. Sunt onorată să fiu implicată în proiecte literare ce contribuie la promovarea operelor și vocilor noilor autori. În ceea ce privește colegii de breaslă de peste graniță, am așteptări înalte și îmi doresc o continuare a dialogului cultural și creativ. Sunt convinsă că și colaborările transfrontaliere pot aduce noi dimensiuni și perspective, contribuind la îmbogățirea diversității literare și la consolidarea relațiilor culturale. Cu încredere și entuziasm, așteptăm să descoperim împreună noi orizonturi în cadrul proiectelor literare comune.

V.B. Mulțumiri pentru această mărturie de interculturalitate! Mult succes în cele propuse!

M.S. Vă mulțumesc și eu, stimată doamnă Veronica, pentru acest dialog plin de inspirație. Apreciez profund oportunitatea de a împărtăși pasiunea mea pentru literatură și creativitate cu cititorii dumneavoastră. Este o onoare! Îmi doresc ca ideile noastre să găsească ecou în rândul cititorilor și să contribuie la diversitatea și bogăția dialogului cultural.

Cartea în trei limbi. Două antologii lirice pentru Europa de sud-est

În ultima vreme, poezia română începe să devină, după Nichita Stănescu, Dumitru M. Ion, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, mult mai cunoscută în Macedonia de Nord prin efortul constant pe care-l reprezintă, prin devoțiunile sale pentru limba lui Mihai Eminescu, doamna Aliki Telescu. Nu chiar de mult am scris, cu un entuziasm pe care, desigur, mi l-am argumentat, despre lirica lui Octavian Doclin transpusă în macedoneană, reușita acestei noi tălmăciri având-o ca titulară tot pe Aliki Telescu. Dar iată cum, recent, un alt eșantion de poezi importanți din România și din Serbia, aparținând unor promoții de vârstă diferite, sunt tălmăciți din limba română în limba sârbă de remarcabilul poet Ioan Baba și din limba sârbă în limba greacă de Aliki Telescu-Mihailidis. Insolita carte a apărut în editarea Societății Literar-Artistice „Tibiscus” din Uzdin (Serbia), având ca redactor de carte pe Elena Maria Murgu, tehnoredactor pe Eleonora Miclea, Theo Rămianț fiind referentul iar coordonarea aparține lui Vasile Barbu, președintele amintitei Societăți, în vreme ce coperta a realizat-o Aleksandar Baba-Vulici iar tipărirea și-a asumat-o „Grafo Color 84”, în Panciova/Pancevo.

● În prima antologie *Trei limbi, trei scrieri*, în 110 pagini de cartografiere poetică (*Trei limbi, trei scrieri*, Uzdin, Tibiscus, 2023, 110 p.), ne întâlnim cu autori care fac cinste liricii din România și Serbia: Ioan Baba, Vasile Barbu, Nicu Ciobanu, Ratu Goleșin, Ionela Mengher, Antonela Mic, Valentin Mic, Ivo Muncian, Liubița Raichici, Aura Rotariu Planjanin, Mariana Stratulat, Mihajlo Vasiljevici. Așadar, un florilegiu liric de autori și opere în care, firește, alteritatea ființei, ritmul infernal din cotidian, voluptatea de a explora, aproape incisiv, realul agrest, enunță stări și contexte, stiluri și mode lirice, un dialog incitant al eului cu lumea colapsului uman de azi. „Astfel deslușesc: flori de apă vie și iubire”, scrie Ioan Baba într-un *Argument* din *Trei*.

● Prezent cu poeme selectate din cărțile sale, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Ioan Baba (Novi Sad, Serbia) scrie cu un devotament aparte pentru un fel de choreografie a rostirii/scrierii, cu o voluptate discursivă generatoare de poezie maximalistă, cu decantări artistice exprimate uneori în cadente aforistice („*Pentru că ne ivim într-un chiot/ Și ne-ascundem într-o jale*”, citim în *Minotauri în zbor*), dar la el amintirile sunt reîncarnări sau atașamente la memoria sufletului. Coloratura afectivă nu îngăduie, altminteri, stări resentimentare, nemurirea înseamnă în notațiile eului, fonduri de mobilitate emoțională: „*La Viena tata îmi cumpărase de la Prater/ Un aparat de radio nipon cu tranzistori și pațefon/ În jurul căruia se amuzau fetele/ Sub cortul din pânză albă/ Pe care l-am ridicat cu prietenii de cataramă/ Pe Plaja Muncitorească din Constanța (...)*”. (*Amintire din Europa nevizată*, p. 12). La Ioan Baba, de altfel, nu o dată poemul e un eveniment dinamic, o sinteză de structuri metapoetice („*Poetul își călește cuvintele ca fierarul/ Ce-i potcovește numai/ Pe cei care nu se potcoveșc singuri*”, sună o nedumerire jucată, în *Așa este – viceversa*) iar impulsul ludic e menit să întrețină această agonică *textualitate*. Autorul este, repetăm, un poet remarcabil.

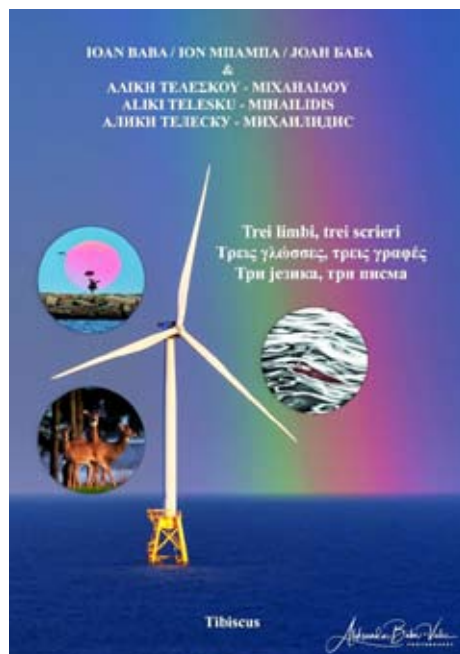
● De un histrionism aproape fantast, dacă n-ar fi și acest tumult interior aducând, poe alocuri, cu o „traumă” home-rică a eului auctorial, Vasile Barbu (Uzdin, Serbia) scrie și el cu o predispoziție ludică de invidiat. Numai că, la el, poezia sa, care ajunge să resoarbă mai cu

seamă arhetipuri mitice („*De o vreme toți colegii mei de breaslă/Mă întreabă de prețul/Astrologului./Nu-i interesează nici/Oceanele, nici OZN-urile./ Nici ploile de asteroizi./ - Astrologul, mă-ntreabă ei,/Cât costî?/ - Cel care dezleagă cerul/Nu e de vânzare!*”), instanțanță identitară este limba. Astfel că insertarea ființială în canonul destinului are aspectul inventarierii unei lumi apuse de mult iar aceasta nu poate fi altceva decât tradiția. Dar tocmai reintegrarea în astralul îi consolidează eului liric simțământul perceptivității prezentului. E un prezenț asumt din tentația aparentelor gesturi mărunte, în realitate din fuziunile iconospice ale unui imaginar în care, uneori, fluctuanțele sunt, bunăoară, arhaisme, atestă o gamă a emoțiilor în *crescendo* („*Gustarăm din bere,/băurăm din poezie/și visarăm iruși/pe șoselele Banatului./ Iar berzele noastre – soții/erau parcă niște troițe/sculptate din iglourile verii/din filmele cu/Aurora Boreală (...)*”, citim într-o *Secundă cu Miloș*), un flux, totuși, sincopat de verosimil devenit fundalul hiperbolizant al gloriei multiseulare și al unei comunități de etnice veșniciri. În *Aminciu*, de pildă, am avea citatul la îndemână: „*Aici e pământul armânilor/a celor mai români/din eta noastră./Aici vorba lor e zâmbet./E totul atât de cald/grăitul și graiul./Sîru, Chiriacu, Elefteria,/Gheorgos, Apostolis anticarul,/cu toții se încăpăunează să rămână/ceea ce au fost/de la începuturi./Ajutorul lor e un tânăr chelner/de la taverna „Catoi”/cel mai mândru de sorlu lui,/de noi, cei veniți de pe alte/continente românești. (...)*”. (*Aminciu*, p. 28).

● Un alt poet veritabil, apreciat nu doar în comunitățile românești din Serbia, este Nicu Ciobanu, pe care îl întâlnim în Novi Sad, și el, precum Ioan Baba, membru al Uniunii Scriitorilor din România. Practică în poezia sa un neomodernism rizomatic iar dese puseuri de ficționalizare a realului indică o rezonanță afectivă subliminală în definirea unei scenografii mimând „surparea” ordinii firescului („*Lumina tremură precum o umbră/cuibărită-n gene/și prea devreme/se rostogolește tăcerea/prin casele noastre*”), cu o desfășurare aproape narativ-parabolică a versului. Între instanțanee anodine, strategic strecurate în imperativul discursului liric, eul auctorial se impune intempestiv, cravașând memoria și încercând o re-edificare a constructului pe amintiri. E, la urma-urmei, un act al de-mistificării conduitei eului, ruina amintirii, nostalgia trecutului întrețin spectacolul („*Adun cioburi de lumină și aer./ca și cum mi-aș aduna viața.Nimic nu mai poate fi pus la loc -fulgul de nea nu-l pot reda cerului,/nici visul copilului nu-l mai regăsesc/în inima mea.*”), între „anotimpurile” vieții se disipează într-o realitate organică. Ceea ce trebuie remarcat în scrisul acestui autor ar fi și onirismul tragic, o replică oarecum „răzleață” la impulsurile de neoprit ale nostalgiilor ființei care prin poem revendică vindicarea rănilor lumii. De la o filosofie a limbajului (Humboldt), la creuzetul acestei lirici, ajungem la o melancolie aproape corozivă instalând emprenta ludică a aceluiași discurs liric. Suntem în preajma unei poezii în care orice simbol poate reprezenta un declic generic pentru un imaginar ritmat: „*Ce trebuie să fac pentru tine,/pasăre neagră -/întreabă oul din cuibul devorat./Nici acest sfârșit de mileniu,/cu atâtea erori,/nu mă mai fascinează./Poate fi visul mai adevărat/decât somnul?/Mi-e tot mai greu să cred în miracole./Mi-e teamă că iarăși n-am înțeles nimic/și*

se va scurge o viață de om./precum altele/care au fost și vor veni./Cetrebui să mai fac pentru tine,/pasăre neagră -/ca să-nțelegi că zborul e inutil,/se-ntreabă oul vânător.” (*Oul își caută pasărea*, p. 37-38).

● Ratu Goleșin, filolog din Rakova Bara (Serbia) scrie și el o poezie în care binecuvântează într-un ritual de anluminuri ale cognitivului simplitatea vieții. În poezia acestui brav al disperției neomoderniste a imaginarului, dedicatului e un filon mult explorat iar atitudinea lirică e una a contemplării fiindcă până și *imperativul* poeziei urmează unei/unor întemeieri prudente. Lui Vasko Popa, „*care era cel mai mare poet sârb,/care era cel mai mare poet din lume*”, execuția transferului de

imaginar pare a deține exclusivitatea acumulărilor emoționale, în Velimir și Aurel, ludicul în exces edifică autobiografic și transformă limba maternă în unic album al ființei („*În anul o mie nouă sute cincizeci și doi/verișorul meu Velimir/a adus din armată,/de pe insula adriatică Vis,/un exemplar de „Libertatea”,/ziar în limba română/care apărea pe atunci la Vârșet,/la care acolo era abonat/colegul lui de armată Aurel Jurjovan,/profesor din Deliblata,/și mi l-a mie -/atunci am început să citesc și românește.*”) iar într-un alt poem spectacolul numelor ține de aceeași umanitate debordantă. Dacă anvergura poemelor lui Goleșin este lauda supremă a prieteniei, elogiul poeziei care unește oamenii și lumea, versurile asigură acel fluid al afinităților în așa fel încât, dincolo de genul portretistic, lirismul acesta să consacre, în final, dignitatea cuvântului. Totul este așezat la boema „tarabă” a sentimentalului, dar nu de clarificări estetice este vorba, mai degrabă fluxul oralității are un mare sprijin în lirism subiacent, cum se întâmplă în poemul dedicat lui Radomir Andrić: „*În o mie nouă sute șaiszeci și cinci/Adam Pâslă mi-a făcut cunoștință/Cu colegii săi, poezi în devenire: Pera, Ivan, Miša, Srba, Radomir.../Vorbind atunci cu Radomir/i-am spus că sunt român,/adică valah din Serbia de est/ca și Adam Pâslă./-și eu sunt valah,/însă din Stari Vlah -/din zona aceea de lângă Drina,/a precizat Radomir -/doar că noi acolo/am uitat limba valahă./Nu întâmplător poetul Radomir Andrić/în opera sa de mai târziu a trasat -/și axa poetică Stari Vlah - Carpați.*” (*Poetul Radomir Andrić*, p. 45-46).

● O situație aparte o reprezintă poezia pe care o propune cititorilor săi Ionela Mengher, din Alibunar (Serbia, cu specializări filologice în România. Figura mamei domină poemele ei con-

Ionela Mengher

densând experiențe de viață, un mister al sacralității, în parafrază. Este, deci, de recunoscut infailibilul bine temperat, prin chipul și ființa mamei; eul liric trimite la vremuri vibrante evocate și la ritualuri, la cutuma sufletului arhiplin de mithistorie. Totul pare a aduce cu un elan hagiografic („*Zilele trec,/și doar ruga este mereu aceeași./Doamne, ajută-ne*”) mereu sub zodia imprecizibilității. Viața este acaparată de tot felul de extinderi spirituale, spectacolul naturii și spectacolul sărbătorilor creștine sunt trecute prin semnificări și desemnificări. Obiceiul băștinei vine și dintr-un exercițiu de renunțare, nici o minune parodică nu anulează fondul magic, ființei umane tradiția îi oferă trăsături înnăscute („*Mamă, și anul acesta voi veni pe 24 decembrie!/Îți aduc cadou un sfeșnic,/în care să îți mereu aprinsă/o lumânare pentru cei vii și pentru cei plecați/intr-o lume (poate) mai bună./Și unii și alții avem nevoie de lumină/și de puțină liniște*”, citim în *Crăciunul*), unghiul de abordare își are în sufletul fragil reperul. La urma-urmei imaginativul pare a spune și această poetă extrem de talentată, ține de procese mentale, orice motiv, temă, simbol trebuie să fie baremi impresionant tragic. În fapt, poemul se va metamorfoza, prosodia neomodernistă a arătat de aproape o jumătate de veac asta. Iar Ionela Mengher nu caută excentricul, asta este iarăși adevărat, dar tonul prekonitoriu inseriază mitul în mitem/miteme, proiecția simbolizantă precum în *Fântâna*: „*Cu apa din fântână/femeile din sat/mi-au spălat cărările/copilăriei./I în Motivul ascuns A: „Dineri, însă, au zăvorât/fântâna și amintirile/de odinioară stau zăvorâte/la izvor.”* (*Fântâna*, p. 56).

● Studentă la design, în Belgrad, Antonela Mic (Panciova, Serbia) scrie o poezie asupra căreia a insistat e chiar util dacă vrem să cunoaștem măcar una din orientările de azi în lirica de expresie românească din Serbia. Nu atât un relativism impresionist șochează la tânăra autoare cât gesticulația de-constructivistă (cum în *Motivul ascuns A: „Din mâncă se întrezăresc/ Măinile încrețite/ țin aerul în pumni/Înșelăm cerul/ Vrem să-i oferim ceva/Întinși ca săgețile/ Nu ne mai simțim verticalitatea/ Dăm din coapse/ Facem cercuri/ Niște deschișături negre-mărunte.”*), alura de hipnagogie, detensionarea ductului liric. Lumea evocată este aceea a vieților tracasate, lumea de azi, desprinsă, desigur, din tiparele comune calofile, sugestia alienării nefiind, totuși, a unui univers crepuscular. Ultraanxiosul e doar derivata, în realitate festinul ține de cogitația explorărilor personale („*Am împrumutat cărțile negre/ Voi lăsa amprente monohromatice/ Pentru a ni se contopi reflecțiile/ Sub un anumit unghi*”, citim în *Deformare împachetată*), eul disonant (și mimetic în aceeași măsură) se erijează în factor de contiguitate. Dar sunt și scăpări neomoderniste în această poezie, demonstrații ostentative de dinamism în care pandantul egotic pare o bizară inseriere tipologică a vetusteții în mojarul regelui interior al ființei poetice. Eul are dublu sau fantasmatic, de-structurarea metaforei împlinind, ca strategia straniului, reedificarea limbajului poetic: „*Buline dizolvate/ Pe hârtia de împachetat/ Taiate cu o pereche de foarfeci hobby/ Cu șurub delicat/ O alunecare laterală/Vă lăsa astăzi/ Două semiluni echivalente/ Epitomă înspăimântătoare a semidăruirii*” (*Împachetarea cadoului*, p. 58).

■ Continuare în numărul viitor

Kalpna Singh-Chitnis (SUA/India)

Kalpna Singh-Chitnis este o poetă indiano-americană, scriitoare, regizoare și autoare a șase colecții de poezie. Lucrările sale au apărut în reviste importante precum „World Literature Today”, „Columbia Journal”, „Tupelo Quarterly”, „Cold Mountain Review”, „Indian Literature”, „Vsesvit”, „Silk Routes” (IWP) de la Universitatea din Iowa și „Life in Quarantine” de la Universitatea Stanford.

Kalpna Singh-Chitnis a fost menționată în publicații de renume precum New York Times și Huffington Post și a apărut în The Telegraph, OC Register, Los Angeles Times, Daily Pilot și altele. Ea a avut apariții pe platforme de difuzare importante, precum ABC Channel 7, Voice of America, Fox News, National TV Network din India, Doordarshan, KPFK Radio și diverse alte posturi de televiziune și de radio și televiziune. Poezia sa a fost tradusă în douăzeci de limbi și a fost inclusă în programele de studii ale colegiilor și universităților din India și din Regatul Unit.

Colecția ei bilingvă de poezii „Love Letters to Ukraine from Uyava”, tradusă în ucraineană de Volodymyr Tymchuk, poet și locotenent-colonel al Forțelor Armate ale Ucrainei, a fost distinsă ca finalistă în cadrul ediției 2023 a „International Book Awards” prezentate de American Book Fest. În plus, „Floarea-soarelui: Ukrainian Poetry on War Resistance, Hope, and Peace” (Poezie ucraineană despre rezistența la război, speranță și pace), o antologie curatoriată și editată de ea, a fost desemnată finalistă în cadrul „National Indie Excellence Awards” din 2023.

Poezia lui Kalpna a primit elogii din partea unor scriitori eminenți, cum ar fi Dr. Wazir Agha, nomi-

nalizat la Premiul Nobel pentru Literatură, Amrita Pritam, laureat al Premiului Vaptsarov și al Ordinului Artelor și Literelor, și poetul și regizorul Gulzar, laureat al Premiului Oscar. A citit în cadrul Festivalului Internațional de Literatură de la Berlin, Sahitya Akademi, cea mai importantă academie de litere din India, la conferințele AWP, la Poets & Writers și în alte spații internaționale.

Ca regizor, este cunoscută pentru lungmetrajul „Goodbye My Friend”, scurtmetrajul „Girl With An Accent” și filmul de mediu „The Tree”, bazat pe opera sa poetică. Filmele sale au fost premiate de mai multe ori la festivaluri internaționale de film, inclusiv cu „Silver Award” pentru scurtmetrajul „Girl With An Accent” și cu „Best Experimental Short Film Award” la North Dakota Environmental Rights Film Festival. A fost nominalizată la premiul „Pushcart”, iar printre premiile și distincțiile sale se numără „Naji Naaman Literary Prize for Creativity” din 2017, „Bihar Rajbhasha Parishad Award”, acordat de guvernul din Bihar, India, „Bihar Shri” și „Rajiv Gandhi Global Excellence Award”. Poemele din cartea sa premiată „Bare Soul” și din filmul său poetic „River of Songs”, incluse în „Nova Collection” și „Polaris Collection”, arhivate în capsula timpului Lunar Codex, au aterizat pe Lună împreună cu Odysseus, într-o misiune comună a NASA, SpaceX și Intuitive Machines în 2024.

Fost lector de Științe Politice și redactor-șef al revistei „Viața și legendele”, lucrează ca regizor independent la Hollywood și este membră a Asociației Națiunilor Unite din SUA.

site web: www.kalpna Singh-Chitnis.com

Rădăcini

Mama mea nu mai vrea să locuiască acolo unde și-a trăit toți anii ei. Vrea să plece în altă parte. Acolo unde nu există suferință și frică de moarte.

Dar eu m-am întors, doar pentru a-i moșteni temerile, și teama de a avea tot ce ea nu a avut niciodată și de a ști-nu există moarte pentru o viață niciodată trăită.

Dar acum, stând singură, sub soarele orbitor, unde mama mea a stat odată, ca un copac veșnic verde, sper că într-o zi mama mea se va întoarce cu ploaia.

O dorință de „auto-execuție”

Când capul se simte ca un dovleac, vreau să scot din el tot ce conține.

Tot ceea ce am considerat cândva important trebuie să fie reexaminat acum.

Vreau să scot fiecare fibră a creierului meu, și semințele tuturor ideilor mele pentru a sculpta golul.

Vreau să simt acel gol și să simt parfumul eliberat prin execuția Sinelui meu.

Vreau să mă așez la ușa mea și să întâmpin toamna, cu o lumânare care să pălpăie în mine,

un mic foc, suficient pentru a mă încălzi, dar insuficient pentru a ucide gerul care mă cuprinde.

Vreau să privesc fantomele și spiridușii trecând pe lângă mine, rânjind la viață, și copiii entuziasmați de „Ne dați sau nu ne dați” în costumele lor colorate.

Nu mă mai interesează să zbor ca o vrăjitoare cu mătura mea, sau să merg din ușă în ușă cu găleata mea, bătând pentru bomboane.

Vreau doar să stau în pragul ușii mele ca un dovleac, ținând un felinar aprins în mine, și să mă simt orice altceva decât important.

Trecând peste pământurile mele ancestrale

În visele mele, adesea pășesc peste pământurile mele ancestrale, căutând secolele ascunse pe dealuri, găsind istoria pierdută în nisipuri, căutând un oracol în siguranță în ruine, pentru a nu fi găsit și citit. Adesea mă aventurez fără apă și mâncare în țara celor cinci râuri, ieșind prin pasajele dintr-o civilizație glorioasă.

Nu am încălțăminte, ci doar haina mea și o eșarfă, pe care mi-e teamă să nu le pierd în fața vântului deșertului. O amuletă agățată în jurul gâtului meu conține un Aayat din Coran.

Fie ca Atotputernicul să binecuvânteze fiica închinătorilor de idoli

ieșită să sfideze granițele și demarcările, acolo unde nu existau decât destinații înainte de nașterea națiunilor.

În visele mele, mă întreb adesea, cine mi-a cioplit chipul și a dispărut în vânturi.

Mă întreb, de unde au venit strămoșii mei. Au fost nativi arieni, moguli, turci, greci, mongoli, sau tugluci?

Ce munți au traversat? Ce oceane au înfruntat? Și drumurile pe care le-au străbătut, au fost făcute din mătase, pietre sau petriș? Ce bătălii au purtat ei, înainte de a se preda luminii?

Unde au dormit, departe de casele lor? În Ordo, în palate sau în Viharas?

Ce alimente au mâncat? Ce cântece au scris și cântat? Vorbeau ei sanscrita, Prakrit, Khadi, Farsi sau Pashto?

Sunt dezorientat în deșert ca un derviş, ca un sufi, lăsând în urmă o dâră de cântece pentru o caravană pierdută în furtunile deșertului.

În visele mele, îl caut pe Buddha într-o pădure, pe Mahomed într-o peșteră și pe Iisus în Ierusalim, îl caut pe Krishna pe un câmp de luptă și pe Chanakya în Takṣaśilā, Pe aleile orașelor și satelor,

Îi caut pe Ghalib, Rumi și Khayyām, În temple, îi caut pe Meera, Kabir, Tulsi, Rama și într-o școală Gurukul.

În visele mele, rămân neatins. În visele mele, visele mele sunt întemeiate. În visele mele, eu dorm pe cele șapte continente, și mă trezesc odată cu soarele răsărind pe acoperișul universului. Un vultur plutește deasupra mea în ceruri, bătând din aripi, vărsând culori, protejându-mi visele, care nu pot face niciodată parte din istoria pe care îți va plăcea vreodată să o scrii.

Traducere de **Constantin Severin**, din cartea „Trecând peste pământurile mele ancestrale”, editura Finishing Line Press, SUA, 2024

Gheorghe SECHEȘAN

Remus Valeriu Giorgioni: Poetul intră zilnic în Poezeum, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2023

Cu un titlu mai degrabă filosofic decât poetic, Remus Valeriu Giorgioni ne oferă un volum (*Poetul intră zilnic în Poezeum*, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2023) care clocotește, din primele versuri, de revoltă, de simț civic, strigându-ne, parcă, în față „dato-ria” poetului față de lume etc.: „*Poetul iese în stradă/ Și pălmuieste planeta*” (*Palma POETULUI – lumea*). Și, culmea, s-ar putea să aibă dreptate, căci poezia care doar „mângâie” realitatea, și o „fircălește” cu tot felul de culori inexistente, care „mânjește cerul cu stele” și-a cam trăit traiul. Văd (și) acest viitor al poetului, acela de a zgâlțâi un pic umanitatea care, de atâta visare, trece, azi, dintr-un coșmar într-altul. La nivel religios, de asemenea, ambiția volumului este nemăsurată; poetul deține, adică, adevărul religios, el trebuie să îi învețe pe oameni cum să trăiască, cum să iubească, ce anume să facă: „...*Iese din nou, suflecă/ (...) Și strigă pe stradă învață/ Să prețuiești huruțul de aripi/ Al Heruvimului mult mai mult/ Ca vacarmul de voci...*” Mică fiind, la anii grădiniței, fiica mea venea uneori victorioasă acasă, spunând, cu semetie, că astăzi iar a comis o faptă bună. Eu oftam, căci știam în ce constă aceste „fapte”. În rarele momente în care „Doamna” era la „Direcțiune” sau în altă parte, fetița mea își aroga rolul de „jandarm mondial”, și îi aranja pe toți „cum trebuie” (fără ca vreunul să poată „crâcni” „în front”). Admițând că poetul e un copil mare, și păstrând proporțiile, am putea spune că Valeriu Remus Giorgioni exact asta face, ne „pune la colț”, cu mijloacele ironiei, ale răspărului, arătându-ne cam unde ne este locul în lume, și cât de tare am greșit. O primă eroare capitală, așadar, a omului pe acest Pământ, care binemerită întreaga „bălăcăreală” poetică, este aceea că el nu mai prețuiește nimic din cele sfinte: „...*Iar sufletul/ În trecerea sa grăbită prin lume/ Își lasă pașii pe Terra, urma lui diafană/ Ca urma vulturului în văzduh/ A șarpelui pe o stâncă/ A peștelui în unde...*” A omului la o față (cum bine zice/ *Eclesiastul*). Poetul este unul autoreferențial, în paginile volumului apărând nu puține accente de... teorie a poeziei: „*Poetul intră zilnic în poezium: muzeu/ De cuvinte și muzici culegeri/ De zvonuri evanescente în noapte, iluzii/ Sau șoapte:/ Verbe volante cu volutele lor revolote/ Osuar de silfi și silfide efemere/ În drumar/ De citit printre rânduri*” (*Poetul, dimineața în poezu*). Este de la sine înțeles că dintr-un volum precum acesta nu puteau lipsi „momentele” de **ars poetica**: „*în el Poemul captează/ Serriile de imponderabile: zumzet și freamăt*” (*Poetul, dimineața în poezium*).

Ioan Vintilă Fintiş: Omnisfera, Cluj-Napoca, Editura Quad Press, 2023

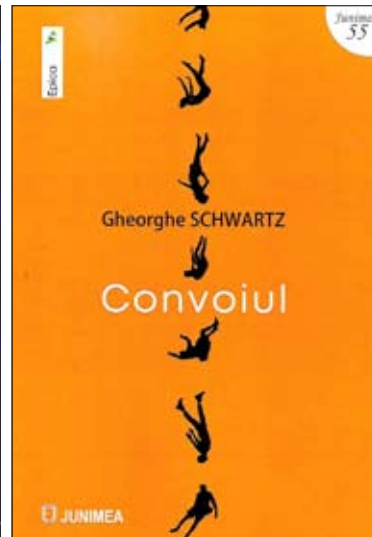
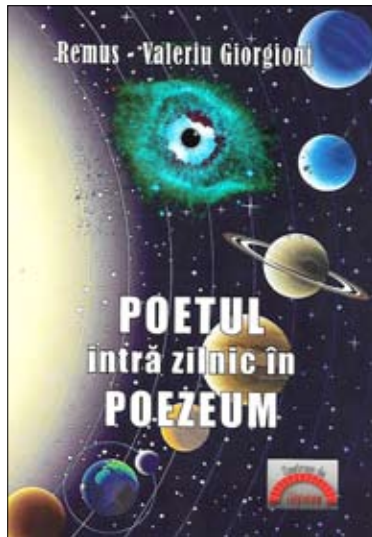
Ioan Vintilă Fintiş face parte din categoria poetilor revoltați, și ne mai arată o dată (dacă mai era cumva nevoie) acest lucru în volumul *Omnisfera* (Cluj-Napoca, Editura Quad Press, 2023). Poezia este, pentru autor, existență, ființare în absolut. Mai mult, se invocă o anume predestinare, căci glasul dinăuntrul (adânc al) poetului mărturisește că ar retrăi, oricând, deși într-un alt fel,

Lăsați cărțile să vină la mine!

aceeași existență într-o poezie: „*Într-un altfel de trup în altă eră/ Din care ne vom naște mereu/ (...) Vom privi cu lacrimi de rouă/ Prin poemul trist diamant*” (*Halucinație*). Ioan Vintilă Fintiş propune, nu de puține ori, o imagine superbă a universului propriu (curbat): „*Vom adormi încă o dată/ În lumina curbată*” (*Clipă gri*). Se întâlnesc aici, ați ghicit, **filosofia, fizica și poezia**. Expresia poetică a lui Ioan Vintilă Fintiş nu este amplă, cu multe exprimări, adică. Uneori, chiar, „îmbracă” forma haiku-ului, formă din interiorul căreia vizează eternitatea, ne-

spune: „*Pe neașteptate/ Anima lui a înflorit neștiută./ cu petale stelare, albe și verzi,/ iar în loc de stamine, pistil –/ cunună de spini și ciocane*” (*Narcis*). Și, pentru că am pronunțat cuvântul să spunem și că, în ceea ce privește „religia propriu-zisă”, poematica Ilenei Urcan este presărată cu astfel de imagini, absolut surprinzătoare (în sensul bun al cuvântului), cum ar fi aceea a unei „definiții” proprii a Fecioarei: „*Ochii tăi curați și prelungi de Fecioară,/ email pe veci încrustat în țaria celestă/ privind spre Tatăl*” (*Despărțire*). Pentru autoare viața este tumult, fiecare drum

început, fără nici un fel de echivoc, un adept al **sentimentului**: „*Mi se pare că sub albă poartă/ am zăcut în umbră de cuvânt/ și din zare o cheie moartă/ te tot descuia în gând...*” (*Poarta*). O altă caracterizare ce ar putea fi atribuită poeziei lui Ion Căliman este aceea de... pastelist interior. Sufletul poetului este un „continuu peisaj”, cu dealuri mărginite de curcubeie și unde contururile se schimbă permanent, ca în jocurile de umbre chinezești, importantă fiind starea de vrajă (poetică) pe care și-o procură acest demers: „*Clipele se caută în ceas/ încremenind peste tă-*

murirea, prin imagini, realmente, superbe: „*Niciodată nu vom mai muri/ Clipă gri*” (*Clipă gri*) Trist, dramatic și suprarrealist (*Este amiază/ În violoncele*) autorul „ne ademenește”, alături, cu „minunate” imagini ale... nefericirii: „*Norii/ Stau întinși pe zăpadă/ Eu și cu tine/ Pe catargul spart*” (***)). Vorbim, putem vorbi despre o **ars poetica** – însă gen răs-plânsu („*Hai să patinăm spre Omnisferă./ Dincolo de bunul Dumnezeu*”), de un univers ușor suprarrealist, în care iubita-carte plutește în văzduh, cuvintele se aprind, aidoma unor felinare, iar poezia „se însoțește” cu dragostea: „*Vom colinda împreună prin el/ Tu prințesa de ceață/ Eu potel rebel*” (*Prințesa de ceață*). De altfel, motivul iubirii „prilejuiește” adevărate versuri-spectacol: „*Acolo odată și noi ne-am iubit/ Păsări căzute din mit*” (*Primenirea cu îngeri*). La fel, exemplare sunt versurile ce trimit la sentimentul religios („*De-atunci eu nu mai exist/ Sunt spinul cel mai trist/ Din coroana lui Cristu*”), cu atât mai mult cu cât în ele este exprimat refuzul omului modern de a se mântui: „*La poarta sufletului/ Pe un tron de lumină/ Stă îngerul meu păzitor/ Nu știu/ De ce nu-i deschid poarta*” (***)).

Ileana Urcan: Scrisori din Pavilionul Privighetorilor, Iași, Editura Junimea, 2023

Încă din debutul volumului (Ileana Urcan, *Scrisori din Pavilionul Privighetorilor*, Iași, Editura Junimea, 2023), autoarea ne propune o „**mitologie**” proprie, păgână și ancestrală, în același timp: „*Vocea lui mângâie puilul de cerb/ și de lup deopotrivă/ sub bolțile frunzișului sacru înaltă cântări*” (*Străinul*). Pe de altă parte, în cuprinsul rostirilor cu aceeași miză poetică („rescrierea” unui univers mitic) este realizată și o mitologie națională. Trebuie să spunem, pentru cei care „au aruncat” deja afirmația căinilor disprețului, că nu este vorba despre nimic forțat, impus sau fals, ci despre o poezie de țară, de patrie, simplă, frumoasă, fără înfloritură naționaliste. Așa stând lucrurile, în fața ochilor cititorilor „se construiește” o lume de realități interioare înalte, o „religie proprie”, i-am

reprezentă o căutare: „*Nu înceta să parcurgi drumul lung/ fiindcă la capăt n-ai să-l găsești/ Uneori apartenența lui se subțiază-ntr-atât,/ încât străvezie devine,/ apoi invizibilă*” (*Anamorfază*). Îndărățul versurilor, așadar, se ascunde o ființă neliniștită, niciodată mulțumită de „cuceririle” realului personal, gata oricând să reconstruiască o altă existență, din materia nimicului. Chiar așa stând lucrurile, poetul, căutătorul de iluzii, este departe de a se lăsa înșelat, totuși, de „**sclicic**” iluzoriu al ființei, azi: „*câteva cioburi sclipitoare./ peste săni așterne fășii din valuri albastre de / mare,/ iar la glezne/ prinde mărgelile de roșu carmin...*” (*Salon de înfrumusețare*). Nu vorbim, desigur, de un eu suficient sieși, mulțumit de propriile trăiri, experiențe și „victorii” ci, dimpotrivă, de o perspectivă lucidă, alunecând înspre cinism, asupra propriei existențe: „*Sufletul meu/ e un cimitir/ întins cât vezi cu ochii*” (*Nimeni, nimic*). Acest fel, obiectiv, de a se privi în oglinda vieții îi este propriu, de altfel, autoarei. Ea nu ezită să ne ofere și alte (auto)definiții ale ființei, dintre care unele pot fi catalogate drept superbe: „*În odăița din stânga a casei mele/ Diavolul și-a sumes până la coate mănece/ și o masă de lemn/ frământată spornic lutul slab al trupului meu*” (*Salon de înfrumusețare*). Cât privește stilul, identificăm un ton grav, din alte vremi, când „se purta” eleganța expresiei, a cuvântului și a poeziei: „*Chipul aspru./ piatră colțuroasă, pe care râul/ încă n-a apucat s-o netezească./ dar în taină a scrijelit întâmplări mai de preț/ într-o limbă străveche./ ce mie îmi scapă*” (*Străinul*).

Ion Căliman: Utopiile frunzei Timișoara, Editura Mirton, 2022

În volumul *Utopiile frunzei* (Timișoara, Editura Mirton, 2022), Ion Căliman „inventează” o religie personală, iubire amestecată cu dragoste de țară, cuvinte de dragoste „îpletite” cu declarații și declamații: „*Mi se pare c-am murit odată/ peste scutul țării răsturnat/ și din mână rană ne-ntâmplată/ a-nflorit și te-a chemat*” (*Poarta*). Pentru cine nu a înțeles încă, sau nu i-a citit măcar un volum (din multele) de versuri, Ion Căliman se declară, dintru

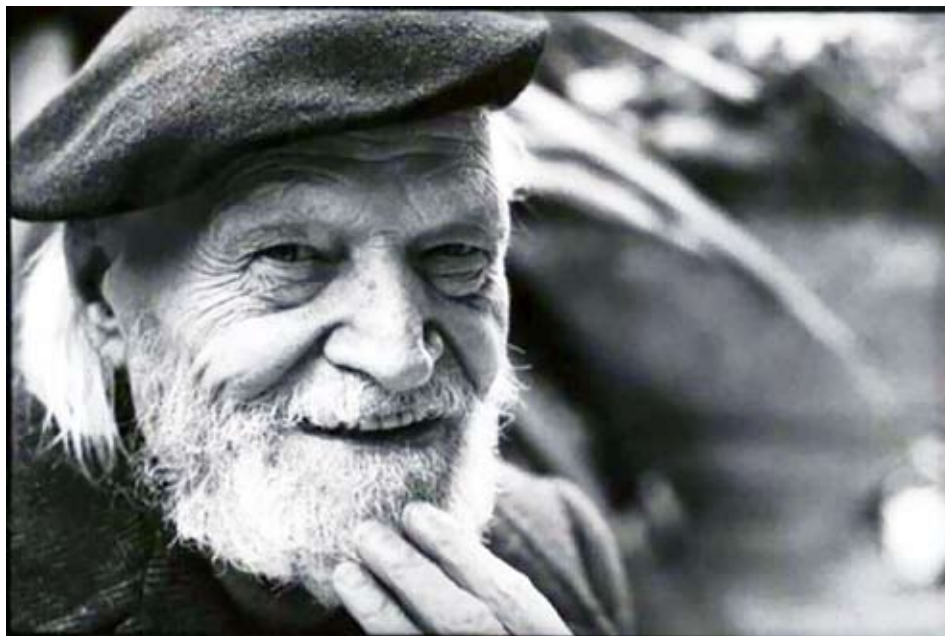
cere./ pe deal curcubeul a rămas/ un fum subțire de părere...” (*Floare de ger*). Alături, „**pastelurile**” sunt „populate”, ca să spunem așa, cu „peisaje spirituale”, nu rareori ele constituindu-se într-o veritabilă **ars poetica**: „*E o durere în chemări./ o pură curgere afară./ copacii scriitori pe zări/ cu Dumnezeu se-mbrățișară*” (*Să revenim*). Este extrem de important de subliniat faptul că, în toate aceste „tablouri” ale sufletului, Divinul este prezent, ca o cupolă deasupra tuturor. Deși sacral conferă versurilor un anume tonus, un optimism „metafizic”, ca să îl numim așa, **moartea** este prezentă și ea în aceste versuri, umplând de „fiori înghețați” o poezie, altfel, luminoasă: „*Vântul urlă, iar tu din departe/ mai tremuri sângele mării în cer.../ Numai eu mă umplu cu moarte./ numai eu sunt floare de ger...*” (*Floare de ger*). Ne vedem nevoiți, de altfel, să accentuăm faptul că în volum apar nu puține versuri despre moarte, cu adevărat... frumoase: „*Din care frunze de foc în jos/ risipească bănuți spre departe./ o, plopul meu riscant și frumos/ îmi lăstărești mâinile în moarte!...*” (*Alterego*). În întregul său, însă, volumul lui Ion Căliman este unul despre dragoste. Uneori „vorbit” despre neîmplinirea în iubire: „*Și dinspre laurul rostirii/ mai înspre tine sună lung/ toată durerea ne-implinirii./ tot soarele ce nu-l ajung*” (*Să revenim*). Alături, surprinzător și post-modern, dragostea îmbracă forma... scriiturii: „*Acum în pagina mea/ te prelingi în așteptare amară/ și crește vânt peste cuvânt/ și orice frunză-i o povară...*” (*Strigare*).

Am mai primit la redacție:

- Viorel Dinescu: „Zei de pământ”, Editura Ateneul Scriitorilor, 2024;
- Ioan F. Pop: „Poemele de dincolo de poem”, Editura Școala ardeleană, 2024;
- Nicolae Spătaru: „Omul izgonit de ceasuri”, Editura Junimea, 2023;
- Clelia Ifrim: „Să-ți faci din suflet un cuib de pasăre”, Editura Oscar Print, 2023;
- Clelia Ifrim: „Mieii lui Abel”, Editura Limes, 2023;
- Nicolae Preda: „rugina roților dințate”, Editura Giroc, 2023;
- Nicolae Oprea: „Opțiuni de cronicar”, Editura Bibliotheca, 2023.

Giuseppe Ungaretti (1888-1970) poet, traducător și jurnalist italian. A fost unul dintre principalii poeți ai literaturii italiene a secolului XX. Poezia sa, influențată inițial de simbolismul francez, a fost caracterizată în prima perioadă de poeme foarte scurte, formate din câteva cuvinte esențiale, uneori îndrăznețe analogii, incluse în principal în volumul *L'Allegria* (1919). A continuat mai apoi cu poeme complexe, cu un conținut sinuos din punct de vedere conceptual. A treia fază a evoluției sale poetice, marcată de durerea pierderii premature a fiului său, include lucrări meditative cu reflecție intensă asupra destinului uman. În ultimii săi ani, poeziile sale au fost o oglindă a înțelepciunii, dar și a detașării și tristeții vârstei înaintate. Fiind considerat de mulți critici ca un precursor al ermetismului.

Giuseppe Ungaretti s-a născut în Alexandria, în Egipt, la 8 februarie 1888, din părinți italieni, originari din provincia Lucca. Tatăl său, Antonio, a lucrat la excavarea Canalului Suez, decedat la doi ani după nașterea viitorului poet. Mama sa, Maria Lunardini, a continuat însă să-și câștige existența cu brutăria proprie, reușind astfel să finanțeze studiile fiului ei. În 1912, Ungaretti a părăsit Egiptul și a plecat în Franța. La Paris, timp de doi ani, a urmat prelegerile susținute de filosoful Henri Bergson, filologul Joseph Bédier și Fortunat Strowski, la *Sorbona* a prezentat o teză despre Maurice de Guérin, împreună cu Strowski, apoi și la *Collège de France*.

Giuseppe Ungaretti*

În această perioadă intra în contact cu mediul artistic internațional, cunoscându-i pe Guillaume Apollinaire, cu care a legat o prietenie durabilă, Giovanni Papini, Ardengo Soffici, Aldo Palazzeschi, Pablo Picasso, Giorgio de Chirico, Amedeo Modigliani și Georges Braque.

Este invitat de Papini, Soffici și Palazzeschi să colaboreze la revista *Lacerba*,

publicând poezii de inspirație futuristă între februarie și mai 1915. După câteva apariții în *Lacerba*, a decis să plece voluntar în primul Război Mondial.

După război, Ungaretti a rămas în capitală Franței, mai întâi ca și corespondent la ziarul *Il Popolo d'Italia*, iar mai târziu ca angajat în biroul de presă al ambasadei Italiei. În 1919, a apărut la

Paris colecția de versuri în limba franceză *La guerre - Une poésie*, care va fi apoi inclusă și în al doilea volum de versuri *Allegria di naufragi*, publicată la Florența în același an. Începând din 1931 poetul a fost corespondent special pentru *La Gazzetta del Popolo* în Egipt, Corsica, Olanda și sudul Italiei. Rodul acestor experiențe sunt volumul *Săracul din oraș* (care va fi publicat în 1949), și reelaborarea sa în *Deșertul și după*, care va vedea lumina tiparului abia în 1961. În 1942, Ungaretti s-a întors în Italia, unde i s-a decernat titlul de *Academician al Italiei* și numit profesor de literatură modernă și contemporană la Universitatea „La Sapienza” din Roma. În 1969, editura *Mondadori* a inaugurat colecția „Meridiani”, publicând Opera Omnia Ungaretti.

Poezia lui Ungaretti a creat o anumită dezorientare la apariția volumului *Portul îngropat*. A primit însă aprecieri favorabile atât din partea intelectualilor lui *La Voce*, cât și a prietenilor francezi, de la Guillaume Apollinaire până la Louis Aragon, care i-au recunoscut originea simbolistă comună.

Mai presus de toate, poezii ermetismului au fost cei care l-au recunoscut pe Ungaretti drept poetul care a reînnoit profund lirica italiană. De atunci, poezia ungarettiană s-a bucurat de un succes neîntrerupt. Mulți poeți din a doua jumătate a secolului XX l-au privit pe Ungaretti, alături de Umberto Saba și Eugenio Montale, ca pe un punct de plecare esențial al noii poetici.

Eternul

Între o floare culeasă și alta dăruită
nimicul inefabil

Covor

Fiecare culoare
se extinde și se așează
în celelalte culori
Pentru a fi mai singură
atunci când o privești

Amintire din Africa

Soarele răpește orașul
Nu se mai vede
Nici măcar mormintele
nu rezistă mult

Noapte de Mai

Cerul pune în vârful
minaretelor
ghirlande de lumânări

Apus de soare

înspre 20 mai 1916

roșiaticul cerului
născoceste oaze
nomadului iubirii

Treziri

Mariano la 29 iunie 1916

Fiece moment al meu
l-am trăit
altă dată
într-o epocă necuprinsă
dincolo de mine

Sunt departe prin memoria mea

în urma acelor vieți pierdute

Mă trezesc într-o baie
de lucruri dragi și firești
surprins
și îmbunat

Urmăresc norii
care se risipesc ușor
cu privirea atentă
și-mi aduc aminte
de câte un prieten
răposat

Dar ce este Dumnezeu?

Este creatura
veghetoare
care ne închide ochii
adună picături de stele
și câmpia mută

Și o simți
renăscând mereu

Portul îngropat

Mariano la 29 iunie 1916

Poetul ajunge acolo
iar apoi se întoarce la lumină
cu cântecele sale
și le împrăștie.

Din această poezie
îmi rămâne
acel nimic
al ineputabilului secret

Sunt o creatură

Valloncello di Cima Quattro
la 5 august 1916

Ca această piatră
a lui S. Michele
atât de rece
atât de tare
atât de uscată

atât de refractară
atât de desăvârșit
descurajată

Ca această piatră
este plânsul meu
care nu se vede

Moartea
se ispășește
trăind

Anatemă

Mariano la 29 iunie 1916

Închis între lucruri muritoare
(Chiar și cerul înstelat se va sfârși)
De ce tânjesc după Dumnezeu?

O altă noapte

Vallone la 20 aprilie 1917

În acest obscur
cu mâinile
reci ca gheața
îmi deslușesc
chipul

Mă văd
abandonat în infinit

Detașare

Locvizza la 24 septembrie 1916

Iată un om
obișnuit

Iată un suflet
pustiu
o oglindă impasabilă

Mi se întâmplă să mă trezesc
și să mă alătur mie
și să stăpânesc

Puținul bine care mi se ivește
atât de încet se ivește

Iar când a durat
s-a stins atât de imperceptibil

Dormind

Santa Maria La Longa
la 26 ianuarie 1917

Aș dori să imit
acest loc
cuibărit
în talarul său alb
de zăpadă

Senin

Basco di Courton, iulie 1918

După atâta
ceață
una
câte una
stelele se dezvăluie

Respir
prospețimea
care îmi lasă
culoarea
cerului

Mă recunosc
ca pe o imagine
trecătoare

Prins într-un circuit
etern

* Poeme din volumul
Vita d'un uomo. Tutte le poesie,
a cura di Leone Piccioni,
Mondadori, Milano, 1969

Prezentare și traducere:
Eugen D. POPIN

ISSN 2069 - 1645

Revistă a

Unirii Scriitorilor din România,
editată de AL LUGOJPRESS SRL,
cu sprijinul sponsorilor și al SIP Timiș

Director: Nicolae SILADE (actualitatealiterara@yahoo.com)

Redactori: Gheorghe SECHEȘAN,
Adriana WEIMER, Nicoleta CRĂETE,
Veronica BALAJ, Elisabeta BOȚAN,
George MOTROC, Constantin ȘTANCU,
Ionel BOTA, Mircea Dan DUȚĂ,
Vasile PROCA, Constantin-T. STAN

Redactor șef: R. V. GIORGIONI (rvgiorgioni@yahoo.com)

Acest număr s-a tipărit în 1.001 de exemplare

Adresa redacției:

Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6

Telefon: 0744-575-853

Adresa internet: actualitatealiterara.ro

Cărțile se primesc pe adresa redacției, iar materialele
pe e-mail: actualitatealiterara@yahoo.com

Revista se găsește în librăriile și chioșcurile
de ziare din Lugoj, Timișoara, Reșița, Librăria
Cartea Românească Iași și la sediul USR București